UNIVERSITATEA TEHNICA DE CONSTRUCTII
BUCURESTI
CATEDRA DE STIINTE SOCIO-UMANE

CURS

ANTROPOLOGIA AFECTIVITATII

(ELEMENTE DE PSIHANALIZA)

AUTOR:
LECTOR UNIV.DR.CARJA VASILE

1994

Cuvânt înainte

Omul şi-a asumat un destin dramatic construind o civilizaţie tehnică. Renunţând la colţi şi gheare, individul şi-a subordonat propria sa finalitate conservării unităţii unui grup social. La orgine, primele valori spirituale au trebuit sa fie interdicţii impuse individului izolat, cea mai generală oprea vărsarea de sânge în interiorul comunităţii bazată pe legături de rudenie. Este prima afirmare a solidarităţii unei comunităţi.

Apartenenţa la o comunitate devine a doua natură a omului şi se defineşte prin coeziunea grupului, impusă obligatoriu fiecărui membru. Solidaritatea, securitatea şi autoconservarea comunităţii devin valori fundamentale, forma lor simbolică este tabu-ul. Ulterior, ele s-au reprodus selectiv în viaţa societăţii în forma mai complexă a valorilor morale. Forţa lor constă în reglarea relaţiilor dintre indivizi si realizarea unei prime unităţi spirituale, indispensabilă pentru coeziune, comunicare si conservare. Din acest moment izolarea individului devine echivalentă cu o condamnare.

Valorile spirituale au apărut sub forma interdicţiilor datorită unei realităţi obiective: indivizii au fost intotdeauna inegali sub raport fizic si intelectual. Inegalitatea se instituie în conştiinţa indivizilor ca necesitatea de a se subordona solidarităţii colective. Nevoia de cooperare impunea restricţii acelor indivizi superdotaţi de la natură a căror supravieţuire nu era legată nemijlocit de cooperare şi, de aceea, manifestau tendinţe dominatorii. Valorile de grup s-au impus prin exerciţiu şi eficacitate, devenind un factor spiritual de reprimare a exceselor naturale de energie vitală şi de canalizare

a acesteia în exterior, în folosul comunităţii.

Datorită inegalităţii fizice, corporalitatea este interpretată ca o imperfecţiune a naturii umane. "A fi" devine "a avea", individul punându-se într-o relaţie de posesiune cu lumea sa. Devenind conştient de realitatea sa corporală, individul are prima reprezentare a inegalităţii naturale. Spiritualitatea se oferă ca o alternativă, se prezintă ca singura soluţie prin care individul îşi poate refuza realitatea fizică. Viaţa spirituală este ea însăşi o transcendere a biologicului şi poate merge pînă la negarea acestuia. Conştiinţa îşi constituie un imperiu al spiritului unde slăbiciunea fizică devine accident, corporalitatea un viciu, viaţa naturală o penitenţă. Transmundaneitatea, evadarea din realitatea naturii este soluţia prin care spiritul încearcă să repare imperfecţiunea fiinţei umane.

Există un principiu al evoluţiei, principiul "realităţii" ce se exprimă printr-o atracţie spontană a omului spre tot ceea ce poate duce la o creştere a eficacităţii acţiunii sale în raporturile cu forţele exterioare care tind să-i limiteze gradul de libertate. Aceasta este o nevoie vitală şi generează, la rândul ei, nevoia de ideal a omului, tendinţa lui spre perfecţiune. Idealul de perfecţiune încalcă însă legile implacabile ale naturii, de aceea el presupune penitenţă şi sacrificiu.

Statutul dramatic al omului constă în paradoxul că neputinţa şi nu puterea a reprezentat specificul relaţiei dintre om şi natură. Exemplarele umane superdotate fizic practicau raporturi întâmplătoare, înalta lor adaptare la condiţiile vitrege ale naturii împiedica asimilarea lor de către comunitate şi integrarea în viaţa socială. Acest paradox a fost evidenţiat de Nietzsche care susţine că spiritualitatea, ca expresie a îndatoririlor individului faţă de grup, este un fenomen dureros pentru că presupune stăpânirea instinctelor naturale. O idee se regăseşte în folclorul tuturor popoarelor: pentru cei slabi, asocierea, cooperarea, sunt sinonime cu ideea de putere.

Solidaritatea a alungat temporar teama omului în faţa naturii şi a născut speranţa în destinul său.

Societatea este mediul de existenţă specific uman în afara căruia supravieţuirea individului este de neconceput. Dar obiectele din natură şi cele făurite de om dobândesc un sens uman numai prin raportarea lor la trebuinţele şi dorinţele individuale. Individul este el însuşi o parte a întregului social şi există numai în relaţie cu ceilalţi indivizi. Este civilizaţia tehnică capabilă să ofere un răspuns existenţial la toate trebuinţele umane fundamentale ? Psihanaliza va spune, NU!

I. Despre Psihanaliză

Ar fi pueril să ne închipuim că Psihanaliza a rămas la forma sa tradițională sau se reduce la evoluția unor concepte. În ciuda unei crize aparente și explicabile,psihanaliza a devenit o fază tranzitorie, obligatorie pentru orice intelectual autentic, chiar dacă acest fapt nu este întotdeauna recunoscut.

Anxietățile provocate de eșecurile erotice, melancolia și frica de însingurare, incapacitatea de a te bucura de viață și de a trăi relații naturale normale sunt fenomene care fac mereu actuală psihanaliza. Sigmund Freud are meritul de a fi pus bazele unei terapeutici clinice pe care a transformat-o rapid într-o teorie. El a plecat de la fobie și isterie, boli care erau considerate un "lux". Psihanaliza și-a luat în sarcina sa toate acele tulburări psihice neglijate pentru că nu afectează vizibil viața socială a individului. Ea și-a asigurat dreptul la existență, revoluționând sensul tradițional al termenului de bonlav psihic.

În mod paradoxal, sâmburele crizei prin care trece astăzi decurge din formidabila popularitate pe cere a cunoscut-o la începutul secolului al XX-lea și care a transformat-o dintr-o teorie într-o modă prea accesibilă și uneori periculoasă. Brusc, psihanaliza a căpătat un caracter relativ misterios datorită tendinței de a o considera un remediu universal la toate secretele vieții. A devenit o știință exotică, motivată de atracția secretă pe care o manifestăm pentru o zonă interzisă de morala tradițională, zona sexualității. A fost monopolizată de psihiatrii și psihologi.

Din momentul în care școala lui Sigmund Freud a demonstrat practic că experiența psihică depășește limitele conștiinței și că inconștientul poate fi sondat, plecând de la efecte concret-obsevabile, psihanaliza și-a definit caracterul științific-pozitiv. Din nefericire, având prejudecata informației tehnice care îl bombardează în era tehnologiilor sofisticate, omul simplu

pretinde psihanalizei să-i ofere reperele pierdute intr-o lume a insecurității și a absurdului.

Căutând originea tulburărilor psihice în sfera cauzalității naturale, a trebuințelor și dorințelor umane fundamentale psihanaliza clasică a optat pentru o explicație care să pună în valoare sexualitatea, acea "cenușereasă" a moralei tradiționale. Sigmund Freud face din "inconștient" sediul sexualității reprimate. Ideea de "represiune sexuală" îl va face recunoscut ca părinte al Revoluției sexuale și va fi adoptată de toate programele mișcărilor radicale de tineret.

Notiunea de sexualitate, centrală pentru teoria freudiană, nu se lasă definită cu ușurință, fiind îngropată de prejudecăți, ipocrizie și minciună. Există o definiție vagă care include tot ceea ce se referă la deosebirile sexuale. O altă definiție se refera la intenția de a se procura o satisfacție corporală prin organele genitale ale sexului opus. În acest sens, sexualitatea devine identică cu instinctul de procreație și se exclud o mulțime de acte care nu au ca scop procreația și, totuși, sunt de natură sexuală. Un astfel de substitut este, de exemplu, sărutul.

O definiție pragmatică a sexualității ar trebui să țină seama de: diferențele dintre sexe; plăcerea sexuală; funcția de procreație; normalitatea sau anormalitatea unor căi colaterale. Acest ultim punct este extrem de discutabil. Din experința lui clinică, Sigmund Freud trage concluzia șocant de radicală că toate organele îndeplinesc, pe lângă funcția lor normală, un rol sexual care devine dominant în cazul nevrozelor. De fapt, el vrea să ne atenționeze că pe terenul patologicului nu mai găsim o sexualitate normală. În cazul fetișismului este suficient un obiect al unei persoane de sex opus sau de același sex pentru a se procura o plăcere sexuală.

Contribuția lui Sigmund Freud constă în aprecierea că disponibilitatea pentru perversiune își are rădăcinile în sexualitatea infantilă. Tradițional se consideră că maturitatea sexuală anatomo-fiziologică se instalează intre 12-16 ani. Sigmund Freud va spune că această teză este absurdă, este ca și

cum am presupune că un copil se naşte asexuat. El este îndreptăţit să afirme că viziunea tradiţională confundă capacitatea de reproducere cu sexualitatea. În toate societăţile pedagogia îşi propune ca sarcină esenţială tocmai reprimarea instinctului sexual prematur. Societatea este interesată ca dezvoltarea trebuinţei sexuale să fie întîrziată până la vârsta maturităţii sociale. Datorită unui criteriu exclusiv economic, individului îi este interzisă viaţa sexuală propriu-zisă atâta timp cât nu face dovada că poate să-şi întreţină urmaşii. Societatea contemporană a împins acest prag peste vîrsta de 18 ani, deturnând energia sexuală spre învăţare şi muncă.

Societatea obtuză acţionează prin religie pentru a interzice avortul, considerat un fel de crimă, în numele unei idei extrem de generale când, de fapt, este vorba de o opţiune individuală şi concretă. Factorul demografic are un caracter obiectiv şi orice încercare de instituţionalizare reprezintă o îngrădire a libertăţii individuale.

Scopul ascuns, contrar, este interzicerea accesului precoce la viaţa sexuală. Efectul imediat este că maternitatea devine coşmarul modern al fetelor de 16 ani şi al părinţilor lor. Efectul secundar este mai puternic şi mai dramatic: apar copii accidentali, nedoriţi de nimeni, viitori copii ai străzii, născuţi de promiscuitatea primitivă a sărăciei.

Efectul ascuns este mult mai grav: societatea îl prinde pe tânăr într-un păienjeniş de condiţionări, îl "maturizează" cu forţa, îl aduce în starea de a fi manipulat, căci, atunci când ai un copil de crescut, eşti mult mai înclinat spre obedienţă şi mult mai sensibil faţă de autoritate.

Cutuma pune copulaţia sexuală sub interdicţie pentru a regla maternitatea în funcţie de interesele colectivităţii. Hymenul, o membrană inutilă şi neigienică este transformat într-un tabu, virginitatea nu este opusul plăcerii sexuale, chiar dacă o împiedică, ea este opusul fertilităţii. Importanţa virginităţii nu ţine exclusiv de pudoare şi integritate fizică pentru că o tânără cu o senzualitate normală are, ca antecedente sexuale,

intimităţi mult mai perverse decât un raport sexual normal. De fapt, deflorarea este corelată cu consecinţa naturală a consumării unui act sexual complet: fecundarea.

Din negura timpurilor ancestrale, ceata, după ce a trecut de canibalism, a trebuit să inventeze un mijloc de a se feri de pericolul unei suprapopulări incompatibile cu resursele limitate. Acesta este rolul iniţierilor rituale, să păstreze echilibrul şi potenţialul colectivităţii. Nu li se permit raporturi sexuale decît tinerilor ce pot asigura existenţa copiilor ce se vor naşte. Mai mult decât atât, plăcerea sexuală devine o recompensă pentru cei puternici.

Principiul este la fel de valabil pentru societatea modernă, accentul fiind pus pe condiţia de bunăstare a familiei matcă. Dacă o fată de 16 ani va rămîne gravidă ea va provoca întotdeauna o tragedie în familie, nimeni nu va accepta faptul ca pe un accident natural, datorat părinţiilor care nu i-au făcut o educaţie anticonceptivă premaritală. A constrânge raporturile sexuale în limite de vârstă sau în cadrul instituţiei căsătoriei este o formă supremă de egoism şi lipsă de respect în faţa forţei naturii.

Omul în concepţia psihanalizei nu este o abstracţie sau un produs pur al culturii. El este un individ, produs al unei experienţe concrete şi fundamentale.

Principiul "plăcerii" este structurat pe cele trei emoţii primare ale omului: teamă; mânie simpatie. În sens larg, prin plăcere înţelegem un confort biologic şi mental. În sens restrâns, înţelegem satisfacerea imediată şi directă a nevoilor vitale. Principiul "plăcerii" este limitat de principiul "realităţii" în ipostaza lui cea mai frecventă de principiu al "autorităţii".

Plăcerea este motorul comportamentului dinamic şi se defineşte "negativ" ca îndepărtare a suferinţei şi obstacolelor. Când principiul "plăcerii" este afectat într-o persoană el produce spontan anxietate şi agresivitate.

Plăcerea şi neplăcerea, ca tendinţe afective supuse

oscilării între doi poli, cresc în asemenea măsură încât sentimente neînsemnate se transformă în afecte profunde. Întotdeauna plăcerea este mai persistentă şi prevalează în faţa neplăcerii. Senzaţiile şi sentimentele de plăcere au tendinţa de a persista întrucât omul este înclinat să-şi ia dorinţele drept realităţi. Principiul plăcerii este atât de puternic încât oamenii sunt capabili, prin autosugestionare şi autocompătimire, să-şi savureze suferinţa.

În primele sale lucrări Sigmund Freud consideră omul ca un sistem guvernat de două tipuri de forţe: autoconservarea şi sexualitatea. Ultima are la bază un proces fiziologic şi chimic, evoluând după un ciclu de faze alternante: flux insuportabil de tensiune şi suferinţă; reflux care reduce tensiunea şi provoacă juisarea, subiectiv trăită ca plăcere. În general vorbind, omul este o fiinţă relativ autonomă al cărui interes primordial este satisfacerea nevoilor sale conform principiului plăcerii şi principiului realităţii. El este şi o fiinţă socială, de aceea are nevoie de celelalte persoane pentru satisfacerea nevoilor sale de plăcere şi autoconservare. Trebuinţe fundamentale îl fac pe copil să fie dependent de mamă iar pe adult dependent de un partener sexual.

În optica psihanalizei clasice, tandreţea şi iubirea sunt considerate fenomene superficiale ce rezultă din principiul plăcerii şi îl amplifică. La baza relaţiei dintre "Eu" şi "Altul" stau fie constrângerea, fie seducţia. Constrângerea şi seducţia sunt fapte pozitive pentru că au o remanenţă în inconştient atunci când iubirea dispare sau se transformă în contrariul său, în ură.

Sigmund Freud face din inconştient o zonă a necesităţii pure, sediul sexualităţii reprimate încă din copilărie. Ideea represiunii sexuale este o consecinţă a fundamentării teoriei libido-ului pe teza că orice comportanent uman este determinat de conflictul dintre sexualitate şi autoconservare. Conflictul apare atunci când nevoia individului de a se debarasa de tensiuni dureroase se desfăşoară într-un cadru care îi limitează din

exterior obiectele sexuale. Pe de o parte, foamea sexuală nu are limite, pe de altă parte, există bariere artificiale. Rezultatul va fi un comportament concurențial, dinamic.

Libido-ul este dorința sexuală iar refulatul este identificat cu plăcerea care însoțește libido-ul. Dorințele sexuale sunt neexigente și neorientate, ele se manifestă îndată ce le este permis acest lucru. Refulatul, cu sediul în inconștient, este inițial constituit din amintiri infantile despre dorința sexuală, sedimentate din memorii pasive. Aceste amintiri subtile îmbracă reprezentări simbolice, substitute figurative care maschează frustrarea pulsiunii sexuale. Sublimarea sexualității face ca dialectica dorinței să producă scenarii greu descifrabile. O dorință refulată poate să se ascundă într-o rețea banală de imagini, poate să se deghizeze într-un șir de cuvinte fără sens.

Există un gen specific de relații ale subiectului cu obiectele posibile ale dorinței sale îmbrăcate în forme sublimate pentru conștiință. În inconștient, imaginația sexuală, fiind nelimitată, se poate combina aleatoriu cu obiectele sale, ceea ce poate duce la acte și asocieri monstruoase. Aici intervine rolul "Cenzurii" care refulează activ ceea ce este interzis de legile umane. Aceasta este cheia teoriei refulării. Inconștientul este constituit din fenomene psihice haotice care nu ajung în conștiință, fiind izolate de o lege de interdicție. Actele conștiente au fost gândite de Sigmund Freud ca forțe separatiste, de represiune exercitată asupra zonei interzise a inconștientului. Inconștientul este definit ca refulat, reprimat, adică respins de conștiință.

Binele și răul, normalul și anormalul se mișcă între ceea ce este permis sau interzis, criteriile fiind integritatea individului și funcționarea optimă a societății. Satisfacerii instinctului sexual i se pune întotdeauna condiția de a nu pune în pericol scopul autoconservării individuale și de grup. Iată sursa tuturor normelor morale. Pentru că punea în pericol prin degenerare, autoconservarea comunității, incestul a devenit o

interdicţie morală.

Teoria libido-ului oferă omului statutul de erou dramatic. Drama freudiană a omului, confruntat cu pasiunile sale îşi găseşte substitutul artistic în tragedia "Oedip" a lui Sofocle, în "Hamlet" al lui W. Shakespeare şi "Fraţii Karamazov" de Dostoievski. Toate aceste opere au o particularitate, ele exprimă o viziune patriarhală despre om. Omul există în trei ipostaze tată, mamă, fiu. Numai barbatul ar fi o fiinţă umană completă. Femeia poartă infirmitatea de a nu fi bărbat. Ea suferă această reducere şi este obligată să se realizeze acceptând un soţ şi un copil. Este narcisistă şi, prin excelenţă, senzitivă. Este o teorie stranie pentru omul modern deşi ideea inferiorităţii femeii ţine de cea mai veche tradiţie morală, rolul femeii fiind redus la creşterea copiilor şi deservirea bărbatului. Mentalitatea patriarhală bazată pe superioritatea naturală a bărbatului a dus la credinţa în imaginea femeii ca fiinţă fără sexualitate proprie.

Punctul de vedere patriarhal are două consecinţe care explică rezervele faţă de psihanaliza clasică. Identifică natura afectivităţii erotice cu seducţia şi denaturează esenţa iubirii materne. Mama nu este pentru copil un obiect erotic oarecare, după cum copilul nu este un adult infirm şi inhibat care se va răzbuna pentru umilinţele suferite.

Din păcate, mentalitatea patriarhală se reflectă în atitudinea acelora care cred că dacă au fost în stare să facă copii sunt capabili să-i şi educe. Copilul poate fi dominat şi oprimat din punct de vedere psihic. Adulţii cer o ascultare necondiţionată, satisfăcându-şi vanitatea şi dorinţă de dominaţie. Adultul nu îl ia pe copil în serios, de cele mai multe ori se consideră just ca un copil să fie minţit măcar şi numai din comoditate. Atunci când ai minţit un adult există soluţia de a te scuza, în cazul copilului, deconsiderat ca persoană, orice explicaţie pare inutilă.

II. Complexul "Oedip".

Tânărul, părăsind paradisul copilăriei, întâlneşte o primă barieră "culturală" în satisfacerea nelimitată a energiei sale sexuale. Psihanaliza clasică consideră că această barieră ar fi reprezentată de conflictul dintre tată şi fiu. În vremuri imemorabile el conducea în mod natural la moartea tatălui şi, în final, la apariţia tabu-ului privind incestul. Acesta este complexul lui "Oedip". El ne spune că în hoarda primitivă monopolul asupra femeilor din familie era privilegiul natural al celui mai puternic. Şi totuşi, mitul regelui Oedip, sortit de destin să-şi ucidă tatăl (Laius) şi să se căsătorească cu mama sa (Iocasta), provoacă o emoţie extrem de violentă, datorită unui sentiment straniu şi înfricoşător de participare la culpabilitatea lui Oedip. Deşi în tragedie este suspendată responsabilitatea omului, atribuindu-se destinului iniţierea crimei, există o explicaţie desacralizată a mitului pe care ne-o oferă psihanaliza. Există în inconştientul nostru amintirea trăirii dorinţei de a ne îndepărta tatăl, deoarece este imposibil ca la un moment dat să nu apară sentimentul că ne dispută afecţiunea mamei. Sentimentul se găseşte refulat în inconştient, în memoria pasivă şi devine responsabil de anumite tendinţe malefice ale căror cauze omul, de obicei, le ignoră. Psihanaliza consideră că acest "complex" este sursa principală a sentimentelor de remuşcare şi de persecuţie care îi obsedează pe nevrotici. Analizele lui Sigmund Freud demonstrează că orice copil vrea să-şi păstreze mama numai pentru el. Îşi elaborează reprezentări contradictorii despre rolul tatălui în familie, ce îl fac să se agite atunci când apar gesturi de tandreţe de la care este exclus. Copii foarte mici nu sunt afectaţi de absenţa tatălui, acceptarea lui este facilitată de labilitatea sentimentală, de faptul că un copil poate concilia spontan sentimente contradictorii, care pe un adult l-ar duce la un conflict interior. Totuşi, este evident ca un copil, în afara narcisismului său egoist, manifestă faţă de mamă o curiozitate

"sexuală", niciodată disimulată. Insistă să doarmă în pat cu ea, frica de întuneric devenind un paleativ, vrea să asiste la toaleta ei şi se foloseşte de toată gama mijloacelor de "seducţie" şi de alarmare care îi stau la îndemână. Acest gen de cochetărie, de regulă comentat cu savoare de părinţi, rămâne în memoria familiei.

Poate că înainte de a vorbi despre complexul lui "Oedip" ar trebui să presupunem un complex "Iocasta". Mama este cea care veghează asupra copilului, asupra dorinţelor şi trebuinţelor lui, este programată de instinctul matern şi manifestă întotdeauna interesul ca nici o altă persoană să nu se implice afectiv în acest raport. În timp ce narcisismul infantil poate deveni plurivoc prin ataşarea de persoane din familie, devotate copilului, (tată, fraţi, bunici), solicitudinea maternă este univocă. Complexul "Iocasta" este mai bine conturat în familiile cu mai mulţi copii, unde este de notorietate că tatăl o preferă pe fetiţă, în timp ce mama îşi îndreaptă afecţiunea spre băiat. Părinţii înşişi exercită o influenţă puternică asupra instalării la copiii lor a complexului lui "Oedip".

In cazul familiilor numeroase apare un complex "familial": copiii cei mari văd în noii veniţi o ameninţare a poziţiilor dobândite şi manifestă resentimente puternice. Reconcilierea se face pe baza unei escaladări în lanţ a complexului lui "Oedip". Băieţii le preferă pe surori, fraţii îşi dispută afecţiunea surorii mai mici, care o înlocuieşte pe mama infidelă prin maternitatea ei repetată. De asemenea, va spune Sigmund Freud, fetiţa îsi substituie fratele tatălui, sau substituie sora mai mică copilului pe care şi l-a dorit abstract de la tată. În mod curent, dacă întrebi o fetiţa cu cine vrea să se mărite, prima persoană la care se gândeşte este tatăl său.

Complexul "Oedip" spune un lucru foarte simplu: primul "obiect erotic" asupra căruia se fixeaza dorinţa sexuală a omului este de natura incestuasă si numai datorita prohibiţiilor, a unor moravuri severe se poate învinge această înclinaţie spontană. La primitivi apare evident că iniţierile pubertăţii reprezintă o

rupere a legăturilor "incestuoase" care îi atașează pe băieți de femeile din familie, și reprezintă, în egală masură, o reconciliere cu tatăl recunoscut ca "șef" al familiei.

In toate mitologiile, oamenii atribuie zeilor incestul de care ei înșiși se îngrozesc. Incestul ca instituție reală este un privilegiu interzis muritorilor. Tocmai prin acest incest, regii din Egipt și Peru își ofereau simbolic o descendență divină și o distanțare uriașă față de supușii lor.

Oedip a încercat, fără succes, să scape de prezicerea oracolului, de destinul său implacabil. El se va pedepsi luîndu-și vederea, automutilare echivalentă cu o castrare, gest în care găsim intuiția că sexualitatea l-a împins la crime abominabile...

Exegeții au redus Psihanaliza la câțiva autori marcanți și la lucrările lor reproșându-le demitizarea copilăriei, tocmai deoarece copilăria este rezerva secretă de puritate și sinceritate a omului matur, pe terenul ei sondarea inconștientului este mai facilă. Pudibonzii dogmatici încearcă să cenzureze cu argumente morale motivațiile inconștiente ale unor crime posibile. Pentru psihanaliză important este de a descifra mecanismul prin care tendințele malefice și inconștiente ale sexualității pot să iasă la lumină. În paradisul nevinovăției copilăriei se poate găsi întotdeauna o poartă care să ducă spre Infern.

III. "Complexul "Electra"

În etapa pregenitală a sexualității, cele dintâi manifestări erogene (ale sexualității) apar la sugar corelate de funcții vitale (cum ar fi nutriția). Suptul se declanșează instinctiv dar, dincolo de acest reflex, se observă ușor că sugarul acordă actului în sine un interes care nu are întodeauna legătură cu alimentația. Putem deduce cu rigoare că suptul, ca atare, îi produce satisfacție. De ce să negăm copilului acest lucru cînd, în viața erotico-sexuală a adulților, suptul este unul dintre

cele mai puternice stimulente. Dacă zona bucală este prima zonă erogenă, atunci este normal să considerăm sânul matern ca primul "obiect"al instinctului sexual.

Ulterior, copilul înlocuieşte sânul matern cu o parte a propriului său trup, de regulă îşi va suge degetul cel mare de la mână şi va duce la gură obiectele înconjurătoare. Este prima formă a cunoaşterii lumii, conformă principiului plăcerii. În etapa narcisistă, autoerotică, excitaţia este întărită de faptul că procurarea plăcerii nu este condiţionată din exterior. Explorându-şi trupul, se petrece un eveniment, copilul descoperă părţile deosebit de excitabile ale organelor sale genitale. Este un moment important deoarece copilul a găsit un drum care îl poate duce oriunde, călăuzit de o curiozitate sexuală care se supune principiului plăcerii. Până la vârsta de trei ani nu se poate spune că autoerotismul este o perversiune, dar el va lăsa sechelele unei nevroze incipiente ce se va manifesta la adolescenţă.

De obicei, copiii atribuie celor două sexe aceleaşi organe genitale, pe acela masculin, el este mai evident pentru simţuri. Când un băieţel descoperă la mama sa absenţa membrului viril, în el se instalează teama de a nu pierde această sursa de plăcere. Teama se amplifică atunci când se compară cu sora sa sau cu o companioană de joacă. El începe prin a nega mărturia propriilor simţuri, nu îşi poate închipui că o fiinţă poate fi lipsită de un organ căruia el îi acordă o atât de mare importanţă. Explicaţiile rudimentare ce i se dau, stau sub semnul autorităţii părinţilor, dar nici o autoritate nu poate limita imaginaţia sexuală. In cazul fetelor apare complementar, pe căi similare, frustrarea de a nu avea un atribut pe care, emoţional, îl echivalează unei superiorităţi.

Este cunoscut faptul că părinţii tratează cu excesivă severitate preocuparea prea accentuată pe care o manifestă băiatul faţă de membrul său, mergând până la ameninţări de a-l lipsi, propriu zis, de acesta. Copilul cade în complexul de castrare şi îşi va ascunde din acest moment preocupările sale

sexuale. Pe complexul de castrare se formează ceea ce numim pudoare fizică. Ea însăşi este, înainte de toate, efectul unui traumatism psihic sublimat, care poate provoca nevroze la adolescenţă.

Revenind la fetiţe, ele consideră absenţa penisului un semn de inferioritate nemeritată şi îi invidiază pe băieţi de posesia a ceva în plus pe care ele nu îl pot exhiba. Invidia constituie un motiv în plus al umilinţei şi se sublimează emoţional în pudoare fizică. La orice fată găsim dorinţa secretă de a fi băiat, dorinţa se implică mai târziu, în nevrozele provocate de eşecurile sale sexuale obligatorii din prima adolescenţă, când bariera virginităţii îi întăreşte sentimentul de inferioritate.

Mai departe, interesul sexual al copilului se axează spontan asupra problemei originii copiilor. Cel mai adesea, interesul este trezit de teama egoistă şi de anxietatea provocată de venirea pe lume a unui nou copil în familie. Normal, primele reprezentări vor fi extrem de rudimentare. La început, se impune reprezentarea fantastică, dobândită din exterior, care, nu întâmplător, pune cauza în afara familiei. Este un fel de recunoaştere tacită a susceptibilităţii copilului, frustrat de pierderea locului dominant în familie, pierdere resimţită de copil ca pe un act de infidelitate a părinţilor.

A doua reprezentare (proprie copilului) corelează naşterea cu consumarea unei anumite hrane de către mamă şi, în mod consecvent, se apreciază că naşterea se face prin anus sau buric. Imaginaţia copilului este traumatizată de faptul că percepe emoţional naşterea ca pe un pericol prin care trece mama sa.

O reprezentare mai completă, dar mai traumatizantă, este aceea în care apare rolul tatălui. Curiozitatea îi va pune totdeauna la îndemână mijlocul de a surprinde un act sexual al părinţilor. Orice precauţie este inutilă. Condiţiile de habitat în locuinţe celulare obligă la o promiscuitate ce devine foarte uşor domeniul curiozităţii inventive a copilului. Surprinzând un act sexual al părinţilor, el îl va asimila unei manifestări de violenţă, de brutalizare a mamei de către tată.

Toate aceste reprezentări, inclusiv cea reală, sunt determinate de gradul de maturitate şi înţelegere. În succesiunea lor ele sunt incomplete dar ne ajută să tragem o concluzie. Eliberându-se de inocenţa sa iniţială, copilul suferă repetate şocuri traumatizante.

Copilul este o fiinţă în dezvoltare, curioasă prin excelenţă, plină de imaginaţie şi sensibilitate. Sigmund Freud a fost cel care a afirmat şi demonstrat clinic că evoluţia psihică a copilului se produce în salturi emoţionale şi că influenţele defavorabile din copilărie au consecinţe grave asupra dezvoltării ulterioare a erotismului. În ciuda prejudecăţilor, copilul este o fiinţă pasională cu pulsiuni senzuale, cu o imaginaţie populată de fantasme ce oferă vieţii o calitate dramatică. Raporturile de comunicare şi integrare ale copilului cu mediul său sunt puse sub semnul conflictului dintre principiul spontan al plăcerii şi principiul dobândit al realităţii.

Totuşi, concepţia lui Sigmund Freud despre copil ca persoană umană a suferit două etape în evoluţia propriei sale concepţii generale. În primele sale lucrări, la începutul activităţii clinice, el afirmă că nevrozele au la origine acte de seducere erotică a copiilor de către adulţi, inclusiv de către proprii părinţi. Plecând de la acestă teză el a devenit un acuzator al şantajului afectiv, practicat de majoritatea părinţilor, o formă mascată a exploatării sentimentale a copiilor în numele unui oportunism conservator, care le limitează dureros gradele de libertate.

Mai târziu, Sigmund Freud însuşi a descoperit că bolnavii săi şi-au proiectat într-un număr important de cazuri, propriile dorinţe şi fantasme infantile asupra părinţilor, în absenţa vreunei încercări de seducţie din partea acestora.

Generalizarea acestor cazuri îl vor duce la concluzia, extrem de criticată, că, în relaţie cu teoria libido-ului copilul ar fi "in nuce" un mic criminal pervers. Ca orice psihiatru practicant, Sigmund Freud cade în obsesia patologicului, fapt care îi afectează generalizările teoretice. Este evident că

imaginea copilului "păcătos" este o apropiere de morala creştină, de dogma "păcatului" originar. Asociaţia de idei nu i-a fost recunoscută şi acuzaţia, cea mai des reluată, adusă psihanalizei clasice este că profanează inocenţa vârstei de "aur" a copilăriei. Critica este reflexul unei prejudecăţi pentru că, de fapt, devenind bătrân şi conservator, Sigmund Freud a vrut să salveze tocmai principiul autorităţii părinteşti. El face o concesie în favoarea autorităţii părinţilor, autoritate care, fie bună sau rea, este o componentă reală şi necesară a autorităţii sociale.

IV. Eros şi Thanatos

După 1920, Sigmund Freud doreşte să devină metafizician, îşi restructurează tezele iniţiale, cochetând cu filosofia vieţii şi filosofia naturii. Marcat de criza prin care a trecut raţionalismul după primul razboi mondial, ajuns spre vârsta calmă a senectuţii, a respectabilităţii burgheze, renunţă la teoria iniţială a libido-ului. Din acest moment el consideră că omul este rezultatul conflictului fundamental dintre instinctele vieţii, denumite generic Eros şi instinctele morţii, Thanatos. În Thanatos el vede sursa agresivităţii umane, dirijată contra individului însuşi, dar şi contra lumii exterioare.

Aceste instincte nu sunt localizate în zonele erogene (bucală, genitală, anală) şi nu mai suportă modelul hidraulic de tipul tensiune-relaxare, neplăcere-plăcere. Erosul şi Thanatosul sunt puteri energetice spontane, specifice tuturor ţesuturilor vii. Ele coexistă în forma conflictului pînă la finalul previzibil, moartea ce duce la dispariţia individului.

Teza agresivităţii ca forţă de sine stătătoare, înrădăcinată în constituţia biologică a omului, va închide orizontul psihanalizei clasice în sfera speculaţiilor metafizice sterile. Mult mai târziu, psihanaliza va fi salvată pe terenul socialului de "şcoala de la Frankfurt".

V. Actele ratate

Actele ratate sunt rezultatul unei perturbări psihice, determinată de concurența a cel puțin două tendințe subiective, diferite sau opuse. Ele au ca bază o asociație falsă de percepții, sentimente sau idei (cuvinte).

Se pronunță, se citește sau se scrie un alt cuvânt decât cel corect sau dorit, se produce amnezia unor nume familiare sau idei, pierderea de obiecte. Unele dintre aceste fenomene pot fi motivate prin tulburări psiho-fiziologice: iritare, oboseală, lipsă de concentrare până la dispersarea haotică a atenției. Dar constatăm că actele ratate se produc și la persoane cu un tonus normal. Numai ca urmare a conștientizării actului ratat, el este atribuit nervozității, care nu este cauza ci efectul său. Nervozitatea îi însoțește obligatoriu producerea, dar este un factor secundar.

Când cineva uită un nume care îi este familiar, putem presupune ca de acel nume este legată o amintire neplăcută, un resentiment față de purtătorul acelui nume pe care nu dorim să-l reactualizăm. Similar pot fi judecate anumite proiecte impuse, dar pe care le dezavuăm în inconștient. Majoritatea lor sunt uitate datorită șocului de neplăcere ce însoțește tentativa de actualizare.

De regulă, pierderea de obiecte și neglijența în sine ce duce la pierderea lor, pot fi explicate plecând de la interpretarea psihanalitică. Te-ai certat cu cel care ți-a dăruit obiectul și prin asociație nu mai vrei să te gândești la persoana respectivă; sau nu mai dorești să păstrezi obiectul pentru a-l înlocui cu altul mai bun sau mai nou. Cauza actelor ratate este refularea intenției de a exprima altceva.

Fenomenele psihice inconștiente sunt izolate de conștiință printr-o lege de interdicție, numită "Cenzură". Pornirile din inconștient sunt sublimate (îndreptate spre o altă direcție) și primesc o deformare simbolică, figurativă. Conținutul

inconştientului este tocmai refulatul care tinde să treacă în conştiinţă prin sublimare, printr-o substituire. Frustrarea este efectul refulării şi apare ca absurdă pentru că nu se supune legii logice a coerenţei. Sunt cenzurate şi sublimate intenţii secrete. De exemplu, gestul de a oferi flori şi cadouri unei prietene ascunde o motivaţie direct sexuală şi nu împărtăşirea unei emoţii estetice. Dansul este, prin excelenţă, un joc erotic, este expresia unui ritual sexual prin care se poate aprecia compatibilitatea unor potenţiali parteneri sexuali. Cel mai adesea, un act sexual este ratat dacă partenerii nu pot să se transpună, simultan, din planul realităţii în planul imaginaţiei şi invers.

VI. Despre vise

Visul este o stare intermediară între veghe şi somn. În timpul somnului individul nu păstrează nici o legatură cu lumea exterioară, este detaşat de ea şi prizonier al lumii sale interioare guvernată de principiul plăcerii. Somnul poate fi comparat cu viaţa intrauterină, condiţiile fiind similare: căldură, întuneric, confort.

Există vise scurte compuse dintr-o imagine provocată de o senzaţie sau de o idee. Există vise de durată, vise clare şi vise confuze. Visele seci nu sunt interesante, incomparabile cu visele onirice, supraâncărcate emoţional.

Visele se conservă în memorie, în special visele care se repetă şi devin obsesive. Psihanaliza consideră visul o reacţie la o excitaţie care tulbură somnul. De aceea, putem admite că visul tinde să reprezinte prin simboluri organul care primeşte şi generează excitaţia. Visul nu reproduce senzaţia ca atare, el o prelucrează, o indică printr-o aluzie, o substituire cu altceva.

Cea mai interesantă specie de vise sunt cele provocate de starea de veghe. Reveriile sunt produse pure ale imaginaţiei pe care oricine le poate cerceta pe sine însuşi. Conţinutul

imaginaţei este determinat de o motivaţie transparentă: scenariul este o fabulaţie în care subiectul este şi actor şi autor iar frustrările legate de egoism, ambiţie, complexe fizice, dar cel mai adesea dorinţele erotico-sexuale ale persoanei îşi găsesc satisfacerea în vis prin personaje din viaţa reală sau inventate. Modelul de erou este împrumutat din lumea lecturilor de la "Cenuşereasa" pînă la Scarlett O'Hara, mai apoi din lumea filmelor şi serialelor de televiziune.

Pe scurt, funcţia visului rezultă din conjugarea a două tendinţe opuse: o constantă - nevoia de somn - şi o variabilă - un răspuns la o excitaţie psihică. De exemplu, visele de impacienţă: înainte de culcare ne propunem un scop important şi trezirea la o oră fixă. Este posibil să visezi că scopul propus este atins cu toate preparativele previzibile. Această specie de vise marturiseşte o încărcătură tensională şi faptul că persoana în cauză are tendinţa de pasivitate, altfel spus ne indică dorinţa de neactivitate şi frica de realitate.

O specie clasică este "visul deţinutului" al cărui principal conţinut este, firesc, evadarea. Are o particularitate interesantă: toate evadarile din vis se produc cu regularitate pe fereastră, atunci cînd lumina pune capăt somnului. Inclusiv becul este asociat ideii de fereastră.

Visele "nedeformate" sunt clare, coerente şi există întotdeauna un eveniment care le precede şi le explică. Dacă in realitate ne lovim de o restricţie legată de dorinţele noastre faţă de lucruri sau fiinţe vom resimţi un şoc de neplăcere şi o frustrare. De aceea transferăm în vis plăcerile întrerupte în timpul zilei, dar ele vor avea o durată comprimată, extrem de scurtă, pentru a menaja somnul de excitaţii prelungite.

În somn, asociem în secret o dorinţă tangentă la o acţiune ratată în timpul zilei. Dacă realizăm la trezire că ne-am înşelat iubita - ea fiind absentă din vis -, absenţa ei este expresia unui reproş în legatură cu necooperarea ei sexuală.

Visele nedeformate au un caracter infantil, sunt o reacţie ce continuă un eveniment al zilei, o dorinţă nesatisfăcută. Visul

va înscena realizarea directă a dorinţei prin îndepărtarea tuturor obstacolelor, a tuturor constrîngerilor. Evenimentele trăite în vis nu ascultă de legile logicii sau ale naturii, ele sînt halucinaţii la discreţia dorinţei noastre pure, necenzurate.

Moartea, în visele nedeformate, este percepută întotdeauna ca o pedeapsă. Putem visa că am murit, dacă visul este nedeformat el suportă două explicaţii. Autopedepsire prin negarea corporalităţii fizice, considerată sursa unei dorinţe nepermise sau pedepsirea acelor persoane din anturaj considerate obstacole în calea unei dorinţe. În ambele cazuri, moartea este reprezentată prin nemişcare, imobilitatea fiind forma de protest pe care ne-o impunem atunci când suntem împiedicaţi să acţionăm conform dorinţei noastre. Simptomul "catârului" devine pretextul unei tragedii lirico-onirice în care ne implicăm ca personaj principal. Subliniem că nesatisfacerea unei dorinţe este resimţită subiectiv ca o pedeapsă ce ni se impune din exterior a cărei motivaţie ne opunem să o înţelegem. În universul egocentric al visului, subiectul, fiind singurul judecător al ideei de bine sau rău, refuză orice culpabilitate impusă din afară. Subiectul este scenarist şi regizor, este şi un actor "multiplu", joacă, în acelaşi timp, toate rolurile din piesă.

Cele mai simple şi transparente vise sunt cele provocate de trebuinţele fiziologice: foame, sete, dorinţă sexuală. Evident, visul nu poate împlini trebuinţa propriu-zisă. În cazul excitaţiei sexuale, pe măsură ce visul se desfăşoară, obiectul dorinţei noastre se multiplică într-un număr enorm de ipostaze, actul sexual primeşte dimensiuni hiperbolizate. Aceasta pentru că visul are tendinţa de a comprima o durată cât mai mare pentru a menaja somnul împotriva excitaţiei care ne împinge la trezire şi acţiune.

VII. Traducerea viselor deformate

La adulţi, visul ne apare ca un substitut deformat al unui

conţinut situat la graniţa dintre inconştient şi conştient. Pentru ca visul să devină inteligibil este nevoie de cheia visului. Există un mecanism psihic, "Cenzura" care se opune descifrării visului. Ea este efectul unui travaliu psihic haotic în care se confruntă pre-judecăţi, efectul fiind o barieră între inconştient şi conştient. De aceea, în vis apar lacune, spaţii "albe" şi o deplasare a "intrigii" principale pe elemente secundare. În momentul rememorării unui vis apare automat o reacţie de apărare a eului, apare "rezistenţa" visului.

În vis, manifestările libere ale egoismului nostru, fără limite şi fără scrupule, nasc dorinţe oribile şi monstruoase pe care "Eul" le va cenzura, dându-le o expresie deformată, disimulată. Aşa numitul "egoism sacru" al visului este posibil datorită detaşării în somn de lumea exterioară. Detaşarea de realitate este o condiţie naturală care eliberează subiectul de orice judecată morală, de orice logică. Astfel, instinctul sexual pur îşi poate alege obiectele nelimitat şi, mai ales, fără nici o rezistenţă. Fiind amplificat în vis, instinctul va împinge imaginaţia sexuală să aleagă mijloace şi obiecte interzise. De aceea, dorinţe pe care le consideram împotriva naturii se dovedesc destul de puternice ca să ajungă în visele noastre. Dorinţa sexuală, declanşată de o excitaţie minoră, poate ajunge în vis la forme monstruoase. Sigmund Freud spune plastic că aceste dorinţe cenzurate par să urce dintr-un adevărat infern.

Deformarea visului va fi cu atât mai pronunţată cu cât dorinţa apare cenzurii "Eului" mai blamabilă. Sunt femei care afirmă cu seninătate că nu au avut în viaţa lor vise erotice. De fapt, ele nu-şi doresc să recunoască aceste vise pe care s-au exersat să le uite sistematic. Îşi vor aduce aminte, însă, de visul obsesiv al rătăcirii într-o pădure necunoscută şi terifiantă.

O adolescentă exagerat de pudică, datorită unei educaţii neadecvate, va deforma sistematic dorinţele erotice trăite în vis, dorinţe care îi vor apărea normale şi evidente după o anumită practică sexuală.

Se observă că adulţii, în calitate de părinţi, au tendinţa de a amplifica disproporţionat sexualitatea atunci cînd o interzic adolescentului, pe motivul absurd că preocuparea pentru viaţa erotică ar putea să ocupe tot timpul efectiv şi să consume întreaga energie intelectuală şi fizică. Ei nutresc prejudecata că mai întîi trebuie să-ţi faci un "drum" în viaţă, să îţi asiguri viitorul social, pus în pericol de parteneri neadecvaţi sau de precocitatea pentru care sexualitatea este inoportună.

Există şi cealaltă extremă care, în ciuda evidenţei, minimalizează funcţia sexuală şi blamează viaţa erotică. Aceste prejudecăţi cultivate cu asiduitate distructivă sunt formele simpliste ale incapacităţii părintelui de a-şi asuma un anumit gen de responsabilitate care ar tulbura liniştea comodă şi banală a familiei. Paradoxal, mame care au şi fată şi băiat folosesc ca argumente deformări monstruoase ale vieţii sexuale pentru a timora încercările erotice ale adolescentului. Sunt prezentate, cu egală forţă şi duplicitate, portretul masculului feroce, rapace şi insensibil şi al femeii perfide, posesive şi infidele. Acesta este unul din motivele pentru care visele adolescentului sînt pline de cruzimi şi spaime ce evocă şi sentimentul de culpabilitate faţă de autoritatea părintească, trăiri ce duc irevocabil la complexul de castrare. Suspiciunea, neîncrederea devin premize ale tatonării relaţiilor cu sexul opus.

Psihanaliza este o ştiinţă care ar fi absurd să o reducem de fiecare dată la sâmburele ei original. Un matematician foloseşte formule fără a fi pasibil de acuzarea de plagiat. De asemenea, ea nu are motive să vorbească prin paleative şi eufemisme. Se adresează în egală măsură ambelor sexe şi nu acceptă discriminări. Sub raportul ştiinţei, femeile trebuie tratate în mod egal cu bărbaţii. După acest preambul putem să trecem la simbolistica viselor, inclusiv la simbolistica lor sexuală.

Raportul dintre vis şi interpretarea sa poartă numele de raport simbolic, elementele din conţinutul visului fiind la rândul lor simboluri. Simbolurile pot fi interpretate analitic prin tehnica asociaţiilor ce are ca bază de plecare comparaţia.

Ea este cea mai simplă şi directă operaţie a gândirii logice, putem spune că este fundamentală.

Lucrurile, fiinţele şi fenomenele care îşi găsesc în vis o reprezentare simbolică sunt, în ciuda aparenţei, extrem de puţine: trupul uman, părinţii, copiii (fraţi, surori), nuditatea, naşterea, moartea şi sexul.

"Casa" constituie reprezentarea tipică, normală a persoanei ca întreg. Printr-o deplasare de semnificaţii, centrul casei îl reprezintă uşa, ea delimitează zona interiorităţii subiective. Casele simple, din motive uşor intuibile, reprezintă bărbaţi, casele împodobite cu structuri, terase şi balcoane reprezintă femei.

"Împăratul şi împărăteasa" simbolizează părinţii. De asemenea, alte personaje care inspiră respect, putere, tandreţe. "Animalele mici şi insectele" sînt simboluri tipice pentru copii (fraţi şi surori).

"O acţiune în mediul acvatic" (ieşim sau suntem scoşi din apă) reprezintă, aproape întotdeauna, naşterea. Ea exprimă o relaţie paternală.

"Plecarea într-o călătorie" figurează presentimentul unei morţi iminente. Moartea efectivă este reprezentată distributiv prin nenorociri, calamităţi naturale, dar şi prevestiri şi ghicitori.

"Obiectele intime de îmbrăcăminte" reprezintă, de obicei, goliciunea.

Simbolistica sexuală este ceva mai complicată şi mai spectaculoasă, deşi se adresează intuiţiei.

Pentru aparatul genital masculin, în întregul său, simbolul universal este numărul sacru 3. În componenţa acestui aparat, membrul viril prezintă o egală foarte mare importanţă pentru ambele sexe. Vom reţine, deci: 1) obiecte asemănătoare prin forma lor alungită-bastoane, stâlpi, umbrele; 2) obiecte penetrante provocatoare de răni - arme albe dar şi arme de foc, cum ar fi pistolul sau tunul, care prin formele lor se pretează la această comparaţie.

De obicei, "coşmarul virginei" se rezumă la urmărirea ei de către un om mascat, înarmat sau de către animale sângeroase (patimile sînt oarbe); 3) obiecte prin care circulă lichide - robinete, izvoare; 4) obiecte susceptibile de alungiri- undiţe, stilouri, pixuri; 5) obiecte care înving gravitaţia - baloane, avioane, păsări.

Visul găseşte un mijloc expresiv pentru a simboliza o excitaţie generalizată. El face din organul sexual însăşi esenţa persoanei şi o pune să zboare. Nu trebuie să ne mirăm că visele noastre cele mai frumoase, legate de zbor, însoţite de sentimente de beatitudine trebuie interpretate ca un efect al unei excitaţii sexuale.

Există simboluri masculine mai puţin inteligibile: şarpele şi peştii. Un alt coşmar al virginei este acela în care, muşcată de un şarpe veninos, se umflă la propriu sau, cu acelaşi efect, înghite un peşte.

Sunt posibile şi substituiri cu alt membru cum ar fi mâna sau piciorul. O femeie poate să viseze că i-a mai crescut o mână sau un picior.

Aparatul genital feminin este reprezentat în mod simbolic prin toate obiectele care au forma unui recipient sau circumscriu o cavitate: 1) mine, peşteri, vase, cutii, buzunare. Vaporul face parte din această serie. 2) Unele simboluri se raportează la uter: cuptoare, dulapuri, camere. În această situaţie apar simboluri conexe, cum ar fi: uşa, fereastra, poarta. 3) Anumite materiale, de regulă lemnul şi prin asociaţie obiecte făcute din lemn: masa, scaunul. 4) Scoici, broaşte. 5) Obiecte preţioase, comoara, bijuterii, inclusiv dulciurile ce semnifică plăcerea sexuală.

Pilozitatea sexelor este reprezentată prin: pădure, boschet, tufiş, iarbă. Topografia complicată a aparatului genital feminin determină reprezentarea clasică a acestuia sub forma unui peisaj: deal, pădure, apă - elemente obligatorii. Adolescentele, la modul general, îşi imaginează sexul masculin sub forma unor maşini mecanice şi hidraulice extrem de complicate.

Satisfacţia sexuală obţinută fără concursul unei persoane de sex opus este simbolizată prin: 1) execuţii muzicale, de regulă cântatul la pian, dar niciodată cântatul la vioară; 2) cădere, alunecare, coborâre; 3) smulgerea unei rădăcini, ruperea unei ramuri, smulgerea unui organ intern sau unor membre. Complemantar, în acest tip de vis, cum se poate observa, apar simboluri semnificând castrarea ca pedeapsă pentru masturbare. Exemplul tradiţional este extracţia unei măsele. Acest simbol este dual pentru că poate ascunde autopedepsirea unei intenţii de infidelitate faţă de partener. Visul banal al onanistului constă în muşcarea subiectului de către un şarpe care ulterior explodează.

Raportul sexual propriu zis este reprezentat prin: ameninţarea cu o armă a subiectului de către un personaj misterios sau cunoscut. Dacă este o persoană necunoscută înseamnă că actul sexual este dorit şi acceptat. Aceeaşi semnificaţie o au diverse exerciţii ritmice: dans sau echitaţie. În aceeaşi specie integrăm accidentele violente şi activităţile manuale.

Există un fapt ce apare extrem de des în simbolistica viselor şi anume suprapunerea deosebirilor sexuale. În cazul reprezentărilor în care apare un copil mic, el poate desemna sexualitatea în general, indiferent de sex. În premoniţia folclorică a visului, "copilul mic" şi "mireasa" sînt asociate bolii şi morţii, adică riscurilor presupuse de o graviditate inevitabilă.

Există simboluri marcate de ambiguitate: pălăria are o semnificaţie, în general masculină dar uneori şi feminină; cuiul şi mantaua sunt simboluri obscure.

Cravata şi cheia sunt simboluri masculine prin excelenţă. Lenjeria albă, în special mătasea, este un simbol al feminităţii. Un cal alb va desemna credinţa în fidelitatea partenerului. Simbolul clasic pentru feminitate, central în tema "Cenuşereasa", este "papucul".

Reprezentări ale actului sexual mai sunt şi activităţile legate de scară şi de rampă. Animalele sălbatice carnivore

servesc la figurarea pasiunilor violente şi a instinctelor nestăpânite. În contrast, mugurii şi florile semnifică puritatea virginităţii.

Întâlnim şi o simbolistică sexuală cosmogonică, împrumutată din sfera elementelor primordiale ale naturii: focul (flacăra) este un simbol masculin, dar semnifică şi puterea pasiunii, în timp ce pământul primeşte întodeauna o semnificaţie feminină (matricea iniţială).

După aceasta trecere în revistă s-ar putea crede că exagerăm dimensiunile şi conotaţiile universului sexual. Totuşi, exemplificările folosite sunt aproape evidente şi primesc confirmarea în folclor, în studiul moravurilor, în limbajul poetic şi în argourile pornografice. Găsim asociaţii extrem de uzuale ce ni se impun aproape spontan, de exemplu: ciocanul şi nicovala; plugul şi ogorul; cucerirea unei cetăţi; coacerea pâinii într-un cuptor. Dintre reprezentările argotice scabroase reţinem: a lustrui bastoane; a sufla în pix; a pompa; a sparge.

VIII. Iubirea ca forma de integrare participativă

1. *Iubirea maternă.*

Mama este termenul mediu între copil şi realitatea exterioară. Extras din viaţa intrauterină, el are la dispoziţie o persoană programată genetic pentru nevoile sale. El nu este conştient de sine însuşi şi nici de exterioritatea lumii, nu are reprezentarea spaţiului şi timpului, dar are asigurat dreptul la existenţă. Relaţia maternă implică prin natura sa o inegalitate, compensată de instinctul matern. Pe de o parte, dependenţa totală a copilului, pe de altă parte instinctul matern care merge până la sacrificiu. De aceea, iubirea maternă a fost considerată forma supremă şi sacră a iubirii.

Nou nascutul nu este capabil să cunoască şi sa recunoască lucruri sau fiinţe, fiind sensibil numai la doi stimuli pozitivi: hrană şi căldură. Abandonarea copilului ar fi echivalentă cu o

condamnare a acestuia. Copilul nu diferenţiază senzaţiile de confort de sursa lor, mama se identifică cu o stare euforică de satisfacţie şi, mai târziu, de securitate. Pentru starea denumită "narcisistă" realitatea exterioară, fiinţe şi lucruri au semnificaţie numai ca surse de satisfacţie sau frustrare. În această fază putem observa cum funcţionează "principiul plăcerii".

Ulterior, copilul are o intuiţie fundamentală ce decurge din experimentarea iubirii materne. Ea îl detaşează de celelalte existenţe şi marchează începutul procesului de conştientizare, cristaliazat în formula "sînt iubit". Experienţa de a fi iubit de mamă este pasivă, ea nu poate fi nici produsă, nici controlată. Copilul este iubit pentru ceea ce este, pentru că este mic, slab, frumos, într-un cuvânt este copilul mamei. Iubirea maternă este un fapt pur şi simplu, adică o iubire absolut necondiţionată.

Baza genetică primeşte, în funcţie de caz, o configuraţie psihologică specifică. La mamă poate să apară o formă mai complicată de narcisism dacă rămâne prizoniera reprezentării copilului ca fiind o parte din ea însăşi. În acest caz apar spontan voinţa de putere şi dorinţa de posesiune. Se instalează complexul "Pygmalion". Pentru o mamă dominatoare şi posesivă copilul devine o sursă de autosatisfacţie, dublată de faptu. că el este complet aservit voinţei sale. Această atitudine nocivă se poate transforma într-un viciu dacă mama nu are alte posibilităţi de afirmare a personalităţii sale. Este cazul clasic al femeii casnice. Afirmarea liberă a personalităţii frustrate a femeii casnice se îndreaptă natural şi fatal spre propria ei creaţie. În plus, există foarte puţine mame care să accepte situaţia în care copilul se angajează pe drumul separării şi al autonomiei.

Femeile care îşi investesc afectivitatea într-o căsnicie nefericită şi nu beneficiază de supapa unei profesiuni procedează la un transfer de sentimente asupra copilului, sentimente fie de frustrare - răzbunare, fie de supradozare - sufocare. Mama proiectează asupra copilului toate idealurile sale ratate. Transformând copilul într-un scop în sine, o femeie poate rămâne

o mamă afectuoasă atâta timp cât copilul este mic, dar separarea şi autonomia adolescentului le va recepta ca pe un act de ingratitudine - trădare. Suportă separarea numai femeile normale, capabile de o iubire completă faţă de soţ familie şi anturaj, capabile să iubească viaţa în general.

La 5-6 ani intră în joc un nou factor care pregăteşte cadrul unui nou tip de iubire infantilă; sentimentul de a produce iubire printr-un comportament activ. La această vârstă copiii încep să producă desene şi poezioare, întotdeauna cu o dedicaţie către mamă. De abia la adolescenţă, copilul va depăşi starea egocentrică, în sensul că nevoile celorlalţi capătă aceeaşi importanţă ca şi nevoile proprii. Copilul încetează de a-i mai considera pe cei din jur ca mijloace de satisfacere a propriilor nevoi. Omul devine capabil de a iubi necondiţionat. Iubirea infantilă se bazează pe principiul: "iubesc pentru că sînt iubit". La maturitate, principiul devine: "sînt iubit pentru că iubesc". O iubire incompletă va spune: "te iubesc pentru că am nevoie de tine", în timp ce iubirea completă va spune: "am nevoie de tine pentru că te iubesc".

Există o legătură directă între dezvoltarea capacităţii de a iubi şi dezvoltarea obiectului iubirii (diversificarea lui).

2. *Iubirea paternă*

Proporţional cu autonomia copilului (merge, vorbeşte, înţelege), relaţia care îl leagă de mamă îşi pierde treptat semnificaţia, în timp ce, în paralel, relaţia cu tatăl câştigă în importanţă. Iubirea necondiţionată a mamei este un model ideal - tipic, dar ea nu răspunde la una din dimensiunile naturii umane, a fi iubit în funcţie de valoarea personală. Iubirea necondiţionată devine o frână în dezvoltarea personalităţii. Nefiind câştigată (meritată) apare îndoiala faţă de motivul iubirii şi teama că ea ar putea să dispară.

Aşa-zisa iubire meritată are, la rândul ei, riscul de a se instala sentimentul de frustrare, corelat cu ideea de utilitate (a fi utilizat). De aici provine nostalgia adulţilor faţă de iubirea maternă, stare ce poate afecta integrarea normală a adultului sau poate îmbrăca forme mistice - patologice.

Tatăl are puţine raporturi cu copilul în cursul primilor ani de viaţă. Tatăl semnifică acţiunea, disciplina, ordinea, legea, dar şi aventura. Pentru că mama rămâne sclava iubirii ei necondiţionate, de regulă tatălui i se atribuie rolul de judecător în familie. Este un motiv în plus ca iubirea paternă să fie una condiţionată. Principiul ei este: "te iubesc pentru că îţi faci datoria". Această formă de iubire are două aspecte: unul pozitiv, în sensul că trebuie meritată, unul negativ, în sensul că implică ascultarea şi supunerea ca virtuţi principale. Aspectul pozitiv constă în caracterul activ al iubirii, fiind condiţionată este necesară o acţiune pentru a fi câştigată.

Atitudinea tatălui şi a mamei faţă de copil corespunde nevoilor proprii ale copilului în funcţie de maturizarea lui. Nutriţia are nevoie de o iubire necondiţionată şi o solicitudine, atât din punct de vedere fiziologic, cât şi psihologic.

După 6 ani, copilul începe să aibă nevoie de iubirea paternă, de autoritatea sa. La această vârstă apar primele probleme legate de integrarea copilului în colectivitate. El începe procesul colectiv de instruire.

Mama se opune dorinţei copilului de independenţă şi autonomie şi atunci singura soluţie a acestuia va fi apelul la autoritatea tatălui. Comportamentul dominator al mamei poate duce la instalarea la copil a unui sentiment de incompetenţă şi timorare.

Trecerea de la ataşamentul centrat pe mamă la cel centrat pe tată, ca şi compensarea lor ulterioară, constituie fundamentul sănătăţii mentale şi al maturizării. Altfel apar probleme.

Să presupunem că un băiat are o mamă iubitoare, dar dominatoare şi un tată rece şi indiferent. În acest caz el rămâne, la adolescenţă, fixat pe un ataşament matern precoce -

infantil. Personalitatea lui va fi dependentă de mamă, dar marcată de un sentiment de neputință şi incapacitate. El va urma dinamica personalităţii receptive care aspiră să primească şi să fie protejat. Va fi lipsit de disciplină, autonomie şi iniţiativă. Este înclinat să-şi "caute" mama în toate persoanele femei sau bărbaţi care deţin o poziţie de autoritate şi putere.

Pe de altă parte, să presupunem că băiatul are o mamă rece şi autoritară. Adolescentul îşi va proiecta nevoia de protecţie şi indulgenţă asupra tatălui, ceea ce poate duce la un rezultat similar cu primul caz, dacă tatăl acceptă o relaţie afectivă necondiţionată. Dacă tatăl nu se pretează la acest schimb de roluri, adolescentul îşi va construi o personalitate centrată exclusiv pe imaginea tatălui, adică pe principiul ordinei, disciplinei, autorităţii. În viaţa sa de adult, el nu va accepta în iubire decât principiul autorităţii, principiu incompatibil cu iubirea necondiţionată.

La originea nevrozelor stă faptul caracteristic că unul dintre cele două principii, patern şi matern, nu reuşeşte să se dezvolte şi să coexiste complementar. Rezultatele clinice au relevat că nevrozele obsesive (complexele) provin dintr-un ataşament unilateral faţă de tată, în timp ce isteria, alcoolismul si nevrozele depresive reflectă incapacitatea de a înfrunta realist viaţa, datorită unei centrări excesive pe iubirea maternă (mania persecuţiei).

3. *Iubirea Fraternă*

Dintre formele de iubire o putem considera fundamentală pentru că indirect le susţine pe toate celelalte şi le compensează. Tocmai despre acest fel de iubire se vorbeşte în Vechiul Testament: "iubeşte pe aproapele tău, ca pe tine însuţi".

Iubirea fraternă se caracterizează printr-o lipsă ablolută de exclusivism. Este o formă de iubire necondiţionată: fiind capabil de a iubi, nu mă pot împiedica să-mi iubesc fraţii. Există un substrat al acestei iubiri, cu caracter natural:

perceperea a ceea ce este identic între frați, originea și legătura lor de sânge, adică faptul fraternității ca atare. Superioritatea acestei forme de iubire constă în aceea că este o relație între egali, chiar dacă diferiți.

În măsura în care suntem umani avem nevoie de ajutor, de protecție. Slăbiciunea este însă, întotdeauna, relativă și temporară. De aceea, iubirea legată pe sentimentul de slăbiciune, nu poate fi decât tranzitorie. Important este că iubirea pentru cel slab este începutul iubirii dezinteresate.

Iubirea fraternă este o dragoste între egali, iubirea maternă este o dragoste pentru cel slab: ele au un punct comun printre alte puncte de incidență, prin natura lor sunt atribute specifice ale speciei umane.

4. *Iubirea "Erotică"*

Dorința de fuziune între polul masculin și cel feminin își găsește expresia în teza platoniană dupa care bărbatul și femeia au fost un întreg la origine, o sferă ulterior scindată. De atunci, părțile se caută pentru a se reuni în unitatea inițială. Semnificația este clară: polaritatea sexuală incită bărbatul de a cauta celălalt sex. Polaritatea sexuală există în fiecare bărbat și în fiecare femeie. Această teză are o bază reală. Fiecare posedă hormoni ai sexului opus, dar într-o cantitate insuficientă pentru a realiza o bisexualitate perfectă.

Atracția sexuală nu este decât pațial motivată de lichidarea unei tensiuni hormonale, atracția erotică nu se limitează la atracția sexuală, dar funcția sexuală afectează caracterul și personalitatea. Atributele masculinității sunt considerate a fi: determinare, acțiunea, disciplina și aventura (inițiativa). Cele feminine sunt: sensibilitatea receptivă, rezistență și simțul realului care se confundă cu intuiția. În fiecare individ coexistă în ponderi diferite aceste caracteristici în funcție de sex. O persoană comportă calități masculine și feminine conștiente, proprii sexului și inconștiente, specifice sexului

opus.

Fie un bărbat al cărui caracter este slab, pentru că viaţa lui afectivă a rămas la un nivel infantil. El va încerca să compenseze această lipsă punând accentul exclusiv pe rolul lui viril. Rezultatul va fi un Don Juan, care are nevoie să facă permanent şi nediferenţiat proba bărbăţiei în plan sexual pentru că alte realizări îi sunt refuzate sau îi sunt imposibile.

Sadismul (recursul la violenţă) este caracteristic pentru caracterele slabe, devenind un substitut pervers şi patologic al masculinităţii. Reciproc, sexualitatea feminină poate fi pervertită în masochism, dar şi în sadism, acolo unde există premize.

Iubirea erotică presupune comunicarea complexă şi intimă a două persoane de sex opus, cu păstrarea individualităţii fiecăruia. Erotismul este o putere activă care îi permite omului să depăşească izolarea. Prin erotism omul devine liber şi stăpân pe sentimentele sale, devine o persoană. Invidia, gelozia, ambiţia, lăcomia sunt pasiuni. Iubirea este practicarea energiei umane vitale, în libertate, şi niciodată sub efectul unei constrângeri exterioare. Iubirea este altruistă, esenţa ei constă în nevoia de a oferi. Această esenţă este mascată de ambiguităţi. Foarte curent se consideră că a oferi înseamnă renunţare şi abandon. Este vorba despre o mentalitate egoistă primitivă, o subdezvoltare caracterială pentru care "a da fără a primi" reprezintă un nonsens. Majoritatea indivizilor refuză asumarea virtuţii sau a sacrificiului şi nu înţeleg iubirea ca expresia cea mai înaltă a puterii, ci a slăbiciunii.

Iubirea oferă expresie maximă vitalităţii şi bucuriei de a trăi. Acest principiu se aplică în sfera sexualităţii şi frigiditatea este tocmai incapacitatea de dăruire. Cu cât o persoană este mai puternică, normală fizic şi psihic, cu atât mai mult ea nu se va putea opune erotismului şi atracţiei sexuale. Forţa şi paradoxul iubirii constă în unitatea contrariilor, a dărui înseamnă a primi.

Nu trebuie să ne axăm exclusiv pe aspectul fizic al

problemei. O ființă oferă alteia ceea ce are mai prețios în viață sub raport specific uman: interes, înțelegere, tandrețe, bucurie, dar și tristețe și melancolie. Există o singură, dar foarte importantă condiție a manifestării iubirii: ea presupune că persoana a depășit dependențele, narcisismul, egoismul și este capabilă de solicitudine, responsabilitate și respect față de un partener.

Iubirea erotică are un fundament în codul genetic al speciei: atractia polaritatii sexuale. Dar, oricât de puternic ar fi instincul sexual, intervin factori specifici umani. Apare o motivație adiacentă celei biologice și anume o motivație "culturală".

Prin natura sa, iubirea erotică este selectivă și restrictivă, deosebindu-se de alte tipuri de iubire. Foarte des putem confunda iubirea erotică cu sentimentul exploziv a ceea ce se cheamă "iubire la prima vedere". Iubirea "fulgerătoare" este sentimentul care însoțește dispariția barierelor de orice natură dintre doi străini. Totuși, această experiență de intimitate rapidă nu poate reprezenta decît o fază tranzitorie, experiența iubirii, având o perspectivă infinită, nu se oprește la intimitatea fizică.

Pentru marea majoritate a oamenilor, deci pentru mediocritate, intimitatea se confundă cu raportul sexual tocmai pentru că acesta poate da impresia că individul a depășit faza de izolare, separare. Dar, comunicarea poate fi mai complexă, mergând de la interese comune până la valori culturale care dau forma specifică a relației dintre doi parteneri.

De regulă, trece drept intimitate, comunicarea mâniei, a urii, a perversiunii, a lipsei complete de inhibiție. Lipsa completă de inhibiție dintre doi parteneri este un motiv care explică genul de atracții perverse. În ultimă instanță, această formă de imtimitate este infantilă, duce la saturație și uzură și, în consecință, la căutarea unui nou partener.

Este necondiționat, de fiecare dată cu alt partener, sentimentul foarte viu și intens al unei noi experiențe, al unei

noi cuceririi, al unor noi senzaţii. Apare incapacitatea de a trăi normal în actualitate, instalându-se iluzia obsesivă că o nouă iubire va fi cea autentică şi diferită de cele precedente. Iluzia este întărită de caracterul ambiguu, dar foarte puternic al dorinţei sexuale, care devine impersonală şi nediferenţiată. În plus, dorinţa sexuală ca atare poate fi extrem de stimulată de angoasa singurătăţii, de speranţa de a cucerii şi a fi cucerit, de vanitate, de dorinţa de a răni sau chiar de a distruge. Toate aceste motive neerotice se pot substitui iubirii.

Majoritatea oamenilor asociază dorinţa sexuală cu ideea de iubire. De aceea, motivele iubirii apar extrem de diversificate. Deşi atracţia sexuală oferă pe moment iluzia de comunicare într-o relaţie fizică, partenerii pot rămâne străini şi izolaţi.

Doi factori definesc iubirea erotică:

- manifestarea tandreţei pe fondul atracţiei fizice (factor absolut necesar);
- voinţa de a intra într-o relaţie şi de a o păstra.

Aceşti factori fac din iubire un act de opţiune, de decizie.

IX. Forme de iubire nevrotică de origine familiară

Iubirea nevrotica este fundamental legată de faptul că unul dintre parteneri sau amândoi sunt tributari unor fixaţii pe unul dintre părinţi. Adolescentul transferă asupra partenerului sentimentele pe care le-a nutrit în copilărie pentru tatăl sau mama sa. Este cazul acelora care nu s-au eliberat de modelele de relaţie afectivă infantilă. Din punct de vedere afectiv o persoană poate să rămână la nivelul unui copil de 2, 5 sau 12 ani. În cazurile cele mai grave este pusă în pericol integrarea socială a individului.

1. Prima formă nevrotica de care ne ocupăm o întâlnim la bărbaţii care în dezvoltarea lor emoţională rămân fixaţi pe mamă.

Ei vor solicita o iubire necondiţionată, protecţie, solicitudine şi admiraţie. De obicei, sunt afectuoşi atunci când încearcă să suscite interesul unei femei. De regulă, relaţiile lor cu alte persoane sunt lipsite de profunzime şi seriozitate. Întâlnim excese de orgoliu, de vanitate, inclusiv de grandomanie. Dacă un bărbat de acest gen va găsi o femeie pe care să se axeze, el se va simti în securitate, va demonstra afecţiune, ceea ce explică iluziile ce le provoacă partenerei. Dacă ea nu se va menţine la înălţimea exigenţelor extrem de ridicate, se vor acumula resentimente.

Acest gen de bărbat are în permanenţă nevoie să fie admirat, are pretenţia să i se accepte ca normale actele de infidelitate. Dacă această situaţie ideală nu se realizează, bărbatul intră într-o stare depresivă şi îşi va acuza partenera de egoism. Tipic, ei se consideră copii teribili şi confundă iubirea autentică cu voinţa lor de a place.

Într-un caz fericit, un bărbat centrat pe mamă poate să-şi găsească o parteneră de acelaşi tip cu mama sa. În această situaţie el va reuşi o bună adaptare în plan social, dar niciodată nu va atinge un nivel ridicat de maturizare. El va fi extrem de sensibil la melancolie, angoasă şi depresiune.

Se poate întâmpla ca fixaţia pe mamă să ajungă iraţională. În astfel de cazuri dorinţa sexual-erotică, va fi, simbolic vorbind, echivalentă cu dorinţa de a reveni la faze preinfantile. Emotiv, această dorinţă inconştientă se va transforma într-o dorinţă de moarte care împinge la sinucidere. Acest tip de fixaţie pe mamă se produce în mod obişuit, atunci când mamele întreţin cu copii lor ceea ce se cheamă raporturi de absorbţie. Apare efectul "caracatiţă" care duce la distrugerea ireversibilă a personalităţii copilului.

Sînt mame care practică faţă de adolescent, tot ceea ce se poate pentru a-l păstra la un nivel sexual superficial. În educaţie, ele predică despre decăderea şi degradarea tuturor celorlalte femei. În acest caz, adolescentul fie rămâne un infirm perpetuu, datorită fricii de a intra într-o relaţie degradantă

sau poate deveni un criminal sadic. Această latură distructivă a mamei constituie polul negativ al iubirii materne. În religia hindusă este simbolizat de către Kali - zeiţa morţii cu cap de şacal.

2. O altă formă de iubire patologică este provocată de fixaţia pe tată. Fie o mamă rece şi distantă, în timp ce tatăl centrează pe copil afecţiunea şi interesul său. Este ceea ce se numeşte un tată bun şi autoritar. De obicei, copilul, datorită sistemului pedeapsă-recompensă, se va ataşa de tată într-o manieră servilă. Scopul va fi de a place tatălui, numai această performanţă îl va face să se simtă fericit şi în deplină siguranţă. Devenit adult, va încerca să găsească o figură paternală faţă de care să se poată ataşa. Viaţa devine o cursă cu obstacole pentru câştigarea stimei şi respectului celorlalţi. Le este asigurat suscesul mai ales în carierele politice. Sunt conştiincioşi, disciplinaţi, au simţul foarte acut al ierarhiilor şi rolurilor sociale.

Bărbaţii de acest tip, în relaţiile cu femeile, rămân distanţi şi rezervaţi. Vor manifesta, în mod inconştient, un resentiment faţă de femeie, în general, deoarece au fost frustraţi de iubirea maternă. În mod conştient, acest sentiment refulat va fi sublimat de un anumit gen de solicitudine paternală, considerându-se femeia o fiinţă superficială, neevoluată şi incompletă. Vor intra în relaţii cu o mare diferenţă de vârstă între parteneri. Pot impresiona sexul opus prin preocupările superioare pe care le dezvoltă, profesiuni culturale, politice, dar vor scădea în ochii partenerei atunci când ea va descoperi că este destinată să joce un rol marginal, secundar.

Prin consecinţă, partenera poate să întreţină ea însăşi o fixaţie paternă. Atunci se va simţi fericită lângă un bărbat care o tratează ca pe un copil capricios. Acesta este tipul de femeie "pisică" care se va arăta ulterior indolentă şi mai ales infidelă. O femeie ajunge în "topul" dorinţei sexuale la vîrsta de 35-4o de ani. O diferenţă mare de vârstă între parteneri este

un handicap pe care o femeie va găsi întotdeauna un motiv să-l depăşească.

3. O altă formă mai complexă de iubire nevrotică are drept cauză principală lipsa de afectivitate dintre părinţi. De obicei, părinţii se vor reţine, din diverse motive conjucturale, de a manifesta vreun semn de insatisfacţie faţă de relaţia de căsătorie. Ei vor adopta, în funcţie de un anumit nivel de pregătire culturală, o poziţie defensivă permanentă care blochează toate reacţiile spontane faţă de copil. Acest tratament afectează cel mai grav pe fete. Fiica va resimţi, de exemplu,o atmosferă impregnată de corectitudine formală, dar, fiind îndepărtată permanent de orice contact sufletesc cu părinţii, i se va declanşa inconştient o stare de frică cronică. Niciodată ea nu va fi sigură de ceea ce simt sau gândesc părinţii, sentimentalismele rămân o zonă interzisă.

Fata, în adolescenţă, se va retrage într-o lume artificială, va adopta o atitudine solitară, manifestată printr-un comportament "băieţesc" prezent şi în relaţiile sale amoroase. Această repliere în solitudine antrenează o angoasă violentă, o lipsă de feminitate care va sublima comportamentul băieţesc în contrariul său şi anume în masochism, singura posibilitate de a trăi o excitaţie intensă, preferă ca partenerul să aibă un comportament iraţional - isteric şi violent. Numai violenţa le poate scoate din propria lor frică şi tensiune. Excitaţiile sunt declanşate de către violenţă şi sînt trăite la isterie. Nu sînt rare cazurile când femeile pot provoca inconştient explozii de violenţă pentru a rupe suspendarea torturantă a neutralităţii afective.

De regulă, aceste femei sunt extrem de geloase. Gelozia este complementară complexului de vinovăţie, instalat în copilărie când, inconştient, copilul se substituie cauzelor reale care au dus la lipsa de afectivitate dintre părinţi. Sunt foarte numeroşi părinţii care transformă copilul în "calul de bătaie" al disputelor conjugale.

4. Există forme patologice de iubire irațională care au la origine cauze mult mai complexe şi mai ascunse decât cele menționate până acum. O formă de pseudoiubire, descrisă de obicei în filme și romane melodramatice ca "marea iubire", este interpretată de psihanaliză sub denumirea de iubire idolatră sau fanatică.

Când o persoană nu şi-a câştigat un sens al identității, al capacităților proprii, ea va tinde să idolatrizeze obiectul iubirii sale. Îşi va proiecta întreaga ființă pe cel iubit, îl va adora ca suma tuturor calităților posibile, ca purtător unic al fericirii. Se pierde orice fel de simț al obiectivității. De regulă, această tensiune sau ardoare nu pot fi susținute mult timp datorită unor procese sensibile inhibitorii. Nimeni nu se poate menține mult timp la înălțimea ardorii unui adorator înfocat. Mai devreme sau mai târziu, survine ceea ce se cheamă decepție şi singurul remediu va fi căutarea unui nou ideal într-un cerc fără sfârşit.

Iubirea idolatră o recunoaştem de la începuturile sale datorită intensității şi rapidității experienței amoroase. Dorința sexuală apare ca patimă irațională, excitabilitatea este extrem de intensă, dar antrenează o uzură fizică şi psihică de cele mai multe ori unilaterală. Adesea descrisă ca marea şi adevărata iubire, extremă ca intensitate, nu demonstrează, de fapt, decât foamea şi disperarea adoratorului care face o fixație pe obiectul dorinței sale.

Nu sunt rare cazurile când două persoane se lansează reciproc într-un "cult" mutual, oferind imaginea a ceea ce se numeşte "nebunie în doi". Este iubirea cuplurilor celebre cântată de poeți.

5. O altă formă de pseudoiubire se numeşte banal iubire sentimentală, are ca variantă obişnuita "iubirea platonică". Esența sa rezidă în faptul că este trăită numai în imaginație. Este produs al fanteziei şi nu desemnează o relație reală, ci una abstractă. Există, ca urmare a instalării acestui tip de iubire,

o formă de compensaţie sentimentală prin experimentarea consumului de filme şi foiletoane de dragoste. Dorinţa de afecţiune şi intimitate este sublimată şi satisfăcută prin consumul acestui gen de produse (filme, romane). Soţi care în viaţa lor conjugală sunt incapabili să depăşească izolarea sau placiditatea (platitudinea) sunt bulversaţi până la lacrimi atunci când asistă ca spectatori la o istorie de dragoste, de regulă nefericită. Pentru numeroase cupluri singura ocazie de a face experienţa iubirii este calitatea de spectator mai ales în cazul frigidităţilor. Atâta timp cât iubirea este reverie, ea este trăită ca atare. Când visul este ameninţat de înlocuirea cu o relaţie normală fizică apare o retragere, o fugă din faţa realităţii. Se instalează ceea ce numim "fantasma castelanei" prin obiectivarea în imaginaţie a propriilor trăsături sexuale-polare. Apare insatisfacţia perpetuă de a nu găsi partenerul ideal (perfect).

Un alt aspect este abstracţia care operează pe un plan temporar. Un cuplu poate fi profund emoţionat de evocarea iubirii sale trecute în timp ce, de fapt, partenerii nu simţeau nici un fel de emoţie sentimentală atunci când trecutul era actual.

Acest tip de oameni pot fi emoţionaţi şi de fantoma unui presupus amor potenţial. Sunt logodnice şi tinere soţii, extrem de multe, care visează sistematic la iubirea şi fericirea pe care le-o pregăteşte viitorul. În timpul în care ele trăiesc efectiv afecţiunea au depăşit, deja, momentul culminant. Această tendinţă coincide cu o atitudine generală a omului modern. Tendinţa de a trăi în trecut sau în viitor şi refuzul prezentului.

De regulă, timpul amplifică sentimentele noastre. Suntem mult mai sensibili atunci cînd judecăm propriul nostru trecut sau când ne gândim la viitor. Varianta aceasta de iubire (platonică) sau trăită prin procură, participarea la experienţe străine sau fictive, fie că este exilată în trecut sau viitor, este o formă de iubire abstractă alienată şi alienantă, duce la înstrăinarea personalităţii umane şi are funcţia unui drog care, de regulă, atenuează duritatea relităţii, singurătatea şi

izolarea partenerilor într-un cuplu nefericit.

Toate formele de psihoze se caracterizează prin neputinţa de a recunoaşte şi accepta realitatea obiectivă. Pentru bolnavi, singura realitate care conteaza este lumea introspecţiei dorinţelor şi fobiilor. Bolnavul percepe lumea exterioară ca pe propria sa creaţie, ca produs artificial şi neautentic al lumii sale interioare.

Subiectivitatea este o latură necesară personalităţii, dar devine patologică atunci când se izolează în narcisism. Sunt oameni care evaluează reacţiile celor din jur numai din perspectiva narcisismului şi înregistrează orice solicitare din exterior ca o restricţie pusă propriei lor libertăţi. Ei îşi judecă partenerii conform unor imagini fantastice, deformate despre partenerul "ideal".

Facultatea de a gândi obiectiv este raţiunea. Iubirea este susţinută şi de raţiune, dar mai sunt necasare două atribute, onestitatea şi discernământul autocritic, capabile să ne elibereze de fantasmele adolescenţei şi de narcisismul copilăriei.

6. O altă formă de iubire nevrotică este iubirea "proiectivă". Ea se caracterizează prin recursul la mecanisme proiective cu scopul de a evita problemele proprii. Întreaga atenţie se concentrează pe imperfecţiunile şi slăbiciunile partenerului. Indivizii tind să se poarte similar comportamentului de grup, fenomen obişnuit, de regulă, în relaţiile politice şi religioase dintre oameni.

În cadrul acestui tip de iubire, se apreciază cu subtilitate cele mai mărunte defecte ale partenerului, într-o stare permanentă de agitaţie (care merge pină la isterie), făcându-se abstracţie de propriile defecte. Se ajunge până acolo încât partenerul este acuzat de o încercare de privare de libertate. Dacă cei doi parteneri acţionează asemănător, cu acuzaţii reciproce, relaţia sentimentală se transformă într-o relaţie de "proiectare mutuală". Dacă sunt autoritar, indecis sau lacom îmi

voi acuza partenerul de aceste defecte şi, urmându-mi caracterul, îmi voi propune, fie să-l vindec, fie să-l modelez, fie să-l sancţionez. Celălălalt va acţiona în mod asemănător.În această situaţie problemele care apar nu vor putea fi soluţionate niciodată.

Se poate întâmpla ca proprii copii să devină ecranul pe care cuplul de părinţi să-şi proiecteze problemele personale. De la început, în dorinţa exagerată de a avea copii, întâlnim frecvent o proiecţie de acest gen. Este cazul când o persoană, care nu este capabilă să ofere un sens propriei sale vieţi, îşi propune să-şi realizeze visurile, idealurile, aplicându-le pe existenţa copiilor. De exemplu, apare tendinţa de ai face pe copii superintelectuali, campioni, vedete, etc. O astfel de tentativă duce invariabil la eşec, eşec pentru sine şi pentru copil. Pe de o parte, pentru că problema existenţei nu poate fi rezolvată decât de fiecare pentru el însuşi, pe de altă parte, pentru că părinţilor le lipsesc calităţile necesare pentru a modela copiii în direcţia pe care o doresc.

Copiii servesc în mod egal la scopuri proiective atunci când se pune problema de a pune punct final unei căsnicii nefericite. Într-o astfel de situaţie argumentul obişnuit al părinţilor este că nu se pot separa pentru a nu-i priva pe copii de aşa-zisele avantaje ale unui cămin unit. De fapt, toate studiile serioase au arătat că atmosfera de tensiune, nemulţumire şi nefericire din interiorul unei căsnicii ratate face mult mai mult rău copiilor decât o ruptură radicală. O astfel de ruptură, atunci cînd are loc, îl va face pe copil să înveţe că omul este liber şi capabil de a pune capăt unei situaţii intolerabile printr-o decizie curajoasă. Dar, practica generală este de a folosi copiii ca argumente pentru diverse forme de şantaj moral, de fapt pentru a motiva laşitatea şi egoismul. În plus, cazul cel mai frecvent este acela al mamelor care îşi vor acuza copiii la adolescenţă de ratarea propriei fericiri sentimentale.

O altă eroare frecventă este de a imagina că iubirea este în mod necesar sinonimă cu absenţa conflictelor, ca şi cum toată

lumea s-a obişnui să creadă că într-o relaţie afectivă trebuie evitată suferinţa, indiferent de circumstanţe. Pentru a susţine acest punct de vedere este invocat faptul că disputele sunt numai interacţiuni distructive ce nu aduc nimic bun celor implicaţi. De fapt, raţiunea majorităţii conflictelor care apar între partenerii unui cuplu este că ele nu sînt altceva decât tentative de a evita conflictele reale. De obicei, accentul se pune pe dezacorduri asupra unor lucruri minore sau superficiale tocmai pentru că, prin natura lor, divergenţele minore nu cer o clarificare sau o soluţie radicală. Conflictele reale dintre două persoane sunt, de regulă, disimulate şi ţin de profumzimea relaţiei, nu sunt distructive, nu uzează relaţia de afectivitate, dimpotrivă o catalizează.

Conflictele reale, atunci când ies la suprafaţă, dau ocazia unei clarificări, ele produc un "catharzis" din care cei doi parteneri ies întăriţi şi în cunoştinţă de cauză cu poziţia partenerului. Iubirea nu este posibilă decât dacă partenerii comunică între ei, plecând de la centrul existenţei lor, ceea ce presupune ca fiecare în parte să se raporteze la un centru ideal, la o experienţă centrală a cărei manifestare se exprimă prin "vitalitate". Realitatea unei iubiri şi fundamentul acesteia reprezintă vitalitatea umană. Golită de această vitalitate, iubirea rămâne o înfrângere permanentă.

Armonie sau conflict, bucurie sau tristeţe, aceste aspecte sunt secundare, trecătoare şi complementare în raport cu faptul fundamental al coexistenţei dintre doua persoane animate de forţa vitală a propriei lor relaţii. Nu există decât o singură dovadă a prezenţei iubirii (care înseamnă curaj în iubire) şi anume vitalitate sau forţa fiecărui partener de a accepta şi modela realitatea în limitele realităţii.

X. Pseudo-iubirea ca lipsă de comunicare

Caracterul este o dominantă psihică. Ea devine constantă în

măsura în care se păstrează un echilibru între temperament, cu componentele lui hormonale, şi o concepţie "spontană" despre viaţă, dimensiune culturală, condiţionată de anturaj şi posibilităţi materiale (economice). Putem modela tipuri comportamentale pornind de la raporturi erotice convenţionale, tipuri de reacţie la stimulul sexual.

1. Nu este uşor ca cineva, bărbat sau femeie, să renunţe la libertate, adică la posesiunea propriei vieţi individuale. Trebuia să apară motive suficient de puternice ca libertatea să devină apăsătoare, să fie resimţită ca singurătate. Bărbaţii sunt dominaţi de impulsurile sexuale şi ghidaţi de atracţia fizică. După eşecul primelor iubiri platonice vor prefera legăturile simple şi directe în care femeia este considerată ca o pradă ca un premiu în palmaresul cuceritorului cel mai eficace.

În mod complementar, din laşitate, în criză de personalitate, ca urmare a deziluziilor sentimentale, femeile acceptă postura de victimă; de fapt, este vorba de un rol convenţional care face abstracţie de egalitatea dintre sexe, rezultatul fiind acelaşi pentru parteneri, relaţia sentimental-erotică se simplifică şi devine pur sexuală.

Marea majoritate a oamenilor consideră iubirea un amestec de simpatie şi atracţie sexuală ca bază a consumării în comun a timpului liber. Este viziunea modernă a iubirii într-o societate în care principiile existenţei sunt efortul minimal şi eficacitatea.

În perioada de formare erotică femeile se consideră omagiate de înclinaţiile sexuale violente pe care le provoacă în anturaj. Pasiunea poate deveni dominantă în raport cu celelalte interese, între care principalul este nevoia de securitate. Mecanismul funcţionează şi în cazul bărbaţilor, atunci când un obiect sexual devine spontan indispensabil.

Pasiunea este iraţională şi cunoscută sub denumirea de "dragoste furioasă". Ea a fost specifică pentru societatea arhaică a timpurilor eroice, în care războinicul îşi răpea

mireasa din galopul calului şi o femeie putea să devină un motiv, suficient de serios, pentru un conflict între triburi. Condiţia femeii era foarte simplă, sursă de plăcere şi procreaţie. Ea nu cunoştea altă formă de iubire decât maternitatea, de aceea era supusă şi disponibilă furiei sexuale. Se consideră normal ca fecioara răpită să-l urmeze pe învingător. Condiţia ei de existenţă era acceptarea necondiţionată a autorităţii forţei. Ea însăşi se considera preţul unei încercări eroice, lucru care apare evident în legendele şi basmele populare.

Important din punctul nostru de vedere nu este nevoia naturală imperioasă de satisfacere a dorinţei sexuale, ci întrebarea dacă, amintirea violenţei emoţiei sexuale pe care i-a pricinuit-o o femeie, reprezintă pentru un bărbat un motiv suficient pentru instalarea şi menţinerea unei relaţii erotice. Răspunsul este da, însă apare o problemă.

Natura ascultă de un determinism implacabil, conservarea speciei. Femeia este construită în aşa fel încât apetitul sexual se dobândeşte treptat, prin experimentare în timp. Un raport sexual pur violent este resimţit de o femeie ca o agresiune fizică însoţită de o suferinţă morală. Durerea fizică din motivele cunoscute, suferinţa morală atunci când are conştiinţa faptului că este redusă la "obiectul" unei plăceri pe care nu o împărtăşeşte şi nu o înţelege.

Furia sexuală nu o poate flata pe o femeie decât dacă, în inconştient, acceptă să fie disponibilă şi, decisă conştient, să accepte experienţa ca pe un rău necesar. Nu contează justificarea acestei acceptări, fie că este pusă pe seama curiozităţii, fie pe seama afirmării feminităţii pentru care pasiunea este un omagiu. Tocmai pentru că agresivitatea are o funcţie erotică excitantă, slăbeşte rezistenţa, femeia va considera acceptarea ei ca o dovadă de slăbiciune, ca expresie a unei inegalităţi naturale, umilitoare.

2. Dintr-o viclenie a sorţii, natura maturizează fizic o femeie înaintea maturizării psihice. Ea este capabilă să procreeze la o

vîrstă infantilă, este vulnerabilă în absența unor impulsuri sexuale proprii. Propria ei sexualitate îi apare evidentă numai ca urmare a solicitărilor din exterior, din parte celor care își dispută accesul la intimitatea ei fizică. De la aceasta stare de solicitare se naşte în comportamentul feminin necesitate de a oferi în exterior o impresie convenabilă de accesibilitate, care să o mențină în centrul atenției, chiar dacă o obligă la comprpmisuri față de propriile preferințe erotice. Puterea de seducție a unei femei este cu atât mai mare cu cât sunt mai secrete opțiunile sale. Ea intuieşte instinctiv că mobilurile sexuale au drept "de azil", în sensul că trebuie considerate probleme absolut intime. A le declara este ca şi cum şi-ar afişa vulnerabilitatea. Sentimentul este complementar şi solidar cu pudoarea fizică, un mecanism reflex de autoapărare. Adiacent, apare o timiditate agresivă pe care bărbații o recepționează ca pe o provocare.

3. În adolescență suntem prizonierii complexelor fizice, tocmai pentru că etapa obsesiilor fizice reprezintă o etapă obligatorie a maturizării psihice. Complexul apare în tendința de a stabili un contact cu sexul opus, dincolo de aspectul platonic ce tinde să se concretizeze într-o relație sexuală. Nevroza începe atunci cînd pretindem de la natură o zestre fizică, conform tiparelor la modă şi propiilor noastre prejudecății.

Oamenii nu se împacă cu lipsa unor atribute exterioare ale vitalității, considerate privilegii ale unor aleşi. Lipsa acelor atribute palpabile care facilitează suscesul în relațiile cu sexul opus provoacă o frustrare dramatică. Pentru a declanşa tensiunea erotică nu este suficient instinctul sexual. Atracția sexuală nu este oarbă, ea este orientată pe anumite atribute fizice ce produc efecte rapide şi sigure în instalarea receptivității la partenerul potențial. Bărbații sunt condiționați de atracția fizică întrucât este corelată direct cu inițiativa sexuală.

Nu mai puțin, femeile sunt condiționate de atracția sexuală,

dar decizia lor este, în primul rând, suspendată de două întrebări:

1) pentru cine o face şi, în acest caz, virginitatea este considerată un cadou;
2) care sunt consecinţele şi, acum, virginitatea este un obstacol şi pierderea ei, un sacrificiu.

Pentru băieţi, relaţia sexuală are două dimensiuni iniţiale:

1) necesitate fizică foarte violentă;
2) paradoxul orgoliului viril care este, deopotrivă, agresivitate şi tandreţe.

Există o prejudecată ancestrală, se crede că iniţiativa şi rolul dominator ţin în exclusivitate de comportamentul masculin. Orgoliul masculin înseamnă concurenţă şi peformanţă. Şi aici natura a procedat cu înţelepciune. Preludiul la un act sexual uzează agresivitatea, scade rezistenţa psihică a bărbatului, în timp ce, proporţional, creşte receptivitatea erotică a femeii. Excitaţia trebuie să atingă limita inconşienţei pentru ca femeia să depăşească pragul integrităţii sale fizice. De regulă, ne putem aştepta ca primele contacte sexuale ale unui cuplu să fie incomplete fără a fi, propriu-zis, nişte eşecuri.

Adolescentul este un copil-adult marcat de complexe. În viaţa socială are fantezia invenţiilor inutile şi entuziasmul cauzelor pierdute. În viaţa intimă obsesiile lui sunt în primul rând fizice, referitoare la maturizarea corporală. Ele îi provoacă puseuri de melancolie până la deprimare. Pe băiat îl preocupă sistematic stadiul pilozităţii şi dimensiunile penisului în erecţie.

Urmărirea expresivităţii sexuale în formare este un exerciţiu solitar, mai important decât comunicarea cu sexul opus, redusă la un infantilism agresiv şi vulgar. Agresivitatea ascunde ostilitatea care are ca punct de plecare frica de sexul opus. Ea este normală şi nu are nimic comun cu agresivitatea distructivă, patologică a maniacilor.

Supus presiunii uriaşe a vitalităţii şi atracţiei sexuale, adolescentul acţionează inconştient ca şi cum ar vrea să se apere

instinctiv şi să elimine stimulii sexuali care îi perturbă armonia funcţiilor biologice. Armonia, ce constituie structura însăşi a principiului plăcerii. Principiul plăcerii guvernează inconştientul care reacţionează la excitaţia sexuală faţă de care refularea obişnuită nu este suficientă. Anxietăţile ce apar au la origine complexe de inferioritate şi culpabilitate.

Agresivitatea faţă de sexul opus reprezintă un subterfugiu contra unui sentiment de frică şi incapacitate. Acest sentiment se exprimă vizibil prin iritare, susceptibilitate şi impunere artificială. El provine dintr-o lipsă de încredere în sine transferată asupra sexului opus, asupra normelor morale şi social-culturale. Aceasta este explicaţia comportamentului obscen practicat de adolescenţi pe stradă, locul unde răspunderea personală se distribuie în instinctul de grup.

Funcţionează şi prejudecata că virilitatea este prin excelenţă agresivitate dirijată spre exterior şi ca ea trebuie să se impună atât sexual cât şi social. Prejudecata planează în anturajele adolescenţilor ca şi fantoma tatălui lui Hamlet pe meterezele castelului din Danemarca.

Pentru că imaginaţia valorează mai mult decât realitatea imposibilă, fantezia sexuală este dominată de introversiunea "autistă" (autosexuală). Masturbarea este o formă de sublimare tranzitorie a instinctului sexual şi apare în faza de instalare a pubertăţii. Principalul mobil este curiozitatea. Aceeaşi atracţie pentru bizar îl face pe adolescent să aibă manii ciudate, gusturi gastronomice neobişnuite şi exhibiţionisme vestimentare.

Realitatea naturală se exprimă concentrat în nuditatea sexului opus şi îi tortureazǎ fantezia până la exasperare. Viciul cel mai nevinovat este de a surprinde ascuns o persoană de sex opus care se dezbracă în intimitate.

Libertinii avangardişi ai stilului "Rococo" au denumit această practică "iluzia cea agreabilă" şi au considerat-o un viciu "distins". Atunci când tinerele doamne exhibiţioniste se masturbau şi erau spionate de cavaleri vârstnici şi libidinoşi,

acest viciu era supranumit "povestea periculoasă" sau "misterul Psychei".

Debutul în practicarea onanismului are rolul unei explorări a plăcerii şi este însoţit de ceea ce numim banal "o criză de personalitate". Ea se produce pe o stare negativă a voinţei în sensul că adolescentul se autosugestionează cu ideea că dezgustul pe care îl va simţi va fi remediul cel mai sigur împotriva tentaţiei. Obţinând o descărcare uimitoare cu minim de efort el devine "dependent", nu fără groază, remuşcare, furie şi disperare.

Adolescentul caută raţiunea gestului său în ideea că masturbarea este un fel de ritual magic şi secret care supleşte o realitate inaccesibilă. Autopracticarea voluptăţii va fi apreciată de virgine ca un mijloc de apărare a castităţii şi pudorii.

Însuşi mecanismul frustrării pe fondul unei maturizări fizice şi psihice va duce la evadarea in realitate, la o autoguvernare compensată care va elimina treptat opoziţia dintre principiul plăcerii şi principiul realităţii, dintre imaginaţie şi posibilitate.

4. Virginitatea este o stare psihică, dar şi o piedică naturală prin care Natura îşi impune legea luptei pentru conservare. În lumea animală perpetuarea speciei este dreptul celui mai puternic. Durerea poate să declanşeze la o femelă în călduri suficientă agresivitate pentru a descuraja masculii prea tineri sau prea bătrîni. La animalele carnivore, în special la feline, împerecherea este un joc foarte crud şi violent care nu are loc la întâmplare.

Tocmai pentru că natura din noi ascultă de propiile sale legi, atracţia sexuală nu se poate menţine la intensitatea iniţială pentru că altfel ar deveni imposibilă maternitatea, deci perpetuarea speciei. Principiul plăcerii este limitat de principiul realităţii.

Legile naturii acţionează şi asupra psihicului nostru. Ca

ființă solitară, omul este predispus la pesimism și stări depresive. Femeile sunt extrem de sensibile față de acei bărbați care le acordă interesul lor, ce se mai numește generic "atenție". Ele recepționează acest interes ca pe un omagiu adus feminității lor. Ele doresc să fie "înțelese", adică să le urmărești cu solicitudine variațiile de conduită, condiționate de minime și maxime temperamentale și de ritmul biologic. O femeie are nevoie să i se ofere măcar impresia că trăiește într-o atmosferă vigilentă care o înconjoară și o susține în fața stărilor depresive de melancolie și angoasă. Ea așteaptă ca bărbatul să-i ofere acea securitate psihică și materială de care are nevoie pentru a accepta condiția maternității.

Conștient sau inconștient, orice femeie corelează actul sexual cu ideea de maternitate, deci cu consecința lui naturală. Când frica de consecința maternității o face să refuze o relație sexuală, înseamnă că partenerul nu i-a oferit garanții de securitate. În aceasta constă esența așa numitei maturizări precoce a femeii, ce o împinge la adolescență să prefere parteneri adulți. Să nu uităm că primul ei model de bărbat este tatăl.

Atenția pe care o solicită femeia îi este absolut necesară, ea devine prima formă, cea mai simplă și directă, dar și cea mai subtilă, de comunicare cu o femeie. Reciproc, pentru un bărbat "atenția" înseamnă competiție, vigilență, responsabilitate, asumate față de o persoană de sex opus, aleasă ca posibil partener sexual. Manifestările atenției sunt similare convențiilor jocurilor de copii și se pretează integral la o simbolistică sexuală.

Paradoxal este că o femeie se poate simți singură în mijlocul unui anturaj numeros. Cu cât o femeie este mai calculată (lucidă), ea devine mai egoistă, adică mai selectivă. Cu cât este mai indecisă, ea devine în anturaj mai "interesantă", adică un obiect deschis de competiție. Experiența arată că femeile greu accesibile sunt reci, posesive, dar lipsite de temperament și imaginație.

Vorbind despre "atenţie" putem observa că legile morale şi sociale lucrează sistematic împotriva naturii din om. Dacă în faţa naturii pierderea virginităţii nu are decât sensul obligativităţii de a opta liber pentru un partener, care să asigure perpetuarea speciei, în faţa societăţii, pierderea virginităţii, în decursul timpului, a căpătat sensuri care ascund lupta permanentă împotriva naturii. Morala creştină, însăşi, pleacă de la pierderea virginităţii primei femei, nemuritoarea Eva. Ca întruchipare a femeii originare, Eva, este un personaj damnat, proscris. Această evaluare ne spune că civilizaţiile arhaice au ajuns la concluzia empirică că, în ciuda aparentelor, în femei instinctul sexual este mai puternic decît în bărbat, că, necontrolat poate devenii o forţă a naturii mai puternică decât celelalte relaţii umane, punând în pericol existenţa comunităţii.

Atracţia sexuală, menţinută la intensitatea iniţială este distructivă, ar epuiza, ea singură, energia vitală a partenerilor. O comunicare strict sentimentală, deschisă permanent la schimbările ce se produc în partener, are un rol compensator. Relaţia afectivă compensează involuţia în salturi a ritmului sexual.

De regulă, o femeie, văzând că nu este necesară decât pe plan sexual, treptat, se va restitui sie însăşi şi-şi va pregăti, spontan, o alternativă. Sub acest raport, femeia este superioară bărbatului pentru că, în ciuda aparenţelor, ea nu poate fi dominată exclusiv din punct de vedere sexual. În structura ei fizică şi psihică, sexualitatea este o fază de tranziţie spre maternitate. Sexualitatea naşte în ea treptat o nouă fiinţă mult mai bogată în sentimente, iar, dacă partenerul rămâne străin şi opac faţă de viaţa ei afectivă, îşi va căuta refugiul în altă parte, într-o altă relaţie.

Pare paradoxal dar, într-o relaţie sexuală, femeia are, prima, intuiţia independenţei şi libertăţii sale. Acest mecanism este aproape reflex şi explică, în mare măsură, labilitatea erotică, cazurile de infidelitate care, aparent, nu au nici un motiv evident. Pentru că în "natura" lor se regăseşte legea

perpetuării speciei, femeile sunt nestatornice, nu pentru că sunt slabe şi inconştiente, ci pentru că devin lucide şi puternice. Ele anticipează intuitiv finalitatea unei relaţii şi evoluţia partenerului, procedând în consecinţă tot atât de spontan pe cât de crudă şi implacabilă este natura.

XI. Jocul, Reveria şi Scenariul

1. Romanele de dragoste, foiletoanele, transformate în seriale de televiziune, urmărind efecte melodramatice, pleacă de la scenarii simple, "clasice", pentru a satisface gustul pentru sentimentalism al publicului. Este calea cea mai simplă a succesului comercial. Scenariul obişnuit pune accentul pe obstacolele din calea iubirii, pe acest tipar putem desprinde un număr de formule fundamentale.

1) Tema "Cenuşăreasa" sau "orgoliul servitoarei".
2) Tema "Romeo şi Julieta".
3) Tema contratimpului în iubire ("Pe aripile vântului", "Departe de lumea dezlănţuită", "Magicianul").
4) Tema lui "Orfeu" ("Anonimul venețian", "Poveste de dragoste").
5) Tema lui "Othelo".
6) "Triunghiul francez": soţ, soţie, amant (Bel ami, Madame Bovary).

Toate aceste scenarii au un numitor comun care îi dezorientează pe adolescenţi. Ele prezintă viaţa ca fiind plină de capcane, primejdii, dileme şi sacrificii. Concluzia este că în iubire nimeni nu este în siguranţă, iubirea înseamnă a trăi primejdios iar oamenii se împart în buni şi răi, în victime şi călăi. În majoritatea cazurilor iubirea, cu sau fără motiv, degenerează obligatoriu în gelozie asasină sau este ucisă de rutină şi obişnuinţă.

Oamenii îşi exersează capacitatea de a elabora scenarii încă din copilărie, când activitatea preferată şi cea mai intensă este jocul. Sigmund Freud spune că orice copil care se joacă se

comportă asemenea scriitorului, deoarece își creează propria sa lume sau, mai corect spus, pune lucrurile și ființele din realitate într-o "ordine" nouă, dorită de el. Copilul ia în serios această lume și investește în joc o mare încărcătură emoțională care satisface principiul plăcerii.

Opusul jocului nu este seriozitatea ci realitatea. Copilul distinge foarte bine lumea jocului de realitate, el construiește simboluri legate de realitate, caută un suport în lucrurile concrete și vizibile.

Cel care creează scenarii se "joacă" cu imaginația, fantezia este tratată cu seriozitate. Excesul de încărcătură emoțională, dus până la limita delirului, distinge un scenariu de realitate. Lumea fanteziei este greu de suportat, dar are un avantaj. Multe aspecte, care trăite banal nu ar putea produce plăcere, excită fantezia. Emoții, care sunt în sine neplăcute, se transformă în surse de plăcere. De exemplu, frica de straniu, de monstruos, de violență.

Consumatorul, obișnuit să trateze viața reală cu luciditate, se implică în jocul autorului, își retrăiește copilăria, se antrenează într-o dispoziție sufletească ce anulează diferența dintre ficțiune și realitate.

În procesul de maturizare adultul este obligat să renunțe la plăcerea pe care i-o produce jocul. El rămâne cu o nostalgie deoarece cel mai dificil pe lume este să renunți la o plăcere, trăită măcar o dată. De fapt, nu putem renunța la nimic în viață dacă ne-a produs cândva plăcere. Înlocuim doar un lucru cu altul sau o persoană cu alta. Ceea ce pare renunțare se transformă, în mod necesar, în substituire.

Adolescentul, încetând să se joace, rămâne cu capacitatea de a se desprinde de suportul oferit cu zgârcenie de lucrurile reale. Este greu, ca o adolescentă să treacă de la pasiunea pentru un erou de roman, star de cinema la prietenii și colegii de aceeași vârstă, deci persoane efective într-un anturaj concret.

Primul șoc apare la perceperea evidentă a faptului că

existenţa cotidiană este banală. Adolescenta nu va trece direct de la jocul copilăriei la realitatea propriei existenţe, ci îşi va clădi o lume proprie, fantastică, dedublându-se cu imensă plăcere secretă în "reveria-visare". Acest lucru este evident deşi nu i se acordă importanţa cuvenită. El explică atracţia şi preferinţa fetelor pentru parteneri erotici maturi. Cu atât mai mult cu cât ele, în reveria lor intimă, acumulează o falsă experienţă şi mai ales pentru că, de regulă, rămân tributare unei fixaţii afective de tip patern. De aici pleacă afirmaţia curentă dar inexactă că fetele se maturizează mai repede decât băieţii de aceeaşi vârstă. Preferinţa pentru parteneri adulţi aduce cu siguranţă un plus de experienţă erotică dar nu şi de maturizare afectivă.

2. Jocul copilului este animat de o dorinţă care în inconştient ascunde plăcerea de a imita personaje reale sau fantastice. Ascunde dorinţa de a creşte, de a se compara şi de a participa la viaţa adulţilor. Copiii se joacă de-a oamenii mari, "de-a mama şi de-a tata". Există un paradox al vârstei de 14 ani. Adolescentul este încă prizonier al copilăriei, dar îşi trăieşte cu intensitate copleşitoare dorinţa de a avea 18 ani. Această vârstă este aşteptată ca o eliberare definitivă şi completă de inhibiţiile şi prohibiţiile dureroase ale adolescenţei.

Ieşind prin reverie (visare) din sistemul psihic închis presus de simbolistica puerilă a jocului, adolescentul începe să înţeleagă că în spatele jocului există o motivaţie ce nu mai este inocentă. Începe să se ruşineze de fanteziile sale lubrice pe care le înconjoară cu mai multă pudoare decît propria persoană fizică. Reveriile sunt tratate ca lucruri intime şi delicate, ele sunt consemnate într-un jurnal secret. Părinţii nu trebuie să afle că în imaginaţie am învins lanţurile, servituţile şi umilinţele copilăriei.

La început, fiecare se consideră unicul deţinător al unei astfel de experienţe până în momentul în care încep confidenţele, adică "ieşirea" în realitate. "Jocul confidenţelor" este un joc

colectiv cu reguli care să poată fi respectate. Este o recunoaştere tacită a sexului şi a sexualităţii. Tocmai pentru că sexualitatea se manifestă abstract dar liber în reverie, adolescentul se ruşinează de sexul opus şi caută înţelegere în prieteniile de acelaşi sex.

Printre dorinţele din care s-au născut fantasmele există cele sexuale care trebuie neapărat tăinuite deoarece aparţin unei zone necunoscute şi pline de interdicţii. Adolescentul este frustrat de faptul ca familia şi societatea îi pretind să se conformeze numai acţiunii din lumea reală, ceea ce presupune o limitare permanentă a dorinţelor sale. Acest fapt provoacă impulsul de evadare şi criza de personalitate care merg până la isterie. Setea de "trăiri" îl împinge să "fugă de acasă".

Există un moment, la pubertate, când narcisismul infantil trece într-un narcisism erotic. Fenomenul este marcant la fete, ele încep să-şi urmărească evoluţia caracterelor feminine secundare în oglindă şi devin vulnerabile în faţa propriei imaginaţii sexuale. Condiţia narcisistă primitivă poate pregăti "căderea" din lumea fanteziei în lumea crudă a realităţii, unde foarte uşor poţi deveni victima propriei sexualităţi, şi de aici a sexualităţii altuia.

Nu toţi adulţii au memoria activităţii fantasmatice din adolescenţă. Se spune că oamenii fericiţi nu se dedau niciodată la reverii, visarea este numai pentru nesatisfăcuţi. Dorinţele noastre nesatisfăcute ne alimentează visele, ele diferă în funcţie de sex, vârstă, temperament, grad de cultură.

Dorinţele nesatisfăcute se împart în două categorii: 1) dorinţe ale ambiţiei care servesc la exaltarea personalităţii şi 2) dorinţe erotice.

Adolescenta este dominată, aproape în exclusivitate, de dorinţele erotice, ambiţia ei fiind subordonată disponibilităţii pentru afectivitate.

Adolescentul, prin excelenţă orgolios, conjugă erotismul cu eroismul. Pentru el femeia, în genere, este motivul faptelor eroice imaginare, obiectul succesului său îl va reprezenta femeia

"depersonificată". Iată cum apar suficiente motive şi destul de puternice pentru a ne tăinui visele. Trebuie să ascundem că suntem sclavii imaginaţiei noastre sexuale pentru care nu există limite şi interdicţii. Adolescentul are remuşcări pentru că în vis, fiind frustrat de necooperarea sexuală a prietenei sale, o va viola cu cruzime sau o va substitui cu oricare altă femeie. Se consideră că o fată "bine crescută" trebuie să manifeste doar un minim de dorinţă erotică evidentă, iar tînărul trebuie să înveţe prin "încercări şi erori" să-şi reprime orgoliul excesiv, să-şi mascheze foamea sexuală, neselectivă. Un lucru este clar; excesul de energie vitală nu poate fi compensat în plan abstract şi nici prin substitute, cum ar fi practicarea exerciţiilor fizice sau onanismul.

Am acceptat formula de oameni fericiţi, dar observăm că, practic, fericiţi nu pot fi decât oameni lipsiţi de imaginaţie. Imaginaţia este potenţial mult mai bogată decât realitatea şi poate satisface cu uşurinţă toate acele fantezii pe care realitatea şi morala ni le refuză. Se spune că numai idioţii pot fi absolut fericiţi.

Reveriile cunoscute sub numele de "castele în Spania" se modifică în timp, se adaptează la impresii subiective dobândite. Ele se transformă odată cu modificarea situaţiilor de viaţă, altfel spus, visele noastre nu ne dezamăgesc niciodată. Procesul imaginativ porneşte de la o impresie actuală, capabilă să trezească subiectului o dorinţă puternică. Imediat imaginaţia caută în trecut amintirea unei trăiri similare, mai vechi, chiar şi infantilă. În sfârşit, se creează un scenariu în viitor care să asigure satisfacerea dorinţei cu un grad maxim de plăcere. Acesta este mecanismul reveriei, şi poartă în sine, atât evenimentul care a prilejuit-o, cât şi evenimente extrase din amintire. Trecutul, prezentul şi viitorul devin actualitate într-o dorinţă care acoperă, în egală măsură, dimensiunile temporare.

Tema cea mai banală este cea a "Cenuşeresei". Ea susţine că tinereţea şi frumuseţea sînt un atuu pentru a depăşi o situaţie socială şi economică. Dar ea mai spune că tinereţea şi frumuseţea

trebuie să fie viclene şi lipsite de scrupule. Ascunde dorința universală a omului de a-şi depăşi propria condiţie.

Despre reverie se pot spune multe lucruri, important este să arătăm că, atunci când proliferează, devine o piedică în cale adaptării la realitate şi deschide un drum care duce la patologie. Nu trebuie să ne ascundem de noi înşine. Reveria naivă ne părăseşte în perioada de tranziţie de la adolescenţă la maturitate, dar nu dispare niciodată din memoria noastră latentă. Dacă rămîn persistente dedublările şi fantasmele ele marchează o formă de alienare a Eului şi reprezintă o treaptă preliminară spre psihopatie. Trebuie să devenim conştienţi că pe Făt-Frumos şi pe Ileana Cosânzeana i-am pierdut definitiv, odată cu copilăria noastră. În realitate nu există "Harap Alb", toţi harapii sunt negrii.

3. Valoarea unui scenariu se impune atunci când se ridică, prin talent, de la banal şi prozaic la exemplaritate şi "excepţionalitate". Scenariul ne seduce atunci când satisface gustul nostru pentru fantasme, atunci când ne regăsim în personaje şi stări sufleteşti. Există o plăcere preliminară în atingerea coardelor sensibile şi profunde ale Sinelui. Plăcerea, propriu zisă, ia naştere din procesul de "proiectare" şi din eliberarea Eului de tensiuni dureroase: frica de moarte, teama de singurătate, teama de iubire neîmpărtăşită. Modelele pe care le preferăm să le urmărim în viaţă trebuie să fie capabile să ne scoată din obişnuit şi platitudine şi să ne transpună într-o stare în care să ne putem bucura, fără remuşcări şi fără ruşine, de propriile noastre proiecţii sentimentale.

Fiecare din eşecurile erotice, la care suntem predispuşi în adolescenţă, devin tot atâtea motive de refulare, ce ne pot deplasa spre patologic. La fiecare nouă experienţă ratată, psihicul devine din ce în ce mai sensibil, mai receptiv, dar şi capabil să se cantoneze într-o stare de refulare permanentă. El caută un fel de imunitate.

Primele experienţe erotice naive se referă la fixaţiile

amoroase din copilărie, care au deja ca obiect sexul opus. Vorbim despre "iubirile precoce", primele încercări de explorare erotică. Ele sunt supradozate de afectivitate pură, într-o măsură care le deplasează spre idolatrie şi fetişism. Tot ceea ce înconjoară obiectul plăcerii noastre este încărcat de prezenţa fizică a acestuia şi ne provoacă satisfacţie. Aceste semtimente infantile sunt amplificate de o proiecţie permanentă în viitor. Sedimentate şi împărtăşite, preferinţele din copilărie par a fi irevocabie. Se instalează o stare de aşteptare latentă, partenerii se asigură reciproc că prietenia va continua şi atunci când vor fi mari. Se dau dovezi permanente în acest sens. Schimbul de cadouri simbolice reprezintă un angajament pentru viitor.

Relaţia îmbracă o formă sexuală certă. Partenerii suspendă cu uşurinţă pudoarea fizică, îşi explorează reciproc trupul, jucându-se "de-a doctorul" mergând până la a mima actul sexual. O experienţă extrem de confuză din motive bine ştiute, iar tentativele se termină cu violenţe. Descărcările de energie prin agresivitate şi durere fizică sunt compensatorii, reprezintă o sublimare a tensiunii nervoase de origine sexuală. Este un aspect care, de regulă, îi ia pe nepregătite pe părinţi, ei introduc interdicţii brutale, toate cu referire la "complexul de castrare".

Iubirile "infantile" nu pot avea o viaţă îndelungată, deşi amintirea lor se păstrează foarte vie în memoria sentimentală a adultului, ca un amestec de gingăşie şi brutalitate, de inocenţă şi perversitate spontană.

La primele contacte mai intime care se centrează pe "jocul sexual", adolescentul este dominat de teamă şi îndoială. În obscuritatea parcurilor el îşi exprimă dorinţa sexuală prin asalturi senzuale dezordonate, săvârşite în liniştea unei inhibiţii verbale.

Întunericul este preferat de cei care caută o apropiere fizică pentru că el amplifică atmosfera de ireal, salvează aparenţele, ascunde îndrăzneala şi ingeniozitatea vicleană a

fanteziei şi neputinţei. Adolescentul este rănit de realitatea crudă a luminii care îl smulge din reveria trăirii senzaţiilor partenerului. Realul sperie, de aceea declaraţiile de dragoste nu se fac la amiază. Obscuritatea ascunde mângâierile frivole, favorizează o complicitate a intimităţii în care partenerii "ajung amîndoi de partea cealaltă a spaimei".

Confruntat dureros cu fantezia sa sexuală, hipersensibilizată de insomnii, adolescentul forţează cu cruzime intimitatea senzuală a partenerei, realitatea rezistenţei şi a cedării îi provoacă emoţia intensă a orgoliului satisfăcut. Imediat, urmează o decepţie egală în faţa unei experienţe concrete pe care se simte incapabil să o ducă până la capăt. El acceptă convenţiile "jocului amoros" stabilite de parteneră, ar dori să depăşească limitele impuse dar, de regulă, va ceda iniţiativa. Conflictul interior îl va duce rapid la o stare de epuizare psihică, de fapt el nu ştie ce aşteaptă partenera să facă cu propria lui persoană. Orice adolescent constată cu surprindere că realitatea poate să fie mai complicată şi mai perversă decât propria sa imaginaţie.

Senzaţiile câştigate pe o bancă într-un parc sunt de regulă "distilate" şi savurate abia acasă, într-o solitudine căutată cu multă grijă. Şocul senzualităţii provoacă fascinaţia stranie a unei primejdii necunoscute, refuzată de inocenţă. Mai ales fetele, atunci când cred că au găsit dragostea, caută izolarea pentru a-şi plânge neconsolate descoperirea unei slăbiciuni necunoscute şi pierderea ireversibilă a nevinovăţiei. Trauma este accentuată de siguranţa tânărului orgolios şi decis care declanşează la parteneră un sentiment acut de jenă şi de insecuritate.

Descoperirea frumuseţii virile, afişată cu insolenţă, este iniţial percepută de o adolescentă ca o vulgaritate detestabilă, jignitoare. În faţa unui partener care îşi exhibă goliciunea, o fată va simţi furie şi indignare. Ulterior, va descoperi că propria ei pudoare este relativă şi va resimţi faţă de partener un fel de înţelegere secretă, amestecată cu milă şi curiozitate.

Oroarea inițală față de penisul în erecție, uriaș și terifiant, provine din șocul interiorizării interesului pentru membrul viril, obsesie "murdară" care i-a terorizat fantezia vîrstei de 12 ani. Curiozitatea sexuală satisfăcută o va face pe tânără să se resemneze în fața lipsei de pudoare pentru că trăiește certitudinea că orice rectificare a propriului destin a devenit, de fapt, imposibilă. Mai devreme sau mai tîrziu, adolescenta se recuperează ca femeie, coboară de pe soclul intangibil și devine accesibilă iubirii simple și naturale.

Încă de cînd se joacă cu păpușile, fetele încearcă să modeleze și să creeze chiar și ceea ce nu există. Adolescenta este înclinată inconștient să asimileze partenerul unui "copil abstract". De aici provine dorința instinctivă a oricărei femei de a transforma un bărbat, de a-l instrumenta pentru plăcerea și confortul ei. Această tendință îi provoacă o impresie confuză de plăcere și furie, de atracție și respingere, este uimită și îngrozită de propria ei disponibilitate de inițiativă. Pe drumul mângâierilor vinovate, remușcarea va fi estompată de satisfacția crudă a înțelegerii forței feminității care provoacă în partener explozia dorinței ce poate fi cultivată și stăpînită pentru propria ei plăcere.

În ciuda vicleșugurilor și capriciilor inutile, confruntată cu forța irezistibilă a realității, adolescenta va dori să iasă din cursa propriului său joc. Nu însă fără accese de orgoliu si de revoltă pe altarul virtuții. Din fericire, criza este rezolvată de instinctul sigur al situației și momentului în care poate să renunțe la castitate fără să provoace la ea sau la partener reflexe stupide de orgoliu. Femeile fac declarații de dragoste numai bărbaților melancolici, adică vulnerabili în acel moment.

Practicarea în doi a voluptății și explorarea dorinței sexuale este "cheia" universului sexual. Este etapa în care iubirea "neconsumată" se transformă în inventivitate onirică, ceea ce distruge sistematic sentimentele de pudoare și culpabilitate.

La început, violenţa unor mângâieri intime şi periculoase o incomodează pe adolescentă. Instinctiv, tânărul caută să-şi atragă partenera într-un joc animalic, fără milă, din care partenerii ies extenuaţi şi deprimaţi. Adolescenta acceptă acest ritual ca pe o formă de tandreţe şi începe să îl savureze ca atare. "Jocul" devine din ce în ce mai nerestrictiv şi face ca partenerii să simtă imperios dorinţa de a se abandona. Complicitatea practicării voluptăţii învinge rând pe rând bariere, interdicţii, convenienţe coercitive.

Orice adolescent practică şantajul afectiv asupra unei partenere virtuoase. Ea va crede că este superior raţională dacă va refuza acest argument ca pe unul grosolan-animalic şi îi va opune teza convenţională după care dragostea "fizică" distruge iubirea "pură", o transformă în obişnuinţă şi o transferă în banalitate. Există şi un mobil inconştient mascat de subterfugii logice. În femeie, instinctul sexual este mai puternic şi fata este prima care îşi pune întrebarea dacă va fi capabilă să ofere partenerului plăcerea pe care intuieşte că el o aşteaptă. Nu este vorba de orgoliu ci de securitatea maternităţii implicite. Viaţa îi oferă un răspuns neconvenabil, căci exaltarea sexuală se potoleşte numai în pat, iar în pat nu toate femeile obţin garanţiile pe care şi le doresc. De obicei, obţin garanţii de fidelitate tocmai femeile care nu le pretind sau care nu au nevoie de ele.

Întotdeauna, o femeie puternică va evita o cerere prematură în căsătorie. Într-o iniţiativă pripită, intuiesc la partener incapacitatea de a păstra o femeie altfel decît prin lanţurile iluzorii ale căsătoriei. Neliniştea provocată de insistenţe matrimoniale o poate determina pe tânără să curme brusc o relaţie. Este cazul aşa numitelor "rupturi fără nici o explicaţie". Într-o despărţire nu este obligatoriu să apară "jocul reproşurilor". O femeie puternică nu îşi pierde în nici o cursă erotică "...siguranţa ei superbă de fiară în repaos". Pierderea virginităţii o înţelege ca pe o "purificare" de anxietăţile scabroase pe care adolescenţa i le-a acumulat în

coşmaruri.

Deznodământul previzibil al iubirilor "platonice" din adolescenţă ridică două probleme radicale, extrem de periculoase.

Spre deosebire de adolescentul neofit, obsedat dar supradozat de orgoliu, o fată normală poate proba un avânt firesc, o lipsă de complexe, o luciditate dublată de o intuiţie savantă. O virgină poate să procedeze intuitiv extrem de exact şi să aprecieze cu cruzime spontană postura naivităţii la partener.

Dimpotrivă, pentru un tânăr neofit sau experimentat postura naivităţii la o parteneră este extrem de excitantă şi îi satisface deplin orgoliul. Întotdeauna experienţele sexuale anterioare te determină să gândeşti în termeni comparativi. Nimănui nu îi place să fie comparat, fiecare se consideră unic, o presupusă comparaţie este în sine inhibitorie, te poate face să devi nesigur şi irascibil sau crud şi calculat.

În al doilea rând, pericolul constă în accea că îndrăgostiţii se consideră superiori celorlalţi oameni, privilegiaţi ai secretului fericirii. Complicitatea în beatitudine îi izolează de realitate, implică chiar "refuzul" realităţii ostile cu exigenţele ei complicate şi implacabile. În încercarea "ratată" de a înfrunta "lumea întreagă" se instalează o disperare nostalgică, tragică şi funestă (sinuciderea în doi).

4. Fiecare din experienţele noastre erotice ratate, sunt urmate de reflux, de un recul al afectivităţii şi sexualităţii. După o experienţă erotică eşuată, adolescentul se răzvrăteşte împotriva tuturor dorinţelor care se nasc în el. Este o formă de masochism, autopunitiv, ce foloseşte un întreg arsenal al refulării. Devine foarte sârguincios la învăţătură, exagerează dependenţa infantilă faţă de părinţi, se inventează preocupări noi, se refac prietenii vechi. Este ca şi cum tânărul ar vrea să intoarcă timpul înapoi, să se cantoneze într-o perioadă anterioară experienţei ratate. Se adoptă un comportament ce reprezintă o întoarcere spre copilărie, o spălare a memoriei afective de orice poate actualiza suferinţa eşecului.

Toate aceste subterfugii nu aduc o scădere a tensiunii emotive, din contră o amplifică şi o fac să răbufnească în forme bizare. De regulă, sunt transferate asupra relaţiilor cu părinţii sentimentele de cupabilitate şi impotenţă ce ajung să se suprapună.

Adolescentul tinde să-şi refuze orice emoţie sentimentală. Preferinţele sale se îndreaptă, printr-o atracţie autodirijată inconştient, spre domeniul abstracţiilor care nu dezamăgesc niciodată. Este cunoscut faptul că "matematica" are renumele de a fi cel mai bun antidot împotriva sexualităţii. Se spune că lui J.J. Rousseau, o prietenă nemulţumită de el i-ar fi spus: "lasă femeile şi apucă-te de matematică !". Iată că putem interpreta într-o altă perspectivă tenacitatea vicioasă cu care cineva se dedică în şcoală, în exclusivitate matematicii. Bineînţeles că această pasiune poate deveni stabilă dacă îşi constituie o motivaţie culturală autonomă.

Simptomatic este că orice formulare care ar putea fi considerată o aluzie sexuală poate fi resimţită ca o trădare şi duce la abandonarea matematicii. Exemplu: să se înscrie un trunchi de con într-un cilindru, etc.

Dezinteresul îndelungat faţă de sex dă naştere predispoziţiei pentru instalarea delirului. El apare în momentul în care o impresie întâmplătoare trezeşte trăiri "uitate" din copilărie, cu coloratură erotică. Prin recurenţă şi evocare erotismul se reactualizează în reverie şi stări melancolice. Pot fi reactivate impresii din copilărie, ne putem înconjura de jucării şi păpuşi ca bastioane ale inocenţei noastre, în timp ce, inconştient, pregătim disponibilitatea noastră afectivă pentru un nou ciclu erotic.

Insuccesul în dragoste provoacă un recul şi o autocenzură impusă sexualităţii proprii. Această "rezistenţă" este considerată, în mod absurd, un fel de soluţie profilactică a nefericirii. Amintirile erotice nu mai sunt active decât în spaţiul inconştientului. Ele sunt retrase la limita copilăriei, tocmai pentru că aceasta este considerată, convenţional,

sinonimul purităţii, nevinovăţiei. Se ajunge la un echilibru psihic instabil, deoarece lupta dintre forţa erosului şi forţa care îl refulează poate duce la delir. Din fericire, erosul refulat este trezit la viaţă de unele cauze legate de mijloacele refulării. Un astfel de mijloc este "recursul la copilărie", scopul fiind "fuga de realitate", cauzată de aversiunea faţă de iubire. Bineânţeles, realitatea este mai puternică şi nu i ne putem sustrage. Inconştient, se pregăteşte terenul pentru o nouă lansare în viaţa afectivă, o reîncărcare a bateriilor emoţionale.

Principiul "realităţii" nu contrazice principiul "plăcerii". Realitatea este cea care vindecă aversiunea faţă de iubire şi învinge rezistenţa faţă de viaţa erotică. Mai devreme sau mai târziu, instinctul sexual ne împinge spre acţiune, spre a ne plăti datoria faţă de viaţă: "Trăiţi şi vă înmulţiţi!". Motorul revenirii la viaţa activă este renaşterea curiozităţii erotico-sexuale. Prima fază a convalescenţei este una, aşa zis, a plăcerii "pur estetice" faţă de sexul opus.

Adolescentul va începe să observe picioarele femeilor pe stradă, iar adolescentele vor începe să acorde atenţie diferitelor atribute exterioare ale virilităţii.

Treptat, dispare dezgustul, dispreţul faţă de sex în general. Începe faza numită a "compromisului". Ea este rezultatul luptei dintre viaţa erotică reprimată şi forţele care au exercitat refularea. Produsul va fi un amestec straniu între real şi imaginar. Dacă durează prea mult această trăire hibridă se instalează delirul, o trăire permanent contradictorie, o ambiguitate între real şi imaginar, o dedublare a personalităţii.

A treia fază este "evadarea în realitate", pentru care imaginaţia devine un mijloc, un instrument de amplificare a realităţii şi nu un substitut al acesteia.

În legătură cu aceste etape trebuie să enunţăm o teză fundamentală. Determinarea inconştientă se poate manifesta doar în forme care satisfac "determinarea conştientă". Concret, invocăm pretexte conştiente pentru acţiuni care au întotdeauna şi o motivaţie inconştientă. Este un fel de împăcare cu "Sinele", o

asumare a propriilor noastre contradicţii.

Realitatea căreia nu i ne putem sustrage, inhibiţia memoriei erotice pasive vor creea terenul şi motivaţia necesară pentru renaşterea păsării "Phoenix", pentru o nouă şi imperioasă nevoie de iubire. Realitatea o va canaliza, în mod firesc, spre persoana care ne-a eliberat de delir. Trauma erotică anterioară este obligată să se exileze în inconştient şi să se consume în uitare.

5. Cel mai complicat şi mai subtil scenariu fantasmatic este cel care ne trimite la ideea "bisexualităţii". Conţinutul ei este următorul: orice fiinţă umană este un complex biopsihic de dispoziţii sexuale masculine şi feminine. Din această pespectivă, nu există un bărbat sau o femeie absolută. Tipurile sexuale indică moduri ideale, inexistente.

În ordinea experienţei particulare, determinarea sexului se face convenţional, după caracteristici fizice corporale, cele mai evidente, fiind imposibilă o determinare psihică strictă. Sexul nu înseamnă numai organele genitale propriu zise. El este prezent, difuz, la nivelul celulei organice. Putem spune că în natură nu există numai două sexe, ci infinit de multe, reprezentînd combinaţii de accente masculine şi feminine, în diferite proporţii, suma fiind întotdeauna aceeaşi. În atracţia sexuală regula devine "suma constantă" a proporţiilor elementelor de masculinitate şi feminitate ale partenerilor. Faptul că această ipoteză trece de limitele stricte ale ştiinţei nu înseamnă că ea este infirmată.

În formele mitologice ale culturilor arhaice ambivalenţa sexuală este sacră. Divinităţile primordiale sunt androgine.

Fantezia erotico-sexuală este nelimitată în planul imaginaţiei, de aceea există un scenariu, axat pe tema "travestiului" al cărui caz particular este hermafroditul. De aici decurge un complex pe care îl denumim al "măştii".

Starea infantilă se caracterizează printr-o relativă polarizare sexuală. În imaginaţia sa erotică, adolescentul este condus, de curiozitate şi frustrare, la încălcarea legilor

naturii, procedând la schimbarea imaginară a sexului. Încercarea de a te transpune în condiţia sexului opus este extrem de excitantă. Este o tentativă împotriva imposibilului, de o noutate absolută, însoţită de un sentiment de groază acută, până la sublim.

Simbolistica acestui "act magic" nu este deloc simplă. Suferinţa provocată de frustrarea sexuală poate împinge până la o negare figurativă a sexului. Mai departe, vrem să cunoaştem, să simţim ce ne atrage la sexul opus, în ce constă magnetismul său. Trăim în imaginaţie dorinţa secretă şi perversă de a experimenta o plăcere sexuală care ne este refuzată de realitate. În scenariul "măştii", eroul, care este Eul nostru, îşi asumă o reprezentare plastică şi îşi atribuie caractere sexuale opuse. Dorinţa de a cunoaşte felul de plăcere sexuală, după cum decurge din pasivitate sau dinamism, nu este, în sine, monstruoasă. Acest scenariu este o experienţă inedită, este o formă perversă de a ne apropia prin transpunere de sexul opus şi de a ne familiariza cu propriile noastre inhibiţii şi complexe. "Travestiul" este un experiment extrem de excitant, este un joc sexual palpitant. Ascunderea sexului are rolul de a suspenda obstacolele puse în faţa dorinţei de cenzură, de convenţii, de prejudecăţii şi de pudoare.

"Travestiul" are şi o formă reală, pragmatică. Mobilul său este de a facilita luarea prin surprindere a obiectului dorinţei noastre într-o stare pură, naturală, deci cu atât mai vulnerabilă. Din punct de vedere al psihanalizei "travestiul" este înrudit cu tema "prinţesei adormite".

Există un coşmar al "travestiului definitiv". El este o pedeapsă a reversibilităţii sexuale provocate, înrudit cu coşmarul fecioarei terorizată de ideea de a fi posedată în somn. Sunt reprezentări ce ascund recunoaşterea negativă a propriei senzualităţi, pe care subiectul şi-o asumă ca pe o pedeapsă. Putem spune că aceste coşmaruri sunt forme neelaborate de "exorcizare" a imaginaţiei sexual-erotice.

XII. Rezistență și Respingere

1. Tocmai pentru că psihanaliza oferă soluții pentru a-l elibera pe individ de morbiditatea sa, anumite enunțuri sunt privite cu rezervă și chiar, spontan, respinse. Gradul de rezistență față de concluziile psihanalizei este egalat de atracția ascunsă pe care o suscită morbiditatea și patologicul. Orice discuție despre sex și sexualitate este incitantă și însoțită de satisfacția pe care ți-o oferă sondarea unei zone interzise a subiectivității.

La început, oricine pășește în spațiul psihanalizei nutrește dorința secretă de a se înarma cu o experiență care să-i aducă succese sexuale sigure și certe. Fiecare își dorește o cheie universală care să-i asigure superioritatea și eficacitate în relațiile de comunicare cu sexul opus.

Nici un individ nu este perfect: are complexe, vicii ascunse, obsesii care îi marchează viața sufletească. Nu poți să pretinzi de la psihanaliză nimic, dacă mai întâi nu îți înfrîngi propria ta rezistență. Pentru a depăși faza de inițiere este nevoie de o minimă informație, dar și de minim interes și concentrare pentru a dezvolta capacitatea de comparație obiectivă, de raportare conștientă la experiența proprie și de grup: familie, anturaj.

Conform principiului autorității și al minimului efort, oamenii acceptă necritic și devin sclavii unor prejudecăți dobîndite din anturaj. Sunt oameni tineri, blazați, care dau impresia că știu totul despre sex, preocuparea lor fiind de a găsi tehnici sexuale inedite și parteneri cu care să le poată practica. Nu este nimic de reproșat acestui comportament pragmatic. Ne interesează numai formele subtile și rafinate de rezistență la psihanaliză. O persoană suferind cu dantura opune inconștient o rezistență - îi dispare durerea în sala de așteptare - sau provoacă o întîrziere deliberată a tratamentului.

Se invocă neîncrederea în psihanaliză, contactul cu ea îl obligă pe subiect, direct sau indirect, la un efort de

autoobservaţie, introspecţie a unor sentimente, amintiri, stări neplăcute. Este normal ca acest efort să-i pară dezagreabil. Lucrurile pe care nu le înţelegem sîntem tentaţi să le "expediem" ca neimportante sau absurde. Cu atât mai mult lucruri pe care noi înşine le considerăm ruşinoase. Tocmai ideile şi amintirile, trezite de anumite enunţuri ale psihanalizei, conţin acea informaţie susceptibilă să faciliteze sondarea inconştientului şi cooperarea.

O metodă fundamentală a psihanalizei constă în declanşarea rezistenţei subiectului ales (individual sau colectiv). La început, rezistenţa se manifestă ca teama de a pune întrebări, ca nu cumva întrebarea, ca atare, să ofere repere despre zonele ascunse ale subiectivităţii. Interesul, chiar obiecţiile, sînt disimulate, se foloseşte persoana a treia. Rezistenţa se trădează prin efortul de concentrare asupra formulării obiecţiilor, pentru ca ele să fie cât mai impersonale şi generale.

Trebiue să recunoaştem că ştim cu toţii lucruri despre noi înşine pe care nu le putem declara. Unele par lucruri stupide, neînsemnate, altele sînt aberante şi uneori monstruoase. Nu pot fi divulgate pentru că ar strica imaginea pe care ne străduim să o creem în exterior, o faţadă cât mai onorabilă. Mobiluri morbide există în comportamente şi sunt foarte abil ascunse. Putem să facem o comparaţie cu pudoarea fizică: excesul de pudoare ascunde, de obicei, complexe fizice. Cele naturale nu sunt ruşinoase, numai că bariera dintre normal şi patologic este foarte labilă. Mai ales în adolescenţă suntem determinaţi de obsesiile sexuale ce pot atinge pragul nevrozelor.

Rezistenţa "pasivă" faţă de psihanaliză se transformă într-una "intelectuală". Primul ei argument împotriva psihsnalizei va fi acuzaţia de bizar şi neverosimil. Apare un paradox: subiectul vrea să devină instruit, este dispus să devină partizanul psihanalizei, cu o condiţie: să fie exceptat de la analiză. Apare un pseudoraţionament: 1) informaţia este nouă şi atractivă. 2) Dacă este adevărată înseamnă că, într-o oarecare măsură, sunt bolnav. 3) Atâta timp cât nu cred în psihanaliză, nu trebuie să

mă consider bolnav.

Subiectul, care manifestă rezistență "intelectuală", actualizează sentimente personale pe care le trnsferă în zona cotraargumentelor. De exemplu, atunci când analizăm tipuri de relație afectivă în familie, anumite concluzii sunt interpretate ca agresiuni și lipsă de pietate față de sentimente, considerate suverane și intangibile. Există idei preconcepute și anacronice cu privire la: caracterul sacru al aspirațiilor umane, independența și autonomia persoanei, libertatea de opinie, orgoliul și autocritica.

Este greu să recunoaștem că suntem produsul unor forțe obscure care ne domină gândurile noastre intime. Femeile își organizează intuitiv rezistența față de o analiză autentică, tocmai pentru că sistemul lor erotico-sexual este mai complicat. Ele fac față la explicații brutale, își decodifică cu acuitate obsesiile dar, atunci când ajung la un anumi grad de acceptare a psihanalizei, încearcă decepția că aceasta se bazează pe rațiune.

Femeile nu acceptă o experiență generalizată, ele doresc ca obsesiile pe care și le descoperă să fie unice și absolut personale. Este un fel de a cocheta cu psihanaliza, un fel de a respinge răceala argumentelor raționale. O femeie este ușor de convins să se constituie într-un caz, dacă o poți convinge că este vorba de un caz unic și special. Este exact lucrul care se așteaptă de la psihanaliză și pe care aceasta nu îl pote oferi.

Spiritul critic, mai mult sau mai puțin fundamentat, este opusul credulității naive. Credulitatea este mult mai periculoasă decât respingerea. Ea poate să ascundă prostia sau lipsă de voință. Credulitatea este o atitudine mai dăunătoare, deoarece, în toate cazurile, este un gen de cooperare care pretinde să fie răsplătită, premiată. Se consideră că acceptarea, pur și simplu, a psihanalizei trebuie să ducă obligatoriu la dispariția nevrozei. Se așteaptă producerea unei revelații curative, dar minunile nu își au locul în spațiul științei.

XIII. Despre Frumuseţe şi Farmec

1. Excepţionalitatea

Spre deosebire de copil, care se supune, exclusiv, principiului plăcerii, adultul trebuie să se confrunte, în fiecare moment, cu principiul realităţii. Realitatea, cu exigenţele pe care le impune, se opune obţinerii plăcerii imediate şi facile. În realitate, orice obstacol care poate fi depăşit amplifică plăcerea. Dar, nu acceptăm decât obstacolele care nu ne dăunează şi nu au consecinţe neplăcute.

Fiecare dintre noi ne considerăm o "excepţie", datorită condiţiei noastre egocentrice. Fiecare încearcă sentimentul secret că este vegheat de o providenţă specială şi personală. Acest sentiment se manifestă, uneori, ca o puternică certitudine interioară. Este rezultatul dorinţei noastre inconştiente de a evita tot ceea ce este neplăcut şi poate deveni o prejudecată dăunătoare. Nevroza începe atunci când pretindem de la destinul nostru privilegii disproporţionate faţă de ceilalţi.

A nu fi frumos, a nu avea farmec, sunt stări care trimit la o suferinţă, considerată o frustrare nedreaptă, chiar dacă aceasta vine din partea naturii. Nimeni nu se împacă cu ideea că zestrea lui este prea săracă. Oamenii se revoltă dacă defectele lor fizice provin din zestrea lor nativă.

În mod indiscutabil, defectele fizice deformează caracterul. Nevroza derivă din această încercare de compensare. Complexele fizice ne fac să înţelegem că nu există o frumuseţe "absolută", ci există mai multe "tipuri" de frumuseţe în care ne încadrăm sau nu. În lumea reală nu există un Don Quijote care să ia o servitoare uzată drept o tânără prinţesă, nu există un Quasimodo, monstru nătâng şi generos.

W. Shakespeare, în "Richard al III-lea" îl va pune pe ducele de Gloster să spună: **"...eu ce am fost în strâmbă alcătuire zămislit, şi jefuit la chip de firea hoaţă, Pocit, sluţit şi prea** de timpuriu, zvârlit în lume, ... Cum n-am să pot să fiu iubit

vreodată, ...Ei bine, iată, vreau tâlhar să fiu... ."

Lipsa de frumuseţe nu exclude farmecul frumuseţii "negative", redusă la dimensiunea ei tragică. Natura acordă selectiv acele atribute exterioare care câştigă încrederea şi iubirea semenilor. Cei care consideră că le-au fost refuzate aceste atribute exterioare se consideră grav nedreptăţiţi, consideră că viaţa le este datoare o "despăgubire".

Spre deosebire de oamenii împăcaţi cu propria lor înfăţişare fizică, cei care se consideră urâţi emit întotdeauna pretenţia de a fi o excepţie. Dacă nu pot fi normal, atunci am să neg orice formă de normalitate şi pot comite nedreptăţi altora fără scrupule, întrucât şi mie mi s-a făcut o nedreptate.

Frumuseţea "negativă", în postura ei tragică, reuşeşte să trezească în jurul său o simpatie secretă. Simţim plăcerea de a ne pune într-o comparaţie favorabilă nouă, în timp ce complexele noastre fizice, atenuate, ne spun că prin defecte participăm la frumuseţea negativă.

Orice complexat, în faţa sluţeniei absolute, are sentimentul reconfortant că se putea şi mai rău. Aceasta este o nouă viclenie a naturii umane care împacă narcisismul cu amorul propriu al fiecăruia.

Avem nevoie de frumuseţe ca să facilităm accesul la frumuseţe. Este normal să-i invidiem pe toţi cei pe care natura i-a înzestrat cu trăsături fizice ce declanşează rapid şi eficace "magnetismul" sexual. Ura faţă de cei prea înzestraţi de natură, faţă de privilegiaţii plăcerii, este una din tainele ce constituie motivele acţiunilor noastre. De aici, emoţia artistică, înţelegerea secretă şi compasiunea pe care le naşte în noi un personaj slut, şchiop şi cocoşat.

Trebuie să remarcăm că pretenţia femeilor emancipate la drepturi şi libertăţi provine din aceleaşi surse. Femeile neînzestrate de natură cu atributele feminităţii sunt fiinţe mutilate de sentimentul ancestral de a nu fi folosite, de a fi excluse de la actul procreaţiei şi al perpetuării speciei. O circumstanţă agravantă este lipsa de acces la plăcerea sexuală.

în această situaţie apare un proces de "convertibilitate", o reactualizare a complexului de castrare. Ostilitatea multor fete faţă de mama lor are, ca ultim temei, reproşul de a le fi năcut femei urâte şi nu bărbaţi. Aceste femei reduc ideea de bărbat la virilitatea sexuală. Fiind lipsite de prerogativele feminităţii, ele sunt gata să recunoască sexului opus o singură calitate şi anume rolul necesar în perpetuare. Cultura arhaică cunoaşte o instituţie care a plecat de la o astfel de motivaţie. Prima organizaţie feministă a fost creeată pe complexul femeii amazoană. Într-o măsură mai mare sau mai mică "complexul amazoanei" este o continuare necesară a complexului de castrare, necompensat.

O tipologie a personalităţii feminine pare, la prima vedere, o încercare hazardată. Totuşi putem decela câteva tipuri fundamentale fără a avea pretenţia unor criterii "clare şi distincte".

1. Femeia "matrice" este un arhetip. Ea este activă, meticuloasă, sobră, respectă convenienţele sociale, este calculată şi decisă. Sunt femei care dorm foarte puţin şi "nimeni nu le-a auzit vreodată cîntînd". Are foarte dezvoltat simţul pragmatic al realului, nu are fantezie şi este imună la melancolie. Principala trăsătură de caracter este hiperexactitatea. Singura emoţie puternică din viaţa sexuală este spaima provocată de dimensiunile penisului în erecţie. Afectiv, sunt liniare şi uniforme, singura obsesie este aceea a responsabilităţii faţă de familie.

Femeia "matrice" este femeia care întemeiază ginţi, genealogii. Egoismul şi tenacitatea ei sunt orientate în afara familiei. În mitologia greacă este simbolizată de regina din Ithaca, credincioasa Penelopa, soţia "înţeleptului" Ulysse.

2. Femeia "pisică" este activă, veselă, provocatoare. Este structural imorală, fiind prizoniera propriei senzualităţii. Este o fire labilă, nestăpânită şi îşi pierde virginitatea la pubertate dintr-un "accident". E imaginativă, dar datorită experienţelor sexuale întâmplătoare îşi pierde treptat

deprinderea tandreţei. Într-un cerc "vicios" caută în fiecare partener pe bărbatul ideal. Este o personalitate "demonstrativă" cu o mare capacitate de refulare, de aceea nu are complexe şi inhibiţii. Este amanta perfectă.

3. Femeia "înger" este de un infantilism perpetuu. Este atrasă în căsătorii premature de bărbaţi mai în vârstă cu fixaţii paterne. Ele însele prezintă fixaţii paterne şi după primul copil îşi vor dezvolta simţul datoriei. Nu sunt capabile să susţină o mare emoţie decât din mobiluri egoiste. Femeia "înger" devine uşor un demon vorace capabil de cruzimi inexplicabile. Este prin excelemţă narcisistă şi face un cult pentru propriul său trup. Cel mai tare o înspăimântă spectrul bătrâneţii decrepite, de aceea refuză ideea maternităţii. Cu multă abilitate imorală îşi cultivă propria sa plăcere.

4. Femeia "călugăriţă" are o dublă ipostază. Ea poate să fie expansivă, dar senzualitatea maditativă o plasează într-o dilemă care o împinge la melancolie şi inactivitate. Este extrem de vulnerabilă şi deziluziile sentimentale o lasă neconsolată. În solitudinea ei ascunde o duplicitate de nepătruns. Este o fire vegetală căreia sexualitatea îi provoacă repulsie şi angoase puternice. Forma sublimată a sexualităţii este misticismul.

Dorinţele refulate îi provoacă o instabilitate psihică cu forme de isterie. Energia şi-o orientează spre scopuri colective caritabile sau revendicative.

A doua ipostază este aceea în care femeia "călugăriţă" devine accidental victima unei sexualităţi hipervirile, primitive şi nestăpânite. Cu intuiţie precisă dar inconştientă provoacă "violurile acceptate" şi poate monopoliza un supermascul. În viaţa sexuală probează resurse inepuizabile de senzualitate cronică. Este capabilă de un permanent delir sexual şi nu cunoaşte gelozia pentru că nu are adversară decît propria sa monofixaţie pe partener. Inaccesibilă pentru maternitate, nu cunoaşte dilema geloziei pentru că la paroxism va ucide cu sânge rece un partener infidel. Această "ucidere" poate să fie şi numai simbolică, adică sublimată într-o autoclaustrare, urmată

fatalmente de o "cădere" în bigotism. Misticismul îi oferă posibilitatea menținerii stării de exaltare permanentă.

2. *Instinct și Frumusețe.*

Instinctele pure se întâlnesc numai la animale. Acțiunea lor este guvernată de acte reflexe. Este greu să spunem dacă la alegerea perechii singurele criterii sunt sexul și specia. Este evident că, la animale, nu se poate naște ceea ce numim "simțul frumosului" și, totuși, nu este vorba de o totală lipsă de alegere. Forma primară a frumuseții constă în existența unor calități concrete care satisfac simțurile în ordinea dezvoltării lor, calități care produc efecte rapide, puternice și sigure la sexul opus. Ele declanșează reflex preludiul plăcerii sexuale, au o funcție lubrică.

Oamenii, spre deosebire de animale, transformă sexualitatea în sursă autonomă de plăcere. Pentru a menține tensiunea erotică numită și pasiune, și pentru a declanșa surse energetice vitale, nu este suficent impulsul reflex care ține de procreație. Ceea ce numim "frumusețe trupească" are de a face direct și nemijlocit cu sexualitatea, urmînd o lege tipică și obișnuită în natură. Caracteristicile speciei reprezintă cadrul general, atributele particulare ale sexului opus sunt recepționate individual. Caracteristicile generale produc un șoc inițial, ceea ce numim frumusețea "personală" are un rol secund dar nu secundar, ea condiționează fixarea legăturii erotico-sexuale. Teoretic, orice femeie se poate combina cu orice bărbat, atracția sexuală acționează la modul general și nediferențiat. Pentru a fi menținută, ea trebuie obligatoriu să se individualizeze, să se personifice concret și univoc.

Sexualitatea, la om, nu este nici oarbă și nici nu se instalează spontan. Deja, în faza imaginativă a sexualității, subiectul optează pentru modele sexuale, asimilate în experiența sa culturală. Subiectul reeditează de mii de ori actul sexual, îl experimentează abstract, înainte de a-l realiza efectiv. De

aceea, frumuseţea pare relativă şi subiectivă, dar nu pentru că, în perceperea frumuseţii fizice, simţurile ar avea singurul rol fundamental.

"Ideea" de frumuseţe apare tocmai pentru că activitatea sexuală a omului este întotdeauna întârziată de societate. Ea este o prejudecată, produsă în imaginaţie de simţurile noastre refulate. "Frumuseţea" este relativă, deoarece fantezia noastră sexuală tinde să-şi diversifice şi să-şi multiplice obiectul dorinţei sexuale pentru a o menţine la o intensitate maximă. Acest exerciţiu, extrem de laborios, este şi temeiul plăcerii estetice. Este vorba despre o excitare mentală a simţurilor pentru a ne provoca o plăcere nefinalizată, ea, de fapt, nu are corespondent în realitate, nu are un obiect concret.

Femeia "ideală" este construită mental şi are trăsăturile unui animal fantastic, cameleonic. Mitologia a devansat orice teorie a frumuseţii în mitul artistului care se îndrăgosteşte fatal şi definitiv de opera sa. Mitul lui Pygmalion duce până la ulimele consecinţe principiul plăcerii. În ordinea naturii, sculptura este arta cea mai completă pentru că satisface aproape toate simţurile.

Evadarea în realitate provoacă adolescentului un şoc puternic. Conştient de posibilitatea unor obiecte sexuale reale, subiectul poate să-şi experimenteze plăcerea curiozităţii sexuale. El caută abundenţa de particularităţi sexuale pentru a recupera imaginile cu care şi-a biciuit simţurile în perioada de claustrare forţată a preadolescenţei. Frumuseţea concretă ţine de corporalitate, de dimensiuni şi proporţii, de normalitatea tipică a speciei. Ea acceptă plusuri şi minusuri în limite convenţionale.

Adolescentul nu mai poate să-şi suporte monstruozitatea imaginaţiei sexuale din copilărie, el va avea oroare de propria lui singurătate autistă. Părinţii îi devin inamici, familia devine o închisoare. În tendinţa de a-şi concretiza erotismul şi de a practica plăcerea sexuală, el se loveşte de propriile sale prejudecăţii şi, mai ales, de prejudecăţile partenerului pe care

i l-a permis legea concurenţei.

Farmecul este de fapt a "patra" dimensiune a frumuseţii şi numele lui este senzualitate. Farmecul este un excedent de energie vitală pasivă care oferă persoanei un grad înalt de magnetism sexual. Existenţa într-o persoană a unei tensiuni latente sexuale, ce poate fi anticipată intuitiv, se corelează spontan cu modelul comportamentului sexual pe care l-am exersat anterior în imaginaţie, în faza senzualităţii fantasmatice. Pretindem partenerului potenţial cooperare spontană. Frumuseţea ne spune dacă fructul este copt, în timp ce farmecul ne face să-i anticipăm gustul. Frumuseţea se adresează raţiunii noastre, farmecul este o intuiţie exclusiv a subconştientului.

Persoanele cu o supradozare sexuală sunt capabile de a trăi şi de a transmite plăcerea în faza superlativă de extaz. Ele au capacitatea secretă de a transforma contrariul plăcerii într-o formă pozitivă, cea a emoţiei onirice. Oamenii senzuali trezesc în semenii lor un sentiment spontan de uimire, ca în faţa unei minuni a naturii. Uimirea este o stare a sufletului care suspendă automat orice altă activitate a raţiunii. Farmecul este irezistibil, adică anihilează orice reacţie ce i se opune, orice inhibiţie sau autocontrol.

Tocmai pentru că nu constă în ceva concret, farmecul este infailibil, este exercitarea pasivă a unei supradoze de energie vitală pură, în grade de intensitate maximă. Farmecul este dimensiunea inefabilă a frumuseţii şi nu un efect al ei, aşa cum se consideră în mod tradiţional. Şi urâtul are farmec. Numai mediocritatea normală este exclusă din sfera farmecului. Ceea ce este banal nu are farmec, mediocritatea este stearpă, nu naşte emoţie.

Senzualitatea este conţinutul farmecului. Ea provoacă atenţia noastră pentru că propune de fiecare dată o "noutate" care stimulează plăcut imaginaţia. Numai noutatea are capacitatea de a ne uimi. Noutatea este stimulul care transformă curiozitatea sexuală într-un principiu activ. Sediul curiozităţii sexuale este imaginaţia fără limite, deci lipsită de orice logică, un paradis

în care principiul plăcerii se manifestă liber şi suveran. Noutatea ne introduce direct într-o relaţie emotivă cu obiectul dorinţei noastre. Intensitatea acestei emoţii este afirmată negativ, în sensul că tensiunea şi mobilizarea noastră cresc cu atât mai mult cu cât resimtim că dispariţia obiectului erotic ne va cauza frustrare până la durere. Devenim conştienţi de ataşamentul faţă de un partener în cazul absenţei acestuia, cu atât mai mult, atunci când am provocat această absenţă dintr-un reflex de apărare.

Există o formă de apărare împotriva atracţiei exercitată de farmec. În mod paradoxal, intuiţia farmecului este dublată de anticiparea spontană a unei posibile frustrări. Apariţia acestui sentiment depresiv funcţionează în noi ca un ecran de aparare. Inconştientul ne previne, de regulă, actualizând toate eşecurile noastre anterioare. Instinctul de conservare urcă din inconştient şi pune raţiunea să evalueze riscurile şi şansele. Dar, există un moment critic al pasiunii, un moment în care raţiunea este anulată, o stare de renunţare de sine, extrem de vulnerabilă. Dispare percepţia socială a realului, în timp ce mesajele de energie vitală ni se transmit telepatic şi absorb propriile noastre descărcări de energie. Fenomenul poate fi comparat cu transă hipnotică. În limbaj popular se spune despre cineva că a fost "fermecat".

3. *Dimensiunile Frumuseţii.*

1. De principiu, frumuseţea este naturală, ea este de genul feminin. Frumuseţea trupească, abundenţa caracterelor sexuale secundare, reprezintă un semnal atavic care atrage bărbatul într-un raport sexual pentru a procrea. Este o lege tipică şi obişnuită a naturii, fiind valabilă pentru toate speciile care se înmulţesc dinamic.

La început vom pleca de la cunoscuta comparaţie tradiţională, sex slab şi sex tare, pentru a vedea dacă forţa reprezintă o dimensiune a frumuseţii. La prima vedere, impresia

de forţă sugerează agresivitatea, teama, durerea şi neplăcerea. Dintre senzaţii, durerea este mai puternică în grad decât plăcerea. Regula este: acolo unde sunt şanse egale de a încerca o suferinţă sau o bucurie, la fel de puternice, ideea de suferinţă este întotdeauna predominantă. Am ales ideea de "forţă" pentru că ea decurge normal dintr-un excedent de dimensiuni şi proporţii corporale. Atunci cînd ne găsim în prezenţa cuiva care ne handicapează fizic, în inconştient, ne este cu neputinţă să ne eliberăm de atavismele noastre ancestrale, adică de teroare.

La om, plăcerea urmează dorinţei şi voinţei care nu cer o paradă de forţă, dincolo de care plăcerea este distrusă. În general, ne impresionează plăcut o forţă inferioară celei de care dispunem. Acesta este temeiul falsului ascendent al sexului masculin. Spre deosebire de animale, omul trăieşte sentimente şi violenţei naturale, care aduce durere şi spaimă, omul nu îi cedează niciodată de bunăvoie. A te simţi slab este un sentiment de neplăcere.

Prima emoţie pe care o trăieşte o fată sensibilă şi delicată în imaginaţia ei de adolescentă este, în raport cu forţa masculină, teama de un viol, de o agresiune a intimităţii ei fizice pe care nu o poate împiedica. Tema "violului" chinuieşte visele tinerelor fete. La capătul acestu drum care începe cu coşmaruri, tânăra explorează şi situaţia în care se simte capabilă şi are voinţa de a stăpâni forţa, adică de a o pune în slujba dorinţei, plăcerilor şi confortului ei.

În cazul unei virgine, forţa este sublimă pentru că inspiră groază, pentru o femeie care poate lipsi forţa de puterea de a face rău, aceasta cade în dispreţ. Regula este: de cîte ori forţa este doar utilă pentru plăcerea noastră, ea nu mai poate fi sublimă. Nimic din ceea ce putem supune, conform voinţei noastre, nu poate să depăşească o plăcere banală. Fără o experienţă sexuală reală, ne impresionează forţa mai mult în plan imaginativ. Numai în aceste condiţii forţa devine excitantă.

Cea mai puternică emoţie este cea care nu ţine de nici o cauză pozitivă. Necunoscutul provoacă nelinişte şi, aici,

neliniştea decurge direct din instinctul de conservare. Emoţiile negative, groaza şi teroarea, nu pot fi egalate de plăcerile pozitive. Raţiunea ne spune permanent că frumuseţea nu se conjugă cu dorinţa, tocmai pentru că emoţiile negative trec raţiunea pe un plan secundar sau chiar o anihilează. Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de raţiune. Ea deformează introspecţia cauzelor ce ne leagă de sexul opus. Frumuseţea este considerată de raţiune o cauză aparentă şi superficială, tocmai pentru că nu poate explica propriile ei limite şi înfrângeri şi, atunci, tinde să le minimalizeze.

2. Punctul de vedere clasic este că "proporţionalitatea" unui trup explică de la sine ideea de frumuseţe. Deci, frumuseţea ar fi o problemă de proporţii. Raportul dintre diferitele părţi ale trupului omenesc caracterizează specia, anatomia ei. Orice deviere de la tiparul biologic devine ceva anormal. La modul general, orice individ are dreptul de a se considera drept "măsură" a perfecţiunii speciei. Practic, oamenii sunt înclinaţi să se împace cu trupul pe care l-au moştenit de la natură dacă acesta este conform utilităţilor ce i se pretind. În cazul diformităţilor evidente, care afectează eficienţa părţilor noastre anatomice, apare "Anormalul". Din acest punct de vedere, lungimea nasului reginei Cleopatra, de exemplu, nu ar putea fi niciodată anormală. Anormalul este urât numai atunci când schimbă impresia asupra unităţii întregului. Dar, inclusiv această unitate, este o prejudecată ce ţine de tradiţie şi obişnuinţă. Conform acestei prejudecăţi piticii şi cocoşaţii sunt urâţi. Întrucât obişnuinţa "este a doua natură" şi are ca fundament media cazurilor, întotdeauna anormalitatea, exprimată prin lipsa proporţiilor obişnuite la oameni lucruri şi animale, va provoca sentimentul de dezgust.

Opusul frumuseţii nu este disproporţia ci urâţenia ca efect subiectiv al diformităţii. La oamenii consideraţi normali avem de-a face cu proporţiile considerate acceptabile, proporţii ce par a fi temeiul frumuseţii trupeşti pentru că se întâlnesc la

trupurile frumoase. Dar, între frumos şi urât se situează marea majoritate a oamenilor, adică o "mediocritate" acceptată ca normală pentru că nu iese din proporţiile obişnuite. Mediocritatea nu este frumoasă, ea nu emoţionează pe nimeni, afectiv ea este ca şi inexistentă pînă în momentul în care apar suficiente motive să o apreciem utilă pentru dorinţele noastre.

Utilitatea sexuală a unui partener, şi deprinderea ce decurge din aceasta nu pot deveni cauze reale ale plăcerii, obişnuinţa coboară plăcerea la grade inferioare până la indiferenţă. Temeiul frumuseţii nu poate fi tratat numai din perspectiva utilităţii sexuale. Trebuie să recunoaştem că frumuseţea este o excepţie care depăşeşte adaptarea normală la scopul sexual.

Există cazul special al "proporţiilor genitale" care fac posibilă comunicarea sexuală. Aspectul anatomic devine important numai atunci când neconcordanţa provoacă neplăcere. Dar nimeni nu apreciază ca "frumos" un organ genital decât prin "transfer" de imaginaţie şi emoţie. Mecanismul este valabil pentru toate părţile anatomice erogene, capabile să stimuleze excitaţia. Resorturile excitaţiei sexuale nu stau în anatomia omului, ci în inconştientul său, în forţa lui spontană de anticipaţie a plăcerii.

Majoritatea formelor de frigiditate, ce se remarcă prin inhibiţia senzualităţii, sunt rezultatul unei evoluţii erotice întîrziate. Subiectul rămâne prizonierul "narcisismului infantil", în mod voluntar sau involuntar. Frica de realitatea sexuală, spaima de sex, în general, este convertită în conştiinţă în forma estetică, asbtractă, a frumuseţii pure şi intangibile. Femeile frigide nu pot depăşi "complexul virginităţii". O astfel de femeie se va simţi în pat cu un bărbat ca o "zână de cleştar lîngă un peşte puturos".

De regulă, virginele sunt frustrate de plăcerea primului act sexual, ele se consideră păcălite şi percep imtimitatea fizică ca un sacrificiu. Chiar dacă iubeşte sincer, "femeia mimoză" acceptă senzualitatea partenerului ca pe o profanare. Astfel de femei îşi

găsesc refugiul în maternitate sau într-o profesiune pur teoretică sau artistică.

Cazul frigidelor ne spune că în frumuseţe efectul precede orice cunoaştere. Frumuseţea este efectul unei configuraţii fizice naturale care stimulează funcţia de anticipare a imaginaţiei sexuale: spunem că pe stradă bărbaţii dezbracă cu privirea femeile frumoase. Femeile senzuale răspund la acest semnal sau chiar îl provoacă, deoarece le produce o stare difuză de excitaţie, extrem de plăcută şi de tonică.

3. Deoarece frumuseţea nu este perfecţiunea, în sine, ea nu este, propriu zis, o ideee ci suma cazurilor individuale. Concret, pentru că marea majoritate a oamenilor se circumscriu mediocrităţii, frumuseţea este paradoxal asociată cu ideile de "slăbiciune", "imperfecţiune", "fragilitate" şi, mai ales, "vulnerabilitate".

Mediocritatea, pentru că este majoritară, este şi foarte orgolioasă de complexele sale. Frumuseţea este de genul feminin. Majoritatea oamenilor nu sunt puternici, de aceea vor fi atraşi de graţie şi delicateţe, atribute care nu sunt restrictive şi sunt semne tacite ale slăbiciunii. Femeia este construită astfel încât resimte propria sa dorinţă sexuală ca pe o slăbiciune, ca o paralizie a reflexelor sale de apărare. Ea se simte trădată, umilită de propria ei senzualitate. Pentru a compensa acest conflict interior, ea se va orienta spre bărbaţi al căror comportament nu îi răneşte "orgoliul feminin".

Totuşi, nu se poate formula o regulă, pentru că există şi cazul contrar în care femeile caută şi provoacă agresivitatea virilă pentru a-şi justifica senzualitatea proprie. Acest gen de femei mută mobilul interior al senzualităţii proprii în exterior. Datorită subtilităţii inconştientului, majorităţii femeilor li se pare că "au cedat" bărbatului. Femeilor slabe psihic, actul sexual le pare o "cedare", femeile puternice psihic consideră că se oferă. Cu cât o femeie este mai senzuală, deci puternică, ea va accepta spontan şi fără resentimente ideea de a se oferi plăcerii partenerului.

Faptul că foarte multe femei consideră că ceea ce oferă este un dar, nespus de preţios, făcut bărbatului, este o prejudecată periculoasă a femeilor egoiste. De fapt, din momentul în care devine "conştientă" de propria virginitate, o fată normală nu ştie ce să facă să scape cît mai repede de acest obstacol. Teoretic vorbind, faptul că alege un partener sau altul, este o decizie întâmplătoare. Intrarea în viaţa sexuală, ca o consecinţă a "evadării în realitate", este, întotdeauna, pusă sub semnul şansei personale. Farmecul, mai mult decât frumuseţea, măreşte şansele de realizare a unei personalităţi umane.

Trebuie să spunem că, datorită rolului activ destinat de natură bărbatului, imaginaţia lui sexuală precoce, în formă simplificată, este centrată pe "viol". Imaginaţia sexuală infantilă are un reziduu ancestral şi primitiv, fixat în inconştient. Există o "agresivitate" instinctivă pe care o acceptăm ca atribut al virilităţii. Această agresivitate genetică devine "excitaţie sexuală" proporţional cu obstacolele pe care trebuie să le depăşească. Agresivitatea este naturala, este o dimensiune a comportamentului dinamic, concurenţial, conform luptei pentru existenţă.

Pe scurt, un bărbat normal, nu îşi va asuma rolul de apărător al sexului slab dacă va întâlni în pădure o fecioară goală, alergând despletită. Cavalerismul romantic este o ficţiune. Fragilitatea şi vulnerabilitatea sunt, în esenţă, extrem de excitante, tema "violului în pădure" este o reprezentare pe care inconştientul o trimite obsesiv în imaginaţia sexuală a adolescentului, am putea spune că este prima lui reprezentare sexuală. Natura din inconştient nu cunoaşte mila şi respectul.

Literatura românească clasică deţine privilegiul de a fi explorat tema violului şi de a o fi ridicat pe o culme inegalabilă a măiestriei artistice. Dacă veţi scoate din bibliotecă romanul "Răscoala" a lui Liviu Rebreanu veţi observa, fără supriză, că se deschide foarte uşor la pagina 300. Este scena, absolut memorabilă, în care Petre Petre o violează pe

Nadina. Personajul Nadina este epuizat în trei acte principale. Primul începe cu o plimbare cu sania: "Privindu-l, Nadina parcă vedea cum i se încleştează muşchii braţelor ca nişte cângi de oţel şi cum îi cresc mereu puterile cu cât îşi înfige picioarele mai dârz în pămînt. Îşi recăpătă calmul complet. Ajunse iarăşi veselă..." Scriitorul ne sugerează clar intenţia lui de a-l înrudi pe Petre Petre cu un erou mitologic "Antheus" fiul lui Gea şi al lui Poseidon. Cine este Nadina?! Este o cochetă frivolă narcisistă şi adulterină.

Al doilea moment reprezintă impunerea devastatoare a instinctului sexual, ancestral, într-o sublimă primitivitate nudă. Autorul pregăteşte acest tablou cu o minuţiozitate a amănuntului, aproape maladivă. Teroarea în faţa morţii iminente, o aduce pe Nadina la funcţia primară a unei stări paroxistice în care mai există speranţa că va fi "salvată". Soluţia autorului este sublimă şi grotească în acelaşi timp. Confruntată cu virilitatea impetuasă dar generoasă a lui Petre Petre, Nadina va trebui să se supună unei legi inexorabile a naturii, ea îşi va descoperii extatic condiţia primară. Într-un fel metafizic, Nadina suportă "adevărata" dezvirginare în destinul ei de femeie.

Constrâns de obligativitatea unei bibliografii şcolare, adolescentul este prins într-o cursă implacabilă de genialul adolescent perpetuu, care a rămas Liviu Rebreanu, chiar şi la vârsta maturităţii sale artistice. Intuitiv scriitorul şi-a pus propria sa limită într-un final în care se trădează adolescentul crud, răutăcios şi răzbunător: "Nadina se ridică parcă s-ar fi trezit dintr-un coşmar. Îşi învăli goliciunea cu cămaşa de noapte ce-i era la îndemână şi-şi acoperi faţa cu mâinile, simţind numai o scârbă infinită de corpul pe care şi-l adorase". Judecând "la rece" acesta este triumful pe care şi-l ia Nadina asupra scriitorului, care a supus-o la o împreunare bestială.

Liviu Rebreanu, pe care impetuosul şi criticul unic George Călinescu l-a descifrat în termeni ce au menajat geniul artistic naţional, conduce sublimul spre monstruos şi necrofilie. Intrată pe mîinile lui Toader Strâmbu, nume predestinat, văduvoi stătut,

cu instincte criminale, Nadina îşi primeşte o moarte, într-un scenariu macabru care îi era destinat de la început. Cea mai lugubră frază din literatura românească, de-a dreptul satanică este năucitorul îndemn "- Hai, du-te şi tu, Ilie, că poate să mai fie caldă!"

Corelat cu sfîrşitul macabru al Nadinei este episodul emasculării, popular, jugănirii lui Aristide Platamonu. Este ultima piesă din recuzita unui sadism revendicativ şi feminin, prin excelenţă pe care geniul artistic îl ridică la gradul de realism.

Poate să pară surprinzător dar, "mutatis mutandis", Liviu Rebreanu se apropie extrem de mult de un confrate genial care aparţine, şi el, literaturii universale. Este vorba de Gustave Flaubert şi de romanul sau exotic "Salammbo". Creatorul "bovarysmului" îşi permite un exerciţiu fastuos în universul primitiv al instinstelor pure, în care bărbatul şi femeia sunt simplificaţi aproape mitologic.

Mâtho, simbol al virilităţii titanice se arată prinţesei cartagineze în splendoarea forţei instinctului: "Ridica deasupra capului braţele lui puternice, pe care vinele se împleteau ca ramurile de iederă pe trunchiul unui copac. Sudoarea îi curgea şiroaie între muşchii încordaţi ai pieptului; răsuflarea lui grea făcea să tremure curelele cingătoarei de bronz, care cădea peste genunchii lui mai tari ca marmura".

Salammbo simte şi ea povara feminităţii sale: "Salammbo îi simţea ochii aţintiţi asupra ei, şi privirea lui pătrunzătoare o durea. O cuprinse o silă şi un dezgust atât de nesuferite, încât cu greu se putea opri să nu strige...". Uriaşul îmblânzit va trezi în fecioară chemarea sângelui: "Salammbo se simţea cuprinsă de o melancolie în care toată fiinţa ei pierea. Ceva lăuntric şi în acelaşi timp mai înalt, o poruncă a zeilor o silea să se supună".

Soluţia finală este, deasemenea, similară. Ambii eroi sunt sacrificaţi, deşi pasiunea lor cumplită trezeşte în cititor o compasiune secretă. Ghicim în amândoi autorii admiraţia faţă de

un ideal masculin, la nivelul căruia nu s-au putut ridica niciodată şi, atunci, l-au condamnat, printr-un ritual fastuos, să devină intangibil. Ni se transmite mesajul secret că patima oarbă este, de fapt, imposibil să-şi supravieţuiască.

În apropierea accidentală a sexelor opuse nu există un "joc nevinovat". Datorită amplificării prin acumulare a elementelor refulate din inconştient, imaginaţia noastră erotică este neînfrînată şi perversă. Dialectica dorinţei face ca, tocmai experienţa imaginaţiei sexuale să fie cea care ne autodezvirginează, în evoluţia senzualităţii precoce.

Tandreţea abstract platonică pe care o manifestă, ca disponibilitate, orice adolescent, este un substitut ecranat al senzualităţii pure. Tandreţea orientată pe un partener este, evident, o manifestare a Eului de a se opune dialecticii dorinţei pure şi neselective. Tandreţea are în motivaţia ei sentimentul de culpabilitate, provocat de fantasmele noastre sexuale perverse şi, derivând din acestea, de complexul de castrare.

Deşi mărimea şi proporţiile sunt cele mai evidente trăsături ale fiinţei umane, tandreţea, spre deosebire de senzualitate, are şi un element conştient, raţional, va tinde să "ecraneze" senzualitatea. Rolul afecţiunii conştiente este de a "minimaliza" dorinţa sexuală pură. Diminutivele, sufixele de mângâiere există în toate limbile şi reflectă această situaţie. Ele reprezintă un instrument cultural şi caracterizează gradul de "familiaritate" dintre două persoane de sex opus. În primul rând, părinţii procedează astfel cu copiii lor, învăţându-i prima formă a limbajului iubirii. Acest limbaj filtrează, distilează sexualitatea.

Un reflex al copilăriei noastre este faptul că, în afara speciei noastre, ne trezesc afecţiunea fiinţele mici şi neajutorate.

Reflexul se păstrează în arta figurativă-plastică în care foarte rar întâlnim un lucru mare şi frumos. Dimensiunile uriaşe, arhitectura monumentală pot fi sublime, dar ne trezesc "numai" admiraţie. Nu iubim niciodată uriaşii din basnele copilăriei

noastre. Ei sunt fie răi, fie proşti şi personalizează defectele umane. Această prejudecată culturală spune că ne supunem fiinţelor pe care le admirăm, dar le îndrăgim pe cele ce ni se supun.

Frumuseţea acţionează asupra noastră prin intermediul simţurilor. Am putea spune că simţurile noastre au oroare de obstacole, de ceea ce este aspru, colţuros sau ascuţit. Imaginaţia noastră nu este stimulată de linia dreaptă şi de unghiurile ascuţite, curbele sunt întotdeauna preferate liniei frânte. Senzaţiile noastre sunt exersate pentru armonie, ele sînt extrem de sensibile la schimbarea lentă, imperceptibilă şi continuă a suprafeţelor. Ideea de "armonie" are o bază obiectivă, naturală, care se găseşte şi în combinaţiile de culoare. Ochiul are oroare de nuanţele ţipătoare şi artificiale. Frumuseţea este şi un efect al culorii, corelat cu ideea de curăţenie.

IV. Printr-o încălcare a principiului cultural al "ireductibilităţii valorilor" se consideră tradiţional că ideea de frumuseţe poate fi aplicată spiritului.

Există virtuţi ale senectuţii dintre care cea mai importantă este "înţelepciunea" pentru că presupune o acumulare şi o exersare în timp. Înţelepciunea este întotdeauna sobră şi severă, ea provoacă mai degrabă veneraţie şi inhibiţie. Din graba de a deveni bătrâni, tinerii săvârşesc fapte "urâte". Spiritul nu este frumos, el este sau nu este şi suferă grade de comparaţie numai cu sine însuşi.

Marile virtuţi se manifestă, de regulă, în situaţii limită, virtuţile minore, mila, bunătatea, modestia, mărinimia se manifestă zi de zi. Virtuţile "minore" sunt mai accesibile, deci mai omeneşti, datorită faptului că pot fi gândite ca dovezi nu numai de caracter dar şi ale "slăbiciunii omeneşti". Marile virtuţi sunt respectate, ele sunt exemplare, dar inspiră teamă şi neplăcerea comparaţiei. Respectul faţă de autoritate este personificat de tată, forma supremă a iubirii este, însă, cea maternă. Ea este imperfectă, plină de indulgenţă, părtinire şi slăbiciune, tocmai pentru ca să aibă drept la iubire toţi

oamenii, inclusiv cei fioroşi, urâţi sau răi. Virtutea iubirii constă în slabiciunea ei. Virtutea spiritului este o metaforă rece, raţională şi impersonală.

Frumuseţea trupului de femeie a fost cântată de toţi marii poeţi ai lumii. În literatura românească, Camil Petrescu, în "Patul lui Procust", realizează un portret inegalabil: "Am descoperit atunci un corp de femeie despre care pot spune că la fel n-am mai întâlnit niciodată. Când stătea aşa, culcată pe spate, sânii mici, priviţi de deasupra, abia se desluşeau, se închega totuşi o zonă molatică, deasupra căreia, sâmburele mic, înconjurat de un bănuţ de culoarea vântului, odihnea pe o perniţă discretă. Când corpul era privit lateral, însă, forma nedefinită a sânului se unduia cald spre subţioară într-o suavă întorsătură, pentru ca să revie într-o nouă rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita sub el palma... Toate aceste lunecări calde de linii anulau impresia pe care o făcea când era îmbrăcată că ar fi slabă. Coşul pieptului, lămurit, lăsa să apară ocolul ultimelor coaste, atunci când porneau lateral, iar pântecele se strângea ca un trup de şarpe. Muşchi subţiri, înfăşând strâns talia, creau unduiri sub piele şi dau o impresie de susţinut şi robust. O linie pornea de la gât, se adâncea uşor între sâni, se menţinea mai largă între îndoiturile spre afară ale ultimelor coaste, cuprindea în ea ochiul micuţ şi gingaş din mijloc, aşezat ca pe o perniţă, uşor contractată, şi pe urmă se pierdea în liniştea triunghiului ca mătasea porumbului. Încheieturile coapselor se ghiceau şi ele, răzbătând puţin în marginea molatică a pântecului, lăudând feminitatea caldă a bazinului, dar la spate şoldurile aveau o rotunjime desăvârşită, tare ca de măr, în asa fel, încât îţi puteai petrece mâna pe sub şalele înguste de copilandră fără să salţi prea mult mijlocul care-ţi mângâia el palma cu degetele răsfirate de sub el. Ce m-a uimit îndeosebi erau însă picioarele, care începeau nu din dreptul şezutului ca la atâtea femei, ci de sus, din şold, lungi, rotunde, robuste, abia îngustate spre genunchi. Înăuntru, liniile gingaşe, cu împletiri de vine uşor transparente, care arătau drumul

încheieturilor dintre coapsele, rotunjite, tari, şi pântecul, mic şi moale, erau limpezi, tocmai prin această deosebire de densitate, şi lung oblice... Talia îi era lungă, încât sânii săltaţi de tot acum, ca nişte nuferi culcaţi, păreau susţinuţi sus de coşul pieptului, dacă nu ai fi avut impresia că îi trag spre umeri muşchii lungi ascunşi sub piele. Linia plină a coapsei pornea din mijloc, continuând, din şalele înguste şi spatele prelungit arcuit, întinsă până la genunchi, iar de acolo ocolită nervos pe pulpă, spre călcâiul mic, cu tendoane clare."

Mai mult decât atât nu cred că se poate exprima în cuvinte...şi în nici o limbă vorbită pe Terra.

XIV. Simbolistica sexuală bio-cosmică

În reprezentările zoomorfe din arta paleoliticului "tîrziu", o funcţie importantă o are polaritatea "masculin-feminin". Ea este exprimată într-un limbaj simbolic unitar, conţinut de picturi şi reliefuri rupestre, de grupuri statuare, din Europa până în Extremul Orient. S-a observat că există un cuplu de valori, feminin - boul şi masculin - calul. Există o corelaţie între figuri si semne, de exemplu, imaginii boului îi corespund anumite semne geometrice care posedă aceeaşi semnificaţie feminină.

Marele istoric român al religiilor, Mircea Eliade demonstrează că simbolurile sexuale cu valoare opusă sunt cuplate în viziune magico-religioasă, ceea ce denotă importanţa complementarităţii lor. Principiilor sexuale li se acordă în societăţile primitive o funcţie explicativă cosmologică. Principiul complementarităţii era invocat de religiile arhaice pentru a explica "misterul" creaţiei lumii după modelul regenerării periodice a naturii.

Extinderea agriculturii provoacă o "criză" a valorilor existenţiale ale vînătorilor paleolitici. Solidaritatea

"religioasă" dintre om şi lumea animală este înlocuită cu comuniunea mistică dintre om şi vegetaţie. Semnificaţiile animaliere au fost adoptate pentru a sistematiza o realitate mai complexă. Fertilitatea pămîntului este asociată cu fecunditatea feminină, iar munca cîmpului este asimilată actului sexual, impus matricei fundamentale, "Pământul". Indirect, femeia este sacralizată pentru că ea ar cunoaşte misterul germinaţiei. Un simbolism complex, naturalist, antropocosmic asociază femeia şi sexualitatea cu ritmurile cosmice: fazele lunare, succesiunea anotimpurilor, regenerarea periodică a vegetaţiei.

Anterior cultivării organizate a pământului şi vieţii sedentare, vânătorii şi culegătorii asociau spontan comportamentul dinamic cu ideea de supravieţuire şi perpetuare. Tot ceea ce nu se poate mişca, migra, era sortit pieirii în universul animalier. Si atunci, singura explicaţie posibilă a fenomenului de regenerare a vegetaţiei s-a impus a fi înmulţirea prin diviziune, mama-Pământ zămislea şi năştea singură prin parthenogeneză. În acest "mister" trebuie să găsim natura bisexuală, androgină a zeităţilor mitologice.

Suntem îndreptăţiţi să credem că populaţiile stepelor şi deşertului au văzut în linia orizontului confirmarea unei demarcaţii dintre Cer şi Pământ, imposibil de localizat în realitate. Această unitate în diviziune a deschis posibilitatea unor interpretări "clasice" ale culturii, dar pentru primitiv ea a avut semnificaţia unei unităţi primordiale androgine. "Misterul orizontului" ascunde, credem, natura bisexuală a zeităţilor cosmogonice.

Misterul vegetaţiei reclamă "moartea" seminţei spre a-i asigura o naştere ciclică, uimitoare şi prin miraculoasa capacitate de multiplicare. În sământă, se întâlnesc şi conlucrează două principii opuse, moartea şi viaţa. Creativitatea religioasă a produs un scenariu axat pe misterul morţii, naşterii şi renaşterii, identificat empiric în ciclul vegetal.

Pentru a fi descifrat, acceptat şi stăpânit fenomenul concret al agriculturii, expus inundaţiilor şi secetelor aritmice

va fi tradus în "drame mitologice" care vor domina timp de milenii civilizaţiile Orientului. Apare tema mitică antropomorfică a zeilor care mor şi învie, conform înoirii ciclice a Lumii. Civilizaţiile agricole au pus bazele unei religii cosmice în termenii împrumutaţi din viaţa vegetală. În situaţia limită a populaţiilor deşerturilor aride, oamenii au descoperit că principiul activ şi indispensabil al vieţii pe Pământ este apa.

Preponderente, civilizaţiile agricole au interpretat existenţa timpului cosmic în termenii muncilor agricole, sfârşind prin a impune ideea triadei cosmice: naştere, moarte, reneştere.

Ideea fundamentală a înoirii Lumii prin respectarea cosmogoniei este anterioara civilizaţiei agricole şi trimite la ciclurile gestaţiei animale. Dar odată cu ideea transmigraţiei sufletului, scenariul mitico-ritual al Anului nou comportă ideea triumfului vieţii asupra morţii în reprezentarea optimistă, deşi macabră, a "reânvierii" morţilor. Este singura soluţie a continuităţii vieţii în mentalitatea primitivă, care se impunea de la sine.

Simbolismul cosmologic al locuinţei este atestat la un mare număr de societăţi primitive, locuinţa este considerată o imagine unitară a Lumii. Însă din paleolitic semnificaţia este bisexuală, locuinţa fiind împărţită între cele două sexe. În locuinţă, embrionar, apare simbolui Cerului, prin excelenţă masculin, iar Pământul, feminin. Sexele aparţin la două grupări rituale, antagonice. În scenariile de Anul Nou luptele rituale dintre cele două sexe au semnificaţia "împreunării" principiilor cosmogonice: Iarnă-Vară, Zi-Noapte, Viaţă-Moarte. Semnificaţia este că lupta contrariilor trezeşte şi stimulează forţele creatoare ale vieţii. Violenţa dinamică face să apară viaţa, o sporeşte şi o regenerează, îi asigură continuitatea. Această concepţie bio-cosmologică cunoaşte multiple interpretări din Mediterana până în marea Chinei.

Cultul fertilităţii se dovedeşte solidar cultului "morţilor". În podişul anatolian apare în 7000 î.e.n. o

divinitate principală, o zeiţă sub trei înfăţişări: fecioară, mamă, dând naştere unui "taur" şi bătrână decrepită, întovărăşită de o pasăre de pradă, hoitară.

La un nivel, datat aproxiativ 6000 î.e.n. zeiţa demiurgică este reprezentată, călărind un leopard (panteră) întovărăşită de un copil dar, cel mai adesea, este reprezentată goală, cu sâni uriaşi şi cu un bazin hipertrofiat. Epifania fertilităţii masculine rămâne taurul sălbatic, opus zeiţei întovărăşite de porumbei, într-o poziţie ghemuită, cu genunchii desfăcuţi, o poziţie ginecologică, exemplară pentru zeiţa-Mamă.

Divinitatea masculină apare sub forma unui adolescent, copil sau amant al zeiţei, şi a unui adult cu barbă, călărind animalul său sacru, taurul. Simbolistica sexuală este prezentă în sînul femeii şi cornul taurului. Leopardul, este un simbol, prin excelenţă, ambiguu, el este şi panteră.

Către 4000 î.e.n. se răspândeşte în Mesopotamia cultura "obeid" , superioară prin prelucrarea metalelor, prin progresul agriculturii şi al comerţului. Ea este caracterizată de o tendinţă non-figurativă, schematizantă. În această perioadă se generalizează "cultul taurului".

Metalurgia fierului, va spune Mircea Eliade, a pus alături sacralitatea celestă de sacralitatea telurică, impregnată de simbolistica sexuală. Minereurile, ca materie primă, cresc în stare embrionară în golurile Pământului, în mine şi peşteri. Misterioasa lume subterană cu apa şi întunericul său, reprezintă o zonă sacră şi periculoasă stăpânită de forţe telurice.

Focul, simbol prin excelenţă masculin, devine apanajul topitorilor şi fierarilor care duc la bun sfârşit "gestaţia" mineralogică ce are loc în măruntaiele Pământului, atingerea de lumea subterană fiind, în acelaşi timp, sacră şi damnată. Se pare că fierarii erau şi temuţi şi dispreţuiţi, erau consideraţi nişte "torţionari", nişte "călăi" care acţionau împotriva Naturii-mame.

Simbolismul religios al taurului s-a generalizat în întreg Orientul. El este simbol al forţei şi fertilităţii, devine o forţă celestă, tunetul furtunii era asimilat mugetului taurului.

Dar, forţa terestră, imaginată ca o totalitate cosmică şi divină, este Apa primordială. Ea desemnează o perfecţiune ambiguă şi sterilă, echivalentă cu o stagnare în care principiul germinativ este inactiv. Activată prin auto diviziune, prin parthenogeneză, apa primordială se separă şi dă naştere primului cuplu mitologic: An - cerul şi Ki - pământul. Acest scenariu este specific, în primul rînd, populaţiilor riverane pentru care, evident, marea desparte cerul şi pămîntul.

Texte sumeriene evocă perfecţiunea şi beatitudinea placidă a "începuturilor". Zeul En-Ki, stăpânul ţării Dilmun, dormea de multă vreme lângă soţia sa, încă virgină, aşa cum Pământul însuşi era virgin. Trezirea lui En-Ki echivalează cu o împreunare cu zeiţa Nin-gur-sag, apoi cu fica acesteia, cu fica ficei şi aşa mai departe. Această teogonie paradisiacă, incestuasă este întreruptă de o dramă familială. Zeul mănîncă anumite plante care fuseseră chiar atunci create, deşi el ar fi trebuit să le "hotărască soarta", adică să le fixeze modalitatea de a fi şi funcţia. Ultragiată de acest gest necugetat, Nin-gur-sag declară că nu-l va mai primi pe En-Ki cu "privirea vieţii" până când acesta va muri.

Putem să avem o explicaţie dacă omologăm aceste "plante" misterioase progeniturilor de sex masculin, nu numai inutile pentru zeul-tată dar şi periculoase, pentru că i-ar putea periclita supremaţia asupra procreaţiei. Această interpretare uraniană motivează imediat indignarea zeiţei şi refuzul acesteia de a-l mai accepta ca procreator, refuz echivalent cu o condamnare la sterilitate şi la moarte simbolică.

Prin simplul fapt că există, adică este viu şi se reproduce, zeul principiului masculin se degradează treptat, se consumă recreîndu-se în urmaşii săi. Permanentizarea creaţiei se realizează printr-o "Moarte rituală", reversibilă ce însoţeşte inevitabil orice act de creaţie. Această idee a îmbrăcat forme dramatice în mitologiile tuturor popoarelor.

Un alt mit, dintre cele mai semnificative opere ale mitologiei sumeriene, este cel al lui Inanna-Iştar.

Inanna este o zeitate planetară, o triadă babiloniană, (Luna-Soarele-Venus) omologată cu Iştar-akkadiana şi, mai târziu cu Astarte. În apogeul său Inanna-Iştar era atât zeiţa dragostei cât şi a războiului adică stăpânea viaţa şi moartea. Plenitudinea şi perfecţiunea puterii sale erau exprimate prin aceea că era hermafrodită. Mitul începe cu o poveste de dragoste banală. Între ţăranul Enkimdu - cel preferat - şi ciobanul Dumuzi, zeiţa a trebuit să-l accepte pe cel din urmă, impus de "fratele" ei, Soarele. Forţele "luminoase" prevalează asupra forţelor telurice, "labirintice". Această confruntare iniţială va determina însă destinul tragic ce îl aşteaptă pe Dumuzi, devenit stăpân al cetăţii Erek, tutelată de zeiţă.

Inanna este satisfăcută de aservirea în rolul de soţie, îşi proclamă pasiunea: "păşesc în bucurie!...Domnul meu este vrednic de sînul sacru!..." Ambiţioasă, zeiţa se decide să coboare în Infern pentru a lua puterea "surorii sale mai vârstnice". Ea aspiră să troneze şi asupra "lumii inferioare",altfel spus să domine Moartea prin fertilitate şi naştere. Ea reuşeşte să pătrundă în palatul subpămîntean dar, pe măsură ce trece prin cele 7 porţi, paznicul o despoaie de veşmintele şi însemnele sale. Inanna ajunge cu desăvârşire goală, adică lipsită de orice "putere", înaintea surorii sale. Aceasta aţinteşte asupra ei "privirea morţii" şi îi "înţepeni" trupul.

La capătul a trei zile (trei anotimpuri), un sfetnic devotat, urmând nişte porunci pline de prevedere, îi înştiinţează pe zei. Zeii se recuză deoarece pătrunzând în "Ţara Morţilor", guverată de legi inviolabile, Inanna "a vrut să se îndeletnicească cu lucruri interzise". En-lil, zeul vântului, găseşte totuşi o soluţie. El făureşte doi soli înarmându-i cu "hrana vieţii" şi cu "apa vieţii". Prin viclenie, ei reuşesc să readucă la viaţă "cadavrul care atîrna într-un cui". Dar, pentru a ieşi din Infern, Inanna trebuie să suporte o nenorocire, să sacrifice un înlocuitor. Ea trebuie să se răscumpere.

Sosită în cetate, zeiţa uluită şi indignată îl găseşte pe Dumuzi bucuros de a fi rămas unicul stăpân al cetăţii. Atunci, ea

aţinti asupra lui privirea morţii, a deznădejdii şi a condamnării. Dumuzi se metamorfoză în "şarpe" (esenţa sexului său) şi fuge la locuinţa surorii sale care, mai târziu, îl va suplini pentru o jumătate de perioadă în stagiul său din "Lumea inferioară", va împărţi cu el condamnarea divină. Subliniem că aici "cetatea" reprezintă plăcerea sexuală sterilă şi deci blamabilă.

Trebuie să bănuim, în spatele naraţiunii transmise de textul sumerian, un "mister" instaurat de Inanna, corespunzător ciclului fertilităţii universale. În versiunea akkadiană, captivitatea zeiţei provoacă întreruperea reproducerii umane şi animale. Fiind zeiţa dragostei şi fertilităţii, ea concentrează în propria sa fecunditate întreaga putere a vieţii, ceea ce poate duce la o catastrofă iminentă, la chiar diparitia vieţii.

Mitul pune în evidenţă cele două modalităţi cosmice viaţă-moarte, fertilitate-sterilitate, mister ce devine principiul unei explicaţii alegorice, unitare a lumii. Este simptomatic faptul că interpretările calsice ale mitului se opresc la "eşecul" zeiţei în încercarea de a aboli moartea, când, de fapt, acest mit, ni se pare, consacră tocmai triumful prin sacrificiu al creaţiei.

Să repovestim mitul, plecând de la o posibilă conotaţie sexuală.

Stăpâna, fecioară, a cetăţii Erek îl acceptă ca bărbat pe ciobanul Dumuzi, impresionată de virilitatea lui, incomparabilă cu cea a unui ţăran de la şes. Urmează ceremonia maritală, cu preparative care urmăresc să o pregătească pe regină pentru consumarea actului sexual. Pentru fecioară acest ritual este echivalent cu o "cobcrâre în infern", procreaţia fiind o înfrângere a morţii şi sterilităţii. Pierderea virginităţii este obligatorie pentru că altfel nu se poate realiza condiţia maternităţii.

Soţul este asimilat paznicului care o dezbracă de veşminte şi de însemnele virginităţii. Consumarea ceremoniei nupţiale este echivalentul unei morţi simbolice. Puterea anterioară a zeiţei fecioară stătea în sterilitatea ei imuabilă. Noua putere a vieţii

şi fecundităţii pretinde un sacrficiu. Dumuzi este asimilat zeităţii infernului, el o epuizează de forţa vitală, o adoarme, somnul fiind o moarte aparentă care asigură succesul vieţii , adică al gestaţiei. Prizonieră condiţiei sale de femeie, regina devine captivă sarcinii pe care o poartă.

Starea de gestaţie avansată îi impune reginei o recluziune, o retragere din viaţa cotidiană, asimilată, de asememnea, unei morţi rituale. Inanna datorează morţii, pe care o înfrânge perpetuând, o penitenţă. În fine, naşterea după trei anotimpuri a unei perechi de gemeni este echivalentul renaşterii reginei, sarcina fiind dusă până la capăt, ea este din nou puternică cu o nouă putere a vieţii şi revine în lume, încununată de maternitate.

Urmează o mică dramă conjugală. Inanna se confruntă cu infidelitatea păstorului pe care l-a făcut stăpân peste cetatea virginităţii sale şi, prin urmaşi, părtaş la secretul nemuririi. El nu a împărţit, prin infidelitatea sa, cu regina, nici recluziunea nici durerile facerii. Apariţia progeniturilor îl face să decadă din drepturile sale iniţiale de procreator al vieţii. Bărbatul necredincios devine un lux de care regina-mamă se poate dispensa sau înlocui. Ea va spune demonilor: "Acesta este, luaţi-l".

Asumându-ne această desacralizare a mitului cosmologic, ar fi greşit să se creadă că îl reducem, univoc, la o simplă şi prozaică dramă casnică, dar fiecare dramă casnică ascunde în sine, sâmburele mitologic al triumfului vieţii asupra morţii.

Un alt poem cosmogonic, akkadian, Enuma Eliş (când sus) se remarcă printr-o mare tensiune dramatică, încercând să reunească cosmogonia, teogonia şi geneza într-o unică sinteză grandioasă.

Apa primordială este o totalitate acvatică imobilă şi nediferenţiată. Ea este o existenţă latentă, fără nume şi fără identitate. Are un singur atribut, este androgină.

"Unicul" se debublează asexuat şi apare astfel perechea zeităţilor originare: Tiamat şi Apsu (apa sărată şi apa dulce). Atributul bisexualităţii se conservă în Tiamat. Ea devine o

existență instabilă, latent-contradictorie. Ideea aceasta este exprimată tocmai prin sexualitate nedeterminată, deci mobilă, atributul ei este mişcarea ca devenire potențială.

Urmează un proces sexuat de delimitare a contrariilor, din "amestecul" Tiamat-Apsu apare genealogia divină. Unitatea complementară se multiplică în cupluri de zeități. Trebuie să spunem că însăşi perechea Tiamat-Apsu face parte dintr-o "triadă" inițială de perechi contrarii, asimilabile cu siguranță celor trei momente ale ciclului vegetal: naştere - moarte - renaştere. Primele două principii sunt statice, drept urmare au un rol secundar.

Apsu, solidar cu Pământul care pluteşte pe apele sale într-o armonie prestabilită, este tulburat de agitația zeilor tineri, conduşi de Anu, zeul cerului. Apsu se plânge lui Timat: "De nesuferit îmi e purtarea lor... vreau să-i nimicesc ca să pun capăt agitației lor. Ca liniştea să domnească pentru noi, şi să putem dormi !" Tiamat nu este de acord.

Un tânăr zeu, numit Ea (atotştiutorul), aflînd de hotărârea belicoasă a strămoşului, îl cufundă pe Apsu într-un somn adânc, îi "răpeşte strălucirea şi se înveşmântează cu ea", îl ucide, devenind el însuşi zeul apelor. Soția acestui zeu paricid şi uzurpator îl va naşte pe Marduk, ultimul născut al zeilor tineri şi singurul autentic. Revolta este continuată şi, în sfârşit, Tiamat se decide să reacționeze. Zeița făurii monştrii, şerpi şi "marele leu", etc. Dintre zeii, primii ei născuți, ea îl înalță pe Kingu, depozitar al tăbliței destinelor.

În cealaltă tabără, Marduk este proclamat zeu suprem şi se angajeajă într-o confruntare directă cu Tiamat. "Când Tiamat deschise gura ca să-l înghită", "Marduk îi aruncă vânturi furioase care îi umplură corpul. Pântecul ei rămase umflat şi nu-şi mai putu închide gura. El zvârle atunci săgeata care îi spintecă pântecele, îi sfâşie măruntaiele, îi străpuge inima. Stăpânind-o astfel, el îi ridică viața, îi aruncă jos cadavrul şi se urcă deasupra".

Carnajul continuă într-un sens nou, demiurgic: îi taie

cadavrul în două ca pe o "scoică", o jumătate devenind bolta cerească, iar cealaltă jumătate pământul. Anterior, Marduk îl înlănţuise pe Kingu, luîndu-i tăbliţa destinelor. Dintre zeii învinşi, acest Kingu a fost sacrificat cu un scop precis: îi tăiară vinele şi din sângele său a fost făcută omenirea.

Aşa cum îl prezintă poemul "Enuma Eliş", procesul creaţiei îmbracă o formă negativă din dorinţa lui Apsu de a anihila pe zeii tineri, de a opri în genere creaţia. Ideea ne trimite la o relaţie paternală aşa cum este concepută de psihanaliza clasică. Acest fapt ne încurajază să descifrăm simbolistica oedipiană, profană a acestui mit.

Unui patriarh decrepit îi este tulburat somnul impotenţei de zbenguielile lubrice ale celor tineri, ce sunt pe punctul de a-i submina monopolul sexual asupra femeilor tribului. Un urmaş, "atotştiutor", deci primul care a încălcat Legea şi în pericol de a fi pedepsit, "nimicit", adică castrat, îl atrage pe bătrân într-un raport homosexual, echivalentul unei castrări: "Cu descîntecele sale magice, el cufundă pe Apsu într-un somn adânc, îi răpeşte strălucirea şi se înveşmântează cu ea". După ce îl înlănţuise, îl ucide. Să nu uităm că Apsu era un bătrân zeu hermafrodit.

"Ea", acest zeu devine atotputernic, se va numi de acum înainte "apsu", adică zeul Apelor. El îşi atribuie monopolul genetic asupra tribului şi îl va procrea pe ultimul născut al zeilor din dinastia Apsu-Tiamat, pe înţeleptul şi puternicul Marduk. Regina-mamă, Tiamat, facilitează tacit ascensiunea nepotului său, dar, ulterior, va intra într-un complot organizat de gerontocraţie. Complotul eşuează pentru că Marduk o ia de soţie pe regina-mamă, asigurând astfel succesiunea şi legitimitatea puterii. "Duelul" dintre Tiamat şi Marduk are o semnificaţie simbolică, semnifică violul "mitologic" care legitimizează o nouă dinastie.

Pentru a nu mai exista pretendenţi, Marduk îl castrează pe Kingu, amantul-copil, oficial al reginei. Tiamat va naşte doi gemeni: Cerul şi Pământul legaţi ombilical; "...dintr-o buclă a

cozii ei, el făuri funia care leagă cerul cu pământul".

Intr-o viziune psihanalitică, Marduk este ipostaza lui "furor virilis", a eroului care detronează existenţa pur formală, sterilă şi demonică a gerontocraţiei asigurând continuitatea creaţiei.

G L O S A R

1. **Conştiinţa:** structura psihică (raţiune, voinţă, efect) care organizează câmpul realităţii experienţei
2. **"Eul":** conştiinţă de sine, desemnând unitatea şi identitatea persoanei.
3. **Persoană:** omul ca individualitate, sub aspect fizic şi sufletesc.
4. **"Sinele":** ansamblul instinctelor şi conţinutul lor refulat.
5. **Instinct:** complex de reflexe necondiţionate (reacţii înăscute, stabile şi adecvate la necesităţile vitale).
6. **Refulare:** mecanism inconştient care menţine la distanţă de conştiinţă un anumit conţinut psihic, asociat unor impulsuri interzise, reprimate.
7. **Inconştient:** conţinut psihic care nu are acces direct în conştiinţă datorită intervenţiei cenzurii.
8. **Sublimare:** deturnarea energiei instinctuale spre alte scopuri (substituire deformată).
9. **Refulat:** conţinut inconştient respins, reprimat de conştiinţă.
10. **Cenzura:** barieră filtru care separă inconştientul de conştiinţă.
11. **Frustare:** privare de satisfacerea unei dorinţe.
12. **Libido:** dorinţa sexuală, traită subiectiv ca placere.
13. **"SupraEul":** instanţa inconstientă a moralitaţii individuale ca produs al interiorizării prohibiţiilor colective.
14. **Principiul: plăcerii:** Tendinţa naturala de a resimţi ca placere satisfacerea imediată şi necondiţionată a instinctului.
15. **Principiul realităţii:** tendinţa obiectivă a omului spre tot ceea ce poate amplifica eficacitatea acţiunii sale, raportată la forţe interne sau exterioare (inhibiţii-prohibiţii) care îi limitează gradul de libertate.
16. **Nevrozatul:** individ care suferă de o alterare a identităţii psihice. Conflictul interior se manifestă printr-o fabulaţie prezentistă, fără dimensiunea reala a viitorului, refuzat inconştient, pentru că viitorul nu reflectă decât o mistificare subiectivă.
17. **Nevrozatul:** deficienţă de adaptare la şocurile realităţii, manifestată printr-o regresiune involutivă a Eului.
18. **Nevroticul:** dedublarea persoanei în "Eu" şi "altul" care conduce la înstrăinarea conştiinţei de sine.

19. **Complex:** conflict între eu sunt, eu doresc să fiu. Apare în procesul de integrare în colectivitate şi afetează Eul constitutiv.

20. **Fobie:** teama artificială de (....) rezultat al sublimării unei obsesii.

21. **Fixaţie:** stagnarea evoluţiei normale a unui sentiment în faza amplitutdinii maxime.

22. **Isteria:** nevroză derivată din instabilitatea Eului faţă de el insuşi, ceea ce provoacă dedublări de personalitate. Isteria este o formă alienată de adaptare care deplasează simbolic angoasa (neliniştea) care îi stăpâneste inconştientul într-o fobie faţă de obiect, acţiune sau situaţie. Istericul îşi asumă simbolic malformaţia personalităţii condiţionată de inconştient.

23. **Eul nevrotic:** Eul constitutiv potenţial divizat datorită conflictului dintre "ce cred ceilalţi că sunt eu" şi "ce sunt eu pentru ceilalţi". Aparenţa devine realitate, produce fobii obsesive, compensate printr-un sistem arbitrar de interdicţii autoimpuse.

24. **Psihoticul:** Eul constitutiv este dedublat într-o opoziţie între Eu şi Lume, ceea ce produce o alienare radicală a personalitaţii. Prima formă este "delirul" în care Eul devine ireversibil un Altul. A doua formă de alienare este "delirul schizofrenic" în care "Altul devine Eu".

25. **Demenţa:** incapacitatea Eului de a opera intreaga logică a comportamentului, echivalent cu pierderea facultăţii de judecare.

26. **Obsesie:** idee fixă, neasimilată de autocontrolul raţional şi supradozată afectiv.

27. **Defulare:** compensarea unei refulări.

28. **Anxietate:** nelinişte fără cauze aparente, pe fond de labilitate psihică.

29. **Oniric:** se referă la o trăire confuză, extatică (delir), subiectul se identifică simbolic cu obiectul obsesiei sau al angoasei sale.

30. **Angoasă:** trăirea subiectivă a unei dorinţe dominante, nesatisfăcute (stare melancolică).

31. **Manie:** centrarea sentimentelor pe o idee fixă a cărei amplificare provoacă o stare depresivă.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

1. **FREUD SIGMUND:** Introducere în psihanaliză, Ed. stiintifica, 1980
2. **FREUD SIGMUND:** Scrieri despre literatură si artă, Ed. Univers 1980
3. **BACHELARD GASTON:** Psihanaliza focului, Ed. Univers, 1989
4. **BURKE EDMUND:** Despre sublim şi frumos, Ed. Meridiane, 1981
5. **DOLTO FRANCOISE:** Tout est langage, Ed. Vertiges du Nord/Carrere, 1987
6. **DOLTO FRANCOISE:** Psychanalyse et Pediatrie, Ed. du Seuil, 1971
7. **DOLTO FRANCOISE:** Au jeu du desir, Ed. du Seuil, 1981
8. **DACO PIERRE:** Les triomphes de la Psychanalyse, Ed. Gerard & C^0, 1965
9. **ELIADE MIRCEA:** Istoria credinţelor şi ideilor religioase, Ed. Stiinţifică şi Enciclopedică
10. **EY HENRY:** Constiinta, Ed. Stiinţifică si Enciclopedică, 1983
11. **FILLOUX JEAN-CLAUDE:** L'inconstient, Ed. Presses Universitaires de France, 1988
12. **FROMM ERICH:** Societe alienee et societe saine, Ed. Le Courrier du Livre, 1956
13. **FROMM ERICH:** La crise de psychanalyse, Ed Anthropos, 1971
14. **FROMM ERICH:** L'art d'aimer, Ed. de L'epi, 1968
15. **HOCKE RENE GUSTAV:** Lumea ca labirint, Ed. Meridiane, 1973
16. **HUIZINA JOHAN:** Homo ludens, Ed. Univers, 1977
17. **LEONHARD KARL:** Personalitaţi accentuate, Ed. Stiinţifică şi Enciclopedica, 1979
18. **WALLON HENRI:** De la act la gândire, Ed. Stinţifică, 1964

Cuprins

Cuprins

Cuprins

785 Lei